

Davideon

een wereld in beeld en geluid

redactie Susan Aasman en André Rosendaal

handboek
voor
het
gebruik
van
streaming
media
in
het
hoger
onderwijs

Inhoud

Inleiding	7
1	
Hilversum op de pc	11
Inleiding	11
Historische filmanalyse	12
Audiovisuele bronnen: methoden en analyse	14
Film en televisie:	
analyse, theorie en geschiedenis	16
Beeldcultuur voor journalisten	17
Research en redactie / Research en scenario	20
Politiek in beeld	23
De kwaliteit van het nieuws:	
stijlen van televisienieuwsrubrieken	26
2	
Cursusbeschrijvingen	29
Inleiding	29
Audiovisuele bronnen: methoden en analyse	31
Film en televisie:	
analyse, theorie en geschiedenis	39
Beeldcultuur voor journalisten	42
Research en redactie / Research en scenario	44
Politiek in beeld	57
De kwaliteit van het nieuws:	
stijlen van televisienieuwsrubrieken	61
3	
Didactische analyse	67
3.1 De lessen van Davideon	67
3.2 Beknopt overzicht van ervaringen	72
4	
Techniek en organisatie	77
4.1 Enige technische achtergronden	77
4.2 Organisatie	80
4.3 De Virtuele Snijmachine en METAlibre	85
4.4 Streaming content van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid	89
5	
Websites	97
Colofon	101

Inleiding

“Gelet op de betekenis van de massamedia voor de moderne cultuur is het eigenlijk verbazingwekkend dat het onderwijs en het onderzoek van de cultuurhistorische dimensies van de media, van hun technische ontwikkeling, hun invloed op culturele vormen en praktijken, op scholen en universiteiten zo laat enige aandacht heeft gekregen. Weliswaar zijn er de laatste jaren belangrijke initiatieven ontplooid, maar er valt nog veel te doen, ook op het elementaire ‘grammaticale’ niveau, waar het gaat om kennis van en inzicht in de werking van de audiovisuele media, hun geschiedenis en betekenis voor ons beeld van de wereld.”

Deze constatering¹ vormde de aanleiding voor het formuleren van het project Davideon, dat tot doel had het (her)ontwerp van cursussen waarmee studenten competenties verwerven met betrekking tot het gebruik van audiovisuele collecties. Het toenemende gebruik van het Internet voor onderwijsdoeleinden en de ontwikkeling van breedbandtechnologie in het bijzonder, boden de mogelijkheid om audio en video van hoge kwaliteit via het Internet aan studenten aan te bieden. Het pilot-project Av@lon, dat tussen 1999 en 2001 werd uitgevoerd, had aangetoond dat de infrastructuur voor het gebruik van audiovisueel materiaal voor onderwijsdoeleinden via het Internet daarvoor klaar was. Nu de didactiek nog.

In 2002 ging Davideon, met subsidie van het *Platform ICT en Onderwijs* van SURF, als onderwijsinnovatieproject van start. Binnen de opleidingen Journalistiek, Geschiedenis en Media en Cultuur van de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit van Amsterdam en de Christelijke Hogeschool Windesheim werd een tiental cursussen ontwikkeld, waarbij *streaming*² audio en video een essentieel onderdeel van de leerstof uitmaakten. De voornaamste leverancier van het audiovisueel materiaal was het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, het grootste audiovisueel archief van Nederland. Tijdens Davideon, dat eind 2004 werd afgesloten, hebben wij een schat aan ervaringen opgedaan met de onderwijskundige toepassing van audiovisueel bronnenmateriaal via het Internet. In dit Handboek zetten wij de belangrijkste daarvan voor u op een rij.

¹ *Davideon Projectaanvraag*, Groningen 2002.

² *Streaming media* is een aanduiding voor audiovisueel materiaal dat via het Internet wordt afgespeeld. In tegenstelling tot het normale *downloaden* bedraagt de wachttijd voordat het materiaal wordt afgespeeld slechts enkele seconden.

In het eerste deel reflecteren de docenten die aan het project deelnamen op de cursussen die zij hebben ontwikkeld. Het is het volledige verhaal van de ervaringen die zij binnen Davideon opdeden. Het enthousiasme over de mogelijkheden die *streaming media* bood klinkt er in door, maar ook de teleurstellingen en tegenvallers. Werken aan technologische en onderwijskundige innovaties is mensenwerk, en vereist motivatie en doorzettingsvermogen. De reflecties bieden inspiratie voor hen, die *streaming media* willen inzetten om hun onderwijs te verbeteren.

Het tweede deel van het Handboek bevat een systematische beschrijving van de ontwikkelde cursussen. Binnen Davideon onderscheiden wij vakinhoudelijke competenties op drie niveaus:

- de beginselen van de 'audiovisuele grammatica';
- selectie, analyse, bewerking en presentatie van audiovisueel materiaal binnen een min of meer besloten domein i.c. corpus;
- zelfstandig verzamelen, selecteren, analyseren, bewerken en presenteren van audiovisueel materiaal uit uiteenlopende archieven en databestanden.

Op elk van deze niveaus zijn cursussen ontwikkeld. Deze hebben model gestaan voor de beschrijvingen uit deel twee. U kunt de beschrijvingen van de cursussen gebruiken als voorbeeld voor onderwijs dat u zelf wilt ontwikkelen.

In het derde deel worden de onderwijskundige lessen die wij uit Davideon hebben getrokken in een breder perspectief geplaatst. *Streaming media* biedt immers ook voor andere opleidingen kansen om audiovisueel materiaal binnen het onderwijs in te zetten. In dit deel beschrijven de auteurs hoe het audiovisueel materiaal voor verschillende onderwijsfuncties kan worden ingezet, welke didactische consequenties dat kan hebben en welk effect op de leerresultaten te verwachten is.

Hierna worden technische en organisatorische aspecten van het gebruik van *streaming media* binnen een onderwijsinstelling besproken, gevolgd door een beschrijving van twee belangrijke hulpmiddelen, de Virtuele Snijmachine en METAlibre. Speciale aandacht is er voor het afnemen van materiaal van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, omdat het ook de komende jaren een van de belangrijkste leveranciers van audiovisueel materiaal voor het Nederlands onderwijs zal zijn.

Ik raad u aan ook de Davideon website te bekijken: <http://www.davideon.nl>. Daar vindt u onder andere uitgewerkte voorbeelden van de opdrachten met *streaming* materiaal.

Dankwoord

Davideon heeft naar mijn mening een schat aan informatie opgeleverd voor iedereen die geïnteresseerd is in het toepassen van *streaming media* in het Hoger Onderwijs. Dit omvangrijke project had zonder subsidie van SURF niet kunnen worden uitgevoerd. Ook dank ik SURF voor de kritische betrokkenheid op velerlei gebied. Pim Slot, die namens het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid deelnam aan alle coördinatorenvergaderingen, vormde een onmisbare schakel tussen archief en onderwijs. Bekwaam wist hij zowel de belangen van Beeld en Geluid als van Davideon te behartigen. Ik bedank de Klankbordgroep, in het bijzonder Jan Tijmen Goldschmeding (Vrije Universiteit) en Maaïke van Leijen (Universiteit van Amsterdam), voor hun belangstelling voor het project en hun adviezen; de Stuurgroep, bestaande uit Piet van Wijk (Universiteit van Amsterdam), Peter van 't Riet (Christelijke Hogeschool Windesheim), Tjalling Waterbolk (Rijksuniversiteit Groningen) en Eerde Hovinga (Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid) voor het wakend oog dat zij op het project hielden en SURFnet voor de ondersteuning die zij boden bij het gebruik van de SURFnet Video Portal.

Tot slot dank ik alle projectmedewerkers, die met hun inzet en betrokkenheid Davideon tot een succes hebben gemaakt.

André Rosendaal, projectleider

Hilversum op de pc

Reflecties op onderwijs met streaming media

Inleiding

In september 2002 ging Davideon van start met een bijeenkomst waarbij alle betrokken docenten van de drie deelnemende instellingen aanwezig waren. Doel van de bijeenkomst was de deelnemers te introduceren in de wereld van *streaming media*. Meer bijeenkomsten zouden nog volgen. Van het begin af aan hebben we er naar gestreefd de didactiek tot onderwerp van die gezamenlijke besprekingen te maken. Dat lukte niet altijd: soms was het lastig om niet al te veel aandacht te schenken aan technische problemen. Na een moeizame aanloopfase waarin veel hobbels moesten worden overwonnen, begon het enthousiasme langzamerhand te overheersen. Toen de techniek eenmaal werkte, kwam de creativiteit echter los. Vanaf dat moment werd het extra interessant om als docenten met elkaar van gedachten te wisselen, om van elkaar te leren.

Davideon was een experiment dat tijd en inspanning kostte: tijd om vertrouwd te raken met de techniek en om het geduld te hebben met de vele technische problemen. Davideon was echter vooral een oefening in wat media-onderwijs zou kunnen zijn: beschikbaarheid en toegankelijkheid tot essentieel bronnenmateriaal en gereedschap om vervolgens samen met studenten er mee aan de slag te gaan.

Uiteindelijk is er in totaal een aantal van tien cursussen ontwikkeld op drie verschillende competentie-niveaus. De beschrijvingen van die verschillende cursussen worden in het volgende hoofdstuk aangeboden. Hier willen we verslag doen van onze persoonlijke ervaringen die wij als "pioniers" hebben meegemaakt. De persoonlijke reflecties van de verschillende docenten zijn gerangschikt per competentieniveau. Kwesties die aan de orde komen hebben steeds te maken met gevolgen van de inzet van *streaming media*. Deze bleek meer dan een nieuwe technologie. *Streaming media* in combinatie met digitaal gereedschap, heeft door zijn technische aard, de omvang van de collecties en vertoningscontext vergaande consequenties te hebben op het terrein van zowel de vakinhoud als de didactiek. Dit hoofdstuk doet daarvan verslag.

“De ontwikkeling van basiscursussen wordt de grootste uitdaging van de komende jaren”, aldus Huub Wijffjes aan het einde van dit hoofdstuk. Het gebrek aan gestandaardiseerde cursussen blijkt een terugkerend probleem in het onderwijs. Het is een probleem dat binnen een opleiding opgelost zou moeten worden. Toch is het juist vanwege de algemene toegankelijkheid en beschikbaarheid van streaming media zeer interessant om online cursusmateriaal te ontwikkelen dat voor meerdere opleidingen bruikbaar is.

Binnen Davideon hebben we veel aandacht besteed aan basiscursussen. Op het eerste competentieniveau zijn binnen alle deelnemende instellingen cursussen ontwikkeld. Al vrij snel bleek dat vanwege de verschillen in opleidingen één basiscursus niet zo gemakkelijk valt te realiseren. Het maakt uit of een cursus wordt ontwikkeld voor een HBO-opleiding, voor de Bachelor of de Master en of het een vak is binnen een journalistiek, historisch of filmwetenschappelijk curriculum. Toch is er veel samengewerkt en hebben docenten elementen uit elkaars cursussen gebruikt.

De basiscursus die Susan Aasman ontwikkelde binnen Davideon had als belangrijkste doelstelling studenten te leren werken met audiovisuele media als historische bron. De beschikbaarheid van divers materiaal van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid betekende een grote uitdaging om de bestaande cursus te herontwerpen. Al vrij snel werd echter duidelijk welke didactische consequenties deze introductie van streaming media in het onderwijs betekende.

HISTORISCHE FILMANALYSE

BA Letteren / COMPETENTIENIVEAU 1

Susan Aasman

Rijksuniversiteit Groningen

Het aanbod om als docent mee te doen aan een project waarbij bewegend beeld kon worden bekeken via Internet en waarbij ik zelf uit het omvangrijke film- en televisiearchief van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid televisieprogramma's, documentaires, en nieuwsuitzendingen mocht kiezen, leek op een droom. Toegankelijkheid en beschikbaarheid van audiovisueel materiaal is tenslotte cruciaal, maar vaak lastig en in enkele gevallen onmogelijk zelf te organiseren. Nu zou alles anders worden.

Oud

HISTORISCHE FILMANALYSE is een cursus die al langer onderdeel uitmaakt van het curriculum van de opleiding Geschiedenis, maar die tevens voor studenten van andere Letteren-opleidingen toegankelijk is. Inmiddels is de cursus onderdeel van de minor “Film en televisie in hun culturele en maatschappelijke context”. Het is een cursus die studenten op elementair niveau inzicht biedt in het gebruik van film en televisie als historische bron. Studenten verwerven inzicht in de kenmerken van divers historisch beeldmateriaal. Rijkelijk voorzien van voorbeelden (met soms wel erg oude VHS-bandjes) werkte ik in de loop van deze cursus in een reeks hoor- en werkcolleges de leerstof door. Het zelf oefenen door studenten bleef beperkt tot de eindopdracht. Dat had vooral een praktische reden: logistiek was het lastig om veel opdrachten voor grote groepen mensen met een beperkte hoeveelheid audiovisueel materiaal te organiseren. De consequentie hiervan was dat studenten maar matig bij het leerproces betrokken konden worden.

Nieuw

De kans om nu zelf te mogen bestellen maakte me uiterst hebbertig. Televisieprogramma's, oude bioscoopjournaals en documentaires: het was allemaal te bestellen. Nu was het mogelijk was om vanuit een min of meer ideale situatie na te denken over hoe het vak in te richten. De beschikbaarheid verruimde de mogelijkheden aanzienlijk: het corpus kon ik nu anders samenstellen. Ik maakte vergelijkingen van divers materiaal tot een belangrijk uitgangspunt, bijvoorbeeld van fictie en

non-fictie, verschillende periodes, amateur met professioneel, televisieprogramma's en ruw materiaal, historisch en actueel materiaal.

De beschikbaarheid had daarmee direct al een belangrijke vakinhoudelijke consequentie. Ook de didactische gevolgen werden snel merkbaar: de toegankelijkheid van het materiaal *online* in de vorm van *streaming media* betekende dat ik de cursus opnieuw moest inrichten. De plek waar het nu moest gebeuren was niet meer alleen een collegezaal met een televisie of een videorecorder met beamer, maar een computer. Beschikbaarheid en toegankelijkheid van historisch beeldmateriaal via de pc was het begin van een nieuw denken over onderwijs. Logistieke en technische belemmeringen die mij eerder hadden weerhouden van actiever onderwijs, vielen weg. Ik begon als eerste met het opdelen van die ene grote eindopdracht in een reeks kleinere opdrachten waarbij vaardigheden afzonderlijk geoefend zouden worden. Het werd zo ook mogelijk de leerstof te reguleren, om in elke volgende opdracht eerdere vaardigheden te laten terugkomen en nieuwe te laten oefenen. Het experimenteren met nieuwe werkvormen heb ik ervaren als een creatieve fase. Het kostte veel voorbereidingstijd en het vroeg om aanleren van nieuwe vaardigheden, zoals het vertrouwd raken met digitaal gereedschap als de Virtuele Snijmachine en een kennismaking met een elektronische leeromgeving als Blackboard.

Virtuele Snijmachine

Met alleen *streaming media* ben je er niet. De voordelen van *streaming media* zijn dat het gemakkelijk opnieuw is af te spelen en dat het beeld stil is te zetten, maar ook *streaming* blijft een vluchtig medium. Stoeien met audiovisuele teksten is lastig. De afgelopen decennia is meer dan eens geconstateerd dat werken met audiovisuele media, in de zin van wetenschappelijk onderzoek en uitvoeren van analyses, ons confronteert met een kloof tussen het geschreven woord en het bewegend beeld, tussen het schrijven van een essay over een film en de film zelf. Het gebruik van illustraties zoals *stills* uit films kan iets toevoegen, maar ritme, montage, camerabewegingen, blijven cinematografische eigenschappen die wel te verwoorden zijn, maar niet te illustreren in gedrukte vorm. Citeren met beeld bestaat niet.

De Virtuele Snijmachine is digitaal gereedschap dat binnen Davideon is ontwikkeld. De belangrijkste eigenschap van deze *tool* is dat het de gebruiker in staat stelt in te grijpen in audiovisueel materiaal. Met de Virtuele Snijmachine is het mogelijk op een eenvoudige wijze een uitsnede uit een *streaming*

bestand te maken. Deze uitsnede kan vervolgens via een hyperlink in een tekstdocument, een presentatie of een html-document (zoals een elektronische leeromgeving) worden afgespeeld (zie voor een uitgebreide beschrijving hoofdstuk 4). Deze simpel te gebruiken techniek maakt het mogelijk studenten aan het werk te zetten: ze fragmenten te laten selecteren en deze in hun werkstuk te laten opnemen. Het leert ze precies te zijn in hun selectie en te argumenteren met beeld en geluid.

Blackboard

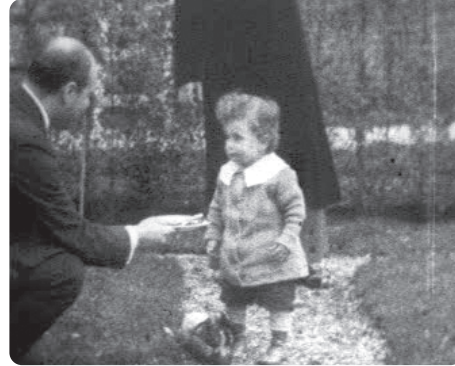
De komst van *streaming media* viel samen met het faculteitsbreed inzetten van Blackboard. Dus behalve de media betrof de ommekeer ook het structurele gebruik maken van een elektronische leeromgeving. Deze bleek voor mij onmisbaar. Op het moment dat je gebruik wilt maken van elektronische media is er ook een plek nodig om het neer te zetten, om je onderwijsmateriaal te organiseren. Een cursus Blackboard versterkte mijn idee dat het noodzakelijk was het onderwijs anders in te richten. Een elektronische leeromgeving als Blackboard biedt de mogelijkheid een rijke leeromgeving te creëren, met opdrachten direct gekoppeld aan het onderwijsmateriaal en met het organiseren van feedback door studenten zelf. Via 'discussion board' of andere functies bekijken studenten elkaars resultaten, inclusief een link naar een geanalyseerd stukje film. De *review* kan ook direct weer worden toegevoegd. Vanaf nu kregen studenten vanaf de allereerste cursusweek opdrachten. Het college werd van hoorcollege met eindopdracht een cursus waar het lezen over en het toepassen van theorie uitgangspunt werd, waar reflectie op theorieën en reflectiemodellen direct kon worden toegepast op het onderzoeksmateriaal. Niet langer stond het instrueren en illustreren voorop, maar het zelf doen. Historische Filmanalyse kon nu een cursus worden waar een balans werd aangebracht tussen klassikaal en individueel onderwijs, tussen passieve en actieve werkvormen.

Samenwerken

Een dergelijke vorm van onderwijs ontwerp je niet meer in je eentje achter je bureau. Samenwerking met ondersteunende diensten is noodzakelijk: er zitten veel logistieke en technische kanten aan deze vorm van mediaonderwijs. Een deel van die extra inspanningen en ondersteuning is tijdelijk van aard en heeft te maken met het experimentele karakter, maar een deel ook niet. De beschikbaarheid en toegankelijkheid via *streaming media* maakt ook kwetsbaar: als een computer

vastloopt, als de capaciteit tekort schiet, als de bestelling niet op tijd arriveert. Improviseren blijft daardoor een noodzakelijke eigenschap.

Samenwerken met onderwijskundigen was een onderdeel van Davideon: het prettige was dat ik als docent leerde reflecteren op eigen aannames. In mijn geval vond ik het verfrissend mezelf te dwingen in meer didactische concepten na te denken over zaken die ik meestal intuïtief deed. Nog inspirerender vond ik het samenwerken met andere docenten. Het regelmatige overleg met andere docenten van andere instellingen scherpte mijn eigen ideeën over de inzet van *streaming media*. Vooral met Martina Roepke (UvA) heb ik veel samengewerkt. Zij gaf een soortgelijke cursus met toch weer een andere leerinhoud. Uiteindelijk zijn we zelfs in staat geweest een gezamenlijke cursusopzet te ontwerpen.

De cursus **AUDIOVISUELE BRONNEN – METHODEN EN ANALYSE** heeft veel overeenkomsten met de hierboven beschreven cursus. Een verschil is dat bij deze master-cursus voorbereiding op de beroepspraktijk van beeldresearcher een belangrijkere rol speelt. Dat maakt dat de inzet van streaming media andere mogelijkheden biedt: de mogelijkheid audiovisueel materiaal in een nieuwe context aan te bieden bijvoorbeeld, maakte deelname voor Martina Roepke interessant. Het gebruik van digitaal gereedschap zoals de Virtuele Snijmachine stelt studenten in staat in te grijpen in beeldmateriaal. Dit “knutselen” heeft echter consequenties voor het kijken naar audiovisueel materiaal en kan zelfs leiden tot nieuwe inzichten.

AUDIOVISUELE BRONNEN – METHODEN EN ANALYSE

MA Media en Cultuur / COMPETENTIENIVEAU 1

Martina Roepke

Universiteit van Amsterdam

Binnen Davideon is een grote hoeveelheid historisch en actueel audiovisueel materiaal voor onderwijsdoelen beschikbaar gesteld. Voor een cursus die zich met de historische waarde en het hergebruik van audiovisueel materiaal bezig houdt, vormt dit feit alleen al een groot pluspunt: omdat het materiaal zelf het onderzoeksobject in deze module is wordt de mogelijkheid gegeven om inzicht in het verleden te verbreden.

Opzet

De opzet die voor de cursus AUDIOVISUELE BRONNEN: METHODEN EN ANALYSE werd gebruikt is vrij eenvoudig: de studenten leren zelfstandig van uiteenlopende vaardigheden gebruik te maken door een cyclus te doorlopen: een cyclus waarin ze vaardigheden geïsoleerd oefenen, reflecteren, en weer oefenen. De opdrachten worden steeds complexer en het tempo hoger. De cursus kent een aantal fasen. Elke fase is gewijd aan een centrale vraagstelling. Een fase begint met een introductiecollege, die de vraagstelling nader toelicht en eindigt met de presentaties van de werkgroepopdrachten en de reflectie op het verrichte werk.

Streaming media ondersteunt deze aanpak: de studenten kunnen materiaal *viewen* en bewerken, ze kunnen redacties vormen en elkaar werk becommentariëren, ze kunnen het geselecteerde materiaal in presentaties verwerken, en tenslotte kunnen ze complexe presentatievormen met elkaar vergelijken en eventueel alternatieven bedenken. Op die manier ontwikkelen ze gaandeweg "voor-theoretische" inzichten die ze door aanvullende literatuur verder kunnen verdiepen. Het hart van dit soort onderwijs vormen dan ook de opdrachten die, tijdens de les begonnen, zelfstandig buiten de contacturen worden afgerond.

Knutselen

De opzet van de cursus vereist dat studenten zoveel mogelijk zelf met het materiaal aan de slag gaan. De inzet van *streaming media* en digitaal gereedschap als de Virtuele Snijmachine biedt daarbij grote voordelen. De student kan actief met het materiaal aan de slag te gaan, de film letterlijk uit elkaar halen en in opdrachten, scenario's en essays verwerken. Verwerken betekent hier: in een nieuwe context plaatsen. Deze werkwijze wordt door de studenten over het algemeen als prettig ervaren. Zij "knutselen" graag met technologie, mits die het goed doet.

Maar naast het plezier heb ik ook het analytische vermogen van de student door het werken met *streaming media* zien toenemen. Zo vinden studenten bijvoorbeeld vaak dat beeldmateriaal in een nieuwe context een verrassende wending krijgt, of dat aspecten naar voren komen, die daarvoor niet opgemerkt werden. De studenten beschouwen een video niet meer als een afgesloten geheel, maar als een constructie die uit verschillende elementen bestaat. De analyse is niet langer conceptueel maar ook praktisch "iets uit elkaar halen". Door in het beeldmateriaal in te grijpen (te "snijden") kunnen ze op bepaalde aspecten inzoomen, als het ware vergroten en er zo

extra aandacht aan besteden. In die zin levert het werken met *streaming media* een nieuwe manier van kijken op: een manier die ook tot nieuwe inzichten kan leiden.

Feedback

Maar dit is natuurlijk niet dankzij technologie alleen mogelijk. Inzichten komen voort uit reflectie, en voor reflectie moet naast de pret van het "knutselen" veel tijd worden ingepland. De elektronische leeromgeving waar de resultaten geplaatst kunnen worden door de docent én door medestudenten, biedt hiervoor een goede mogelijkheid. Studenten kunnen elkaars uitwerkingen van opdrachten vergelijken. Door te vergelijken wordt studenten vaak pas duidelijk wat ze zelf hebben gedaan: door hun eigen resultaten te "verdedigen" leren ze expliciet te verwoorden en te verantwoorden wat ze meer intuïtief daarvoor hebben gedaan. Mijn ervaring is dat studenten die individueel werken met *streaming media*, deze inbedding in gemeenschappelijke *feedback*-sessies nodig hebben.

Techniek

Het werken met *streaming media* is in technisch opzicht alles behalve soepel verlopen. De vele technische problemen hebben ervoor gezorgd dat de motivatie soms snel terugliep. Goede resultaten waren vanwege technische moeilijkheden niet altijd mogelijk. Studenten die hun best hadden gedaan raakten teleurgesteld, en terecht. In een leeromgeving waarin de technologie niet betrouwbaar werkt, heeft het dan geen zin om studenten met deadlines onder druk te zetten. Het is daarom aan te raden om studenten voor een bepaalde vast ingeroosterde tijd aan een opdracht te laten werken. Wat ze in die tijd hebben kunnen doen wordt dan als resultaat door de docent aangenomen. Als dan in die tijd de server drie keer instort is dat niet de studenten aan te rekenen, maar moet dat door de docent als "werkomstandigheid" geaccepteerd worden.

De ene basiscursus is de andere niet, zo bleek vaak tijdens de voorbereidingen. Dat heeft vooral te maken met het feit dat kennismaken met de filmtechniek slechts een onderdeel is in veel cursussen. De basiscursus die onderdeel uitmaakt van de nieuwe opleiding Kunsten, Cultuur en Media aan de Rijksuniversiteit Groningen is een cursus die vanuit een filmkundige traditie de studenten kennis laat maken met de grammatica en techniek van film. Esthetische ervaring bijvoorbeeld vormt een belangrijk onderdeel dat echter niet via streaming media is over te brengen, maar alleen op het witte doek. Het interessante van het ontwerp van **FILM EN TELEVISIE: ANALYSE, THEORIE EN GESCHIEDENIS** betreft de vraag hoe streaming media ingezet kan worden, daar waar de esthetische ervaring een belangrijk onderdeel is. Ook hier bleek opnieuw dat streaming media een belangrijk middel is om te oefenen. Annie van den Oever en Annelies van Noortwijk geven hun impressie.

FILM EN TELEVISIE:

ANALYSE, THEORIE EN GESCHIEDENIS

BA Kunsten, Cultuur en Media / COMPETENTIENIVEAU 1

Annie van den Oever en Annelies van Noortwijk
Rijksuniversiteit Groningen

In deze eerstejaars cursus van de opleiding Kunsten, Cultuur en Media maken studenten kennis met de dragers (materiaal en technologie) van film en video, met basisbegrippen uit de

film- en televisietheorie en met het terminologisch instrumentarium. De kennis wordt verkregen aan de hand van film-analyses die samen een eerste overzicht geven van de film-geschiedenis en de belangrijkste filmgenres.

Formaten

Het behoeft geen betoog dat audiovisuele en digitale media in onze samenleving een steeds grotere plaats innemen. De enorme ontwikkelingen op dit terrein hebben ook consequenties voor één van de meest traditionele van deze media: de film. 'Film' wordt tegenwoordig bekeken op allerlei formaten kleinbeeld en grootbeeld, in de thuissituatie (video, tv, pc) en in de bioscoop of het filmhuis. Voor de traditionele filmkunde betekent dit dat zij meer aandacht is gaan besteden aan de onderscheiden media, de *formats* die daarbinnen worden ontwikkeld en de effecten van de kijksituatie op de kijkers.

Om college in de filmkunde te geven is, naast de vertoning van speelfilm in de traditionele kijksituatie - de bioscoop, de 35 mm, het doek (academy ratio, wide screen) - zoals in onze *full screen* viewings in het filmhuis gebeurt, het kijken op kleinbeeld en computer ook relevant. Hieraan heeft *streaming media* zeer zeker een bijdrage geleverd. *Streaming media* biedt net als de video naast het witte doek een andere context en simuleert zo het kijken naar (of 'beleven van') film van de 'cinema situatie' naar een directe weergave in een gebruikssituatie. Door van *streaming media* gebruik te maken, transformeer je film tot onderwijsmateriaal.

Didactisch aanbod

De cursus bestaat uit een reeks hoorcolleges en werkcolleges. Tijdens de hoorcolleges worden filmfragmenten vertoond ter verduidelijking en illustratie van het betoog. Daarnaast gaan studenten zelf aan de slag: via Blackboard worden fragmenten ter beschikking gesteld in de vorm van *streaming media* die studenten in eigen tijd dienen te bekijken en te analyseren. De studenten selecteren voor hun presentaties een fragment. Tijdens de werkcolleges presenteren studenten hun resultaten (mondeling en schriftelijk) aan de docent en aan medestudenten.

De combinatie van een elektronische leeromgeving als Blackboard met *streaming media* en digitale gereedschappen als de Virtuele Snijmachine hebben binnen deze opzet het didactische aanbod enorm uitgebreid. De meest revolutionaire verandering is wel dat in het digitaal 'geschreven' essay met daarin de analyse van audiovisueel materiaal nu bewegend beeld en gesproken taal opgenomen kan worden, daar waar dat vroeger altijd,

op omslachtige, en noodgedwongen halfslachtige, wijze omschreven moest worden! *Peer review* wordt in deze onderwijsvorm ook een stuk interessanter. Dat bleek ook wel uit de reacties: medestudenten die elkaars werkstuk moesten beoordelen namen de keuze voor een geselecteerd fragment tot een belangrijk punt in hun oordeel. "Slecht gekozen fragment", "onvolledig", "te lang", "voegt niets toe" waren terugkerende kwalificaties.

Conclusie

Het oefenen met *streaming media* heeft naar ons idee dan ook zeer zeker een grotere efficiëntie opgeleverd. Het materiaal kan beter bestudeerd en geanalyseerd worden omdat de collectie veel toegankelijker is. Wij hopen deze collectie in de toekomst uit te breiden en zijn zeer zeker ook van plan onze eigen collectie (deels) *streaming media* aan te bieden. Wat betreft het logistieke deel van de cursus moeten we opmerken dat een en ander zeer bewerkelijk was. We waren blij dat een aantal student-assistenten ondersteuning verleende, maar het aansturen van hen is ook erg tijdrovend.

Het volgende verslag is van Bart Ponjee en betreft de cursus **BEELDCULTUUR VOOR JOURNALISTEN** die wordt gegeven aan de HBO-opleiding Journalistiek (Windesheim). Een belangrijke motivatie voor Bart Ponjee om deel te nemen was zijn behoefte te zoeken naar werkvormen die theorie en praktijk dichter bij elkaar konden brengen. Bovendien bood deelname aan Davideon voor hem een mogelijkheid om de actualiteit een duidelijke plek te geven.

BEELDCULTUUR VOOR JOURNALISTEN

HBO-journalistiek / COMPETENTIENIVEAU 1

Bart Ponjee

Christelijke Hogeschool Windesheim

In 2002 kende de opleiding Journalistiek een schooljaar dat was opgedeeld in vier blokken van tien weken. In twee blokken stond de geschreven journalistiek centraal en in de andere twee de audiovisuele journalistiek. Een van die twee laatste blokken was gewijd aan de televisiejournalistiek en had als titel 'Beeldcultuur voor journalisten'. In dit blok was het de bedoeling om studenten op zowel theoretisch als praktisch niveau basale kennis van en inzicht in de audiovisuele journalistiek te geven. Hierbij kwamen onderwerpen als film- en televisiegeschiedenis, beeldtaal en -grammatica, camera-voering, geluid, montage, etc. aan de orde. Als illustratie werd veel gebruik gemaakt van VHS-bandens. Een steeds terugkerend probleem was daarbij de beschikbaarheid van het materiaal en de toegang tot audiovisuele faciliteiten. Daarnaast kon

weinig flexibel worden ingegaan op reacties en vragen van studenten.

In het kader van het Davideon project was het interessant om te kijken waar *streaming media* kon worden ingezet. In de eerste plaats als oplossing voor de genoemde praktische problemen. Ten tweede om flexibeler te kunnen reageren op situaties in de les. Maar ook om te kijken of *streaming media* didactisch en inhoudelijk een toegevoegde waarde kon hebben.

Het idee was om het theoretischer gedeelte van de bestaande cursus om te zetten naar een elektronische leeromgeving waarbij *streaming media* zou worden gebruikt als één van de mogelijkheden om het materiaal inzichtelijker, uitgebreider en aantrekkelijker te maken. Het praktische gedeelte zou met behulp van *streaming media* vooral plaats en tijd onafhankelijker, individueler en actueler gemaakt worden. Ambitieuze plannen en veel tijd en mogelijkheden bij aanvang van het project.

De eerste stap

Als eerste zijn we aan de slag gegaan met het bewerken van het theoretische materiaal. Hierbij heb ik veel samengewerkt met het mediacentrum, dat expertise bezit op het gebied van het publiceren op het Internet en de benodigde technische kennis. De bestaande tekst is eerst door mij herzien en aangevuld met relevante links. Hierbij ging vooral veel tijd zitten in het digitaliseren van de tekst en het op de juiste manier aanleveren van de links. De bestaande tekst bleek niet digitaal voorhanden te zijn en moest worden ingescand en gecorrigeerd. Daarna werd gekeken naar een passende lay-out. De zo ontstane tekst werd door mij op papier voorzien van links en verwijzingen naar illustraties. Daarna moesten tekst en afbeeldingen in de elektronische leeromgeving worden geplaatst.

Het grootste probleem zat in de beschikbaarheid van *streaming media*. Binnen Davideon mocht we per instelling voor 200 uur aan materiaal bestellen. Dat gebeurde in gedeeltes. Vooral de eerste bestelling liet lang op zich wachten. Toen het materiaal mondjesmaat beschikbaar kwam bleek het bekijken ervan binnen de beschermde omgeving van Blackboard niet zo eenvoudig te zijn. De keuze voor de minder courante *Kasenna Broadband Player* en de beschermingsconstructie van het intranet van Windesheim waren lastig te nemen hordes.

Het is ons uiteindelijk niet gelukt om de bestaande syllabus compleet vergezeld te laten gaan van een digitale en uitgebreide versie binnen een elektronische leeromgeving. Het is ons uiteindelijk wel gelukt om een digitale studiewijzer te maken en een gedeelte van de reader binnen Blackboard te plaatsen.

De tweede stap

Voor het praktische gedeelte van het blok wilde ik kijken of ik de bestaande colleges en instructies op het gebied van camera en montage kon vervangen door tijd- en plaatsonafhankelijk opdrachten binnen Blackboard. Met behulp van een interactieve animatie zouden studenten opdrachten moeten uitvoeren met betrekking tot kadrering, camerapositie en camerabeweging. Dit onderdeel kon camera-instructies die door onderwijs-assistenten werden gegeven, vervangen.

Samen met de onderwijskundige en een medewerker van het mediacentrum heb ik het idee ontwikkeld om door middel van een simpele animatie met LEGO-poppetjes de instructie over kadrering te vervangen. Aan de hand van vragen zouden de studenten met behulp van een interactief venster een aantal uitsneden moeten maken. Bij een juiste uitsnede zou de volgende vraag komen etc. Als een student alle vragen goed had beantwoord zou er een berichtje naar de technici gaan. Op basis van dat bericht zou de student toestemming krijgen om een camera te lenen. Uiteindelijk is dit onderdeel niet uitgevoerd: het kostte teveel tijd.

Naast het gebruiken van animaties wilde ik *streaming video* inzetten om een aantal interviewsituaties te laten zien. Daarbij ging het mij zowel om de praktische uitvoering van het interview (waar staat de interviewer, waar staat de camera, etc.) als om de inhoud van het interview (welke vragen, welke antwoorden).

Om te beginnen wilde ik uitgaan van het zogenaamde bulk-materiaal. Dit materiaal was al geëncodeerd en bestond uit Journaals en afleveringen NOVA. Het duurde helaas veel te lang voordat we ook werkelijk de beschikking hadden over het materiaal. Aan het zorgvuldig uitzoeken van geschikte fragmenten ben ik zodoende niet toegekomen. Als oplossing heb ik toen gekozen voor het willekeurig bekijken van een aantal uitzendingen die geschikt waren voor het uitvoeren van een journaalanalyse. Uiteindelijk heb ik gekozen voor een zevental fragmenten van twee minuten die elk een specifieke interview-situatie weergaven. Twee van die fragmenten gingen we klassikaal analyseren. Hierbij stelde ik een groot aantal vragen aan de studenten. Daarna werd de groep opgedeeld in tweetallen en moesten de duo's zelf een analyseopdracht maken. Via Blackboard kregen ze toegang tot de overige fragmenten, elk voorzien van een reeks vragen. Een volgende stap was dat studenten de geanalyseerde interviews moesten naspelen in de studio. Deze oefening werd opgenomen en vervolgens werden de nieuwe zelfgeconstrueerde beelden weer besproken.

Docent en leerstof

Tijdens het ontwikkelen van een nieuwe cursus zoek ik materiaal uit waarmee ik wil gaan werken. Afhankelijk van leerdoel en beschikbaarheid maak ik een keuze. Die keuze blijkt gedurende de periode dat ik de betreffende cursus geef vaak te moeten worden aangepast. Vooral binnen het journalistiek-onderwijs is actualiteit een belangrijk gegeven. Toch blijf ik vaak lang – soms zelfs jaren – doorwerken met het oorspronkelijk geselecteerde materiaal. Enerzijds omdat de tijd ontbreekt om op zoek te gaan naar nieuw materiaal, anderzijds omdat alternatieven eenvoudigweg niet beschikbaar zijn.

Davideon maakte het mogelijk om daar verandering in te brengen. Ik kon een omvangrijk corpus aan bruikbaar materiaal eenvoudig toegankelijk maken voor studenten en mijzelf.

Tijdens lessen zou ik dat materiaal flexibel kunnen inzetten. Via reguliere kanalen is ook steeds meer toepasselijk *streaming media* te vinden. Ik denk hierbij in de eerste plaats aan sites die de mogelijkheid bieden om via www.omroep.nl gemiste uitzendingen te bekijken of alle journaals van de laatste twee weken in te zien.

Ik heb veelvuldig gebruik gemaakt van dit algemeen toegankelijke materiaal. En dat is goed bevallen. Niet zelden kwamen studenten met vragen over een item uit het journaal van gisteren of zelfs van diezelfde ochtend. We konden dan klassikaal naar het bewuste item kijken en vervolgens bespreken. Voor mij een waardevolle en enthousiasmerende ervaring.

Student en leerstof

Normaal gesproken lezen studenten hun syllabi en boeken slecht. Een beproefd middel om studenten wel te laten lezen is het toetsen van die stof. In het kader van het project heb ik geprobeerd om via een andere weg een beter resultaat te krijgen: door de stof aantrekkelijker te maken. Met behulp van *streaming media* is een aantal zaken beter en aantrekkelijker te illustreren. Verder vraagt het lezen van een tekst die voorzien is van links om een actievere houding van de student. Hij moet immers 'klikken'.

Over het tweede gedeelte van het project – de journaalanalyse – waren de studenten vooral erg enthousiast. De eerste reactie was meestal dat het wel erg veel vragen (26) waren over zo'n kort fragment. Maar in tweede instantie ging men vaak met veel enthousiasme aan de slag. Aardig daarbij was dat er regelmatig discussie ontstond tussen groepen die hetzelfde fragment moesten analyseren.

Toen het eerste deel van de opdracht (de analyse) was uitgevoerd, kwam het voor de meeste studenten als een verrassing

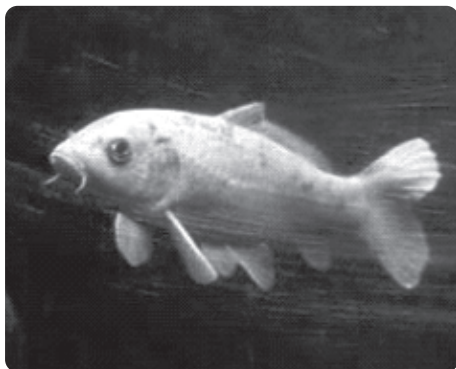
dat ze daarna naar de studio gingen om de geanalyseerde situatie na te spelen. Studenten lezen namelijk niet verder dan strikt noodzakelijk. Een aantal groepen werd gevraagd om het door hun bekeken interview zo goed mogelijk na te bootsen. De rest van de groep kreeg – nadat de scène was gespeeld en opgenomen – ook het origineel te zien. Daarna werden de verschillen klassikaal besproken.

Vooral de koppeling tussen het *streaming* materiaal en het eigen materiaal was interessant. Voor de meesten werd de praktijk van het houden van een interview voor televisie toen pas inzichtelijk. Theorie en praktijk kwamen samen. Voor een enkeling zelfs zodanig dat ter plekke de twijfel werd uitgesproken of voor de juiste opleiding was gekozen. Anderen reageerden met de opmerking dat ze die dag meer geleerd hadden dan al die weken daarvoor.

Student en docent

Hoewel één van de uitgangspunten was dat studenten tijd- en plaatsonafhankelijk zou kunnen werken is dat in de praktijk niet gelukt. Het bleek noodzakelijk te zijn dat ik aanwezig was bij het uitvoeren van de opdrachten. Veelal omdat er toch een aantal technische haken en ogen kleven aan het omgaan met *streaming media*. Maar ook de onbekendheid met deze vorm van leerstof maakt dat studenten veel vragen hebben.

Aan de andere kant is het voor mij goed om te kunnen zien hoe studenten de opdracht uitvoeren. Het proces van de analyse wordt inzichtelijk en dat is iets wat voordelen oplevert met betrekking tot het geven van *feedback* en het beoordelen van het resultaat.

Meer dan een basiscursus probeert een cursus op competentieniveau 2 verder te gaan met betrekking tot selectie, analyse, bewerking en presentatie van audiovisueel materiaal binnen een min of meer besloten corpus. Het is bij dergelijke cursussen interessant om studenten te leren omgaan met grotere hoeveelheden audiovisueel materiaal, om ze zelf onderzoeksvragen te laten formuleren en presentaties te laten voorbereiden. Op al die terreinen kan streaming media een belangrijke rol spelen in het onderwijsproces. Erik Laeven, Joke Hermes en Frank van Vree hebben in een gezamenlijk ontwerp getracht daar vanuit drie verschillende thema's vorm aan te geven.

RESEARCH EN REDACTIE / RESEARCH EN SCENARIO MA Media en Cultuur / COMPETENTIENIVEAU 2

Frank van Vree, Joke Hermes en Erik Laeven
Universiteit van Amsterdam

Het beeld hierboven kan u op verschillende manieren aanspreken. Maar wat heeft het met 'dansfilms' te maken? Dat is de vraag die studenten zich ook moesten stellen.

Onderzoeksvragen komen vrijwel altijd voort uit concepten die zijn opgeworpen in de vakliteratuur, bijna nooit uit rechtstreeks contact met audiovisuele bronnen. Dit heeft deels te maken met het gegeven dat het medium televisie door zijn vluchtigheid niet tot reflectie uitnodigt. *Streaming media* maakt

televisieprogramma's daarentegen veel langer beschikbaar waardoor het beter mogelijk is onderzoeksvragen vanuit de bronnen zelf te laten ontstaan. Dat is één van de redenen waarom wij nieuwsgierig naar Davideon zijn geworden.

Beschikbaarheid materiaal

Door deel te nemen aan Davideon zouden wij toegang krijgen tot door ons zelf te selecteren materiaal van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Eigenlijk is het niet meer dan normaal dat het archief van de publieke omroep eindelijk ook publiek beschikbaar is – er is ten slotte al door de Nederlandse samenleving voor betaald. Maar zeker voor Media-studies is het archief onontbeerlijk om een begin te maken met het verwerven van audiovisuele "geletterdheid" die op haar beurt weer tot meer mondigheid van ons allen zal leiden. Frank van Vree heeft wel eens een parallel getrokken met de introductie van de openbare bibliotheken: "[ook] de bibliotheken openden bronnen die tot dan toe voor de meeste mensen – studenten en andere leergierige burgers – slechts met moeite of met speciale permissie toegankelijk waren. De beschikbaarheid van kennis veranderde de gangbare verhoudingen"³. Het meer en meer beschikbaar komen van televisiemateriaal maakt serieuze studie van het medium mogelijk.

Argwaan

Naast hebzucht naar al dit fraais heeft in het begin ook argwaan een rol gespeeld, en van daaruit het belang om zelf zo dicht mogelijk bij de beslissingen te zitten. Het eerste schrikbeeld is dat van studenten die uren moeten staren naar hakkelende beelden op postzegelformaat. Wég reflectie op de esthetiek van het medium.

Daarnaast zal er mogelijk sprake moeten zijn van een herijking van je rol als docent. Het monopolie van de docent die zich kan profileren met dat éne pakkende fragment dat zo goed in zijn betoog past, is doorbroken. Er is in het begin dan ook argwaan geweest met betrekking tot de groeiende vraag naar vormen van plaats- en tijdonafhankelijk onderwijs. "Zelfinstruerende, elektronische leeromgevingen" lijken de positie van de docent te ondermijnen. Er komt geen mens meer aan te pas en met de huidige verpietering van menselijke omgangsvormen is het de vraag of je daar als docent wel aan wilt meewerken. Een

³ Frank van Vree, *Davideon: een dynamisch leerproces. Een actuele notitie over de voortgang van het Amsterdamse deelproject* (Amsterdam 2003).

naïeve gedachte, want het grote voordeel is natuurlijk dat je de tijd hebt studenten te begeleiden op de momenten waarop het er daadwerkelijk toe doet. En dat is pure winst.

Profilering als beeldresearcher

Zo is het mogelijk redactionele vaardigheden aan de hand van audiovisuele bronnen te begeleiden. De opleiding Media & Cultuur is geen filmacademie én geen school voor journalistiek. Als onderdeel van hun academische vorming spitsen onze studenten zich toe op beeldresearch en redactie. Dat is het gebied waarop zij zich in het beroepsveld kunnen onderscheiden. Het is evident dat voor al het mediaonderwijs, met name op televisiegebied, de beschikbaarheid van het materiaal een cruciale rol speelt. Daarnaast maakt Davideon het op metaniveau stukken eenvoudiger de reflectie op archivering, op beeldresearch, en op het gebruik van *streaming media* te bevorderen.

Inrichting van de cursus RESEARCH EN REDACTIE

We hebben het blok RESEARCH EN REDACTIE met z'n drieën gegeven. Daarbij zijn we vertrokken vanuit een gemeenschappelijke constructivistische visie op het begrip representatie.

Voor de theoretische basis hebben we het boek *Representation* van Stuart Hall gebruikt.

Heel globaal gesteld zijn de onderwerpen als volgt verdeeld. Bij Frank van Vree ligt het accent meer op de kant van de beeldproducent: "Hoe is het beeld van Nederlands Indië in de media geconstrueerd?". Joke Hermes oriënteerde zich op de receptieve kant georiënteerd: "Hoe is het kind als kijker geconstrueerd?"; een vraag die later is omgebogen naar de vraag hoe een kind middels televisie het discours van goed burgermanschap meekrijgt. Erik Laeven richtte zich op de vraag in hoeverre televisie een eigen esthetiek heeft ontwikkeld, aan de hand van de niet-talige danskunst.

Het heeft wel wat voeten in de aarde, vóórdat wij met het selecteren van ons corpus kunnen beginnen. De cursussen en docenten voor het studiejaar 2002-2003 zijn al ingepland, wanneer de beslissing van de subsidiegever wordt vernomen. Vanaf maart 2003 kunnen we met de corpusselectie beginnen. Maar dan blijkt ook op andere fronten de tijdsfactor een veel belangrijkere rol te spelen dan voorzien. Niet zozeer de rechten maar vooral de controle van de kwaliteit van het materiaal blijkt enorm tijdrovend. Daarnaast hebben we per docent een beperkt aantal uren eigen materiaal mogen laten digitaliseren. Mede hierdoor hebben wij in deze periode een bescheiden vorm van gewetensnood opgelopen. Is het wetenschappelijk verantwoord om voor studenten een voorselectie te maken uit

zo'n berg materiaal? Het lijkt op de vraag welke drie boeken je mee zou nemen naar een eiland om op basis daarvan te clai-men literatuurstudie te hebben gedaan. Uiteraard hangt dit samen met de eindtermen waarvoor je een beperkt corpus inzet. Als het erom gaat aan te tonen hoe iets werkt dan is daar niets mis mee, maar een onderzoek naar de bronnen zelf mag natuurlijk hier niet stoppen. Wij hebben daarom van meet af aan middelen gezocht om studenten te stimuleren buiten het *streaming* materiaal naar andere archieven en bronnen op zoek te gaan.

Opzet module

De opzet van de module RESEARCH EN REDACTIE is verdeeld in drie blokken. Na een gezamenlijke theoretische voorbereiding gingen de studenten uiteen in drie themawerkgroepen, gegroepeerd in een redactievorm. Vervolgens werden binnen de afzonderlijke themagroepen de presentaties, redactie en evaluaties uitgevoerd. Het theoretisch kader is door hoorcolleges en bestudering van Stuart Hall's boek *Representation* aangebracht en beoordeeld aan de hand van een mondeling tentamen en enkele opdrachten.

We hebben in het begin wekelijks een korte bespreking met zijn drieën gepland. Dit is nodig omdat we niet vanuit een vaststaand leermodel zijn begonnen, maar aan de hand van losse contouren juist uit de ervaring wilden leren hoe het is om met *streaming media* te werken. En dat behoeft vaker bijstelling onderweg en flexibiliteit. Om die redenen ook hebben we de studenten verzocht een logboek bij te houden, zowel van hun eigen onderzoek, als van het werken met *streaming media*. Zo is het mogelijk de opzet en de onderdelen van de cursussen voortdurend aan te passen, waarbij we streven naar een zinvolle verhouding tussen het werken met *streaming media* en andere werkvormen.

We zijn begonnen met een aantal gezamenlijke opdrachten, onder andere in het Tropenmuseum. Door studenten te laten letten op de politiek en poëtica van tentoonstellen leren zij vanuit een ander theoretisch perspectief naar media te kijken. De eerste werkcolleges worden zó ingericht dat de studenten zo snel mogelijk bekend raken met *streaming media*, met de collecties op de SURFnet Video Portal en met de toepassingsmogelijkheden van de Virtuele Snijmachine. Daarbij is onder meer voor de handleidingen en instructies dankbaar gebruik gemaakt van Blackboard. Hiertoe hebben we zogenaamde 'grasduin'-opdrachten geformuleerd: "Probeer te achterhalen welke selectiecriteria de docenten hebben gehanteerd bij het samenstellen van het corpus". Maar doordat het materiaal

toen bij lange na nog niet beschikbaar was hebben we deze opdracht omgewisseld met de taak een necrologie te schrijven voor een journaal-item. Het theoretische deel is afgesloten met een mondeling tentamen.

Onder de opdrachten – die per werkgroep verschilden – valt bijvoorbeeld de estafetteopdracht. Studenten nemen elkaars research over om dit verder te ontwikkelen. Wij houden studenten altijd voor dat ze hun researchverslag zó nauwgezet moeten bijhouden dat een ander het zonnig kan overnemen mochten zij onverhoopt “dood onder een tram vandaan komen”. Wat betreft de eindproducten hebben wij alle drie andere paden gevolgd. Frank van Vree’s studenten hebben gewerkt aan een virtueel museum, met thematische panelen waarin plaats is voor diverse vormen van bronnenmateriaal. Joke Hermes heeft gekozen voor een opzet waarin het tekstuele argument meer op de voorgrond komt. Erik Laeven heeft vrij vroeg in de module een voorbeeld van een site gemaakt om een beeld te geven van het mogelijke eindproduct. We zijn uiteindelijk door de tijddruk allen tot halfproducten gekomen. Dat is niet alleen een nadeel: bij de volgende module kunnen studenten doorgaan op de bevindingen die tot nu toe zijn neergelegd.

Samenwerking instellingen

Uit Davideon is ook een – voorzichtige – samenwerking met andere instellingen ontstaan die aardige dwarsverbanden mogelijk maakt. Het ontwikkelen van onderling uitwisselbare lessen betekent nogal wat. Veel docenten hebben de neiging als een bok op de haverkist hun “eigen” lesmateriaal te bewaren. In die zin profileert een docent zich – naast zijn band met de studenten – door schaarste te creëren en die in onze kennis-economie in stand te houden. Het goede van Davideon is dat het een eerste aanzet tot samenwerking vereist. En het is gebleken dat dit ook kan zolang je elkaars eigenheden maar respecteert. Het is tenslotte om te vissen beter niet zelf in je eigen sloot te liggen, zoals Multatuli wijs poneert. Het is juist zeer verfrissend om eens vanuit een andere invalshoek naar je eigen materiaal te kijken. Op termijn valt er dan veel van elkaar te leren.

Bevindingen

De eerlijkheid gebiedt dat de eerste reactie op de vraag wat de studenten specifiek geleerd hadden van het werken met *streaming media* was: “geduld”. Niet altijd werkt de apparatuur bijvoorbeeld. Iets wat wij als docenten kunnen beamen. Toch valt de uiteindelijke beoordeling positief uit.

Zoals te verwachten zijn studenten en docenten positief over het feit dat de toegang tot het archief *online* veel werk en tijd scheelt. Maar naast dit uit gezonde luiheid ingegeven enthousiasme herkennen we ook een meerwaarde die ligt in het ondersteunen van researchprocessen, dus het leren zelfstandig zoeken, evalueren en selecteren van materiaal.

De beschikbaarheid van archiefmateriaal – al of niet via *streaming media* – is onmisbaar bij Mediastudies. Een student: “Voor het eerst kunnen we een onderwerp vanuit het beeldmateriaal starten en benaderen”. Voorheen diende het beeldmateriaal hoofdzakelijk als “vraaggestuurde” illustratie. Deze ervaring is cruciaal: “Het maakt nogal verschil of je vanuit literatuur beelden zoekt of vanuit het beeld je verdiept in de achtergrond ervan. Lezen is totaal iets anders dan ervaren. We kunnen ons nu een veel concreter idee vormen”.

Een ander belangrijk pluspunt is dat het nu mogelijk is kennis van de collecties op te bouwen, hetgeen nogal wezenlijk is bij wetenschappelijk onderzoek waarbij het beeldmateriaal centraal staat. Nu is het bijvoorbeeld enorm lastig om oude televisiebeelden te raadplegen. De mogelijkheid tot reflectie is aanzienlijk verbeterd doordat de programma’s gemakkelijk afspeelbaar en herhaalbaar zijn. Verschillende resultaten kunnen achter elkaar doorgespeeld en vergeleken worden, de studenten kunnen hun gekozen fragmenten in een *Word*-document van beschrijvingen voorzien en zo hun keuze argumenteren. Blackboard, *streaming media* en het gebruik van digitaal gereedschap biedt kansen tot activerend onderwijs. Bovendien is de invloed van het beeldscherm positief: “Naar het computerscherm kijken we zakelijker dan naar televisie”. In het verlengde daarvan is het natuurlijk ook positief dat je in een werkstuk *links* kunt opnemen naar fragmenten.

Met betrekking tot de relatie docent – student, blijkt de verandering nog niet erg groot. Maar studenten ervaren het wel als prettig dat ze nu een eigenstandig onderzoeksperspectief kunnen ontwikkelen. Bovendien maakt de beschikbaarheid van het materiaal eigen (nieuwe) mediaproductie mogelijk, onder andere in verbinding met andere media.

Zo bood dit project ons de kans vormen van onderwijs te ontwikkelen waarin de verhouding tussen ‘praktijk’ en ‘theorie’ anders gedefinieerd wordt; *streaming media* biedt de studenten de mogelijkheid vaardigheden en competenties vanuit het omgaan met audiovisueel materiaal zelf op te bouwen en van daaruit kritisch op theorieën te reflecteren.

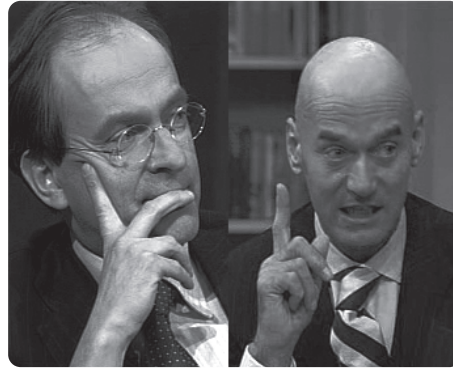
Aanbevelingen

De implementatie van *streaming media* in het onderwijs wordt door een aantal technische en institutionele problemen bemoeilijkt, daarom verdienen de volgende punten serieuze aandacht.

Natuurlijk heeft een aantal technische en organisatorische problemen die we zijn tegengekomen te maken met de *pilot*-status van het project: het experiment is tevens begonnen om te onderzoeken welke mogelijkheden en onmogelijkheden zich gaandeweg voordoen. Maar wat het onderwijs op zich betreft moet men er verder van uitgaan dat het zeker geen tijd bespaart – als dat al de bedoeling was.

Het is ons bijvoorbeeld gebleken dat er grote hiaten zitten in de voorkennis die nodig is om het materiaal te doorgronden. Hierdoor blijven de resultaten van het werken met het beeldmateriaal erg in de beschrijvende sfeer hangen. Het bouwen van historische, theoretische, analytische en institutionele referentiekaders is een eerste vereiste. Pas daarna kan op zinvolle wijze bekeken worden in hoeverre het gebruik van *streaming media* leidt tot “verdwalen”, welke strategieën we moeten ontwikkelen om de focus scherp te houden; en of we andere dingen in het materiaal zien indien *streaming media* wordt aangeboden.

Het kwantitatieve aspect, de invloed van de toegang tot een grotere hoeveelheid materiaal op het researchproces, hebben wij onvoldoende kunnen vaststellen, omdat er ten tijde van onze cursussen nog te weinig *streaming media* materiaal voorhanden was. Maar het belangrijkste is toch dat een eerste stap gemaakt is om het televisiegeheugen van Nederland toegankelijk en beschikbaar te maken. Het behoeft geen betoog welke belangen hiermee gediend zijn. Wij hopen in elk geval dat de instellingen die de expertise in huis hebben om dit geheugen toegankelijk te maken, te houden en op te frissen daar ook de middelen voor krijgen. Boter bij die vis!

De relatie tussen leerstof en docent, tussen leerstof en student en tussen docent en student zijn drie centrale thema's die in veel van de reflecties terugkomen. De beschikbaarheid en toegankelijkheid van streaming media maakt het niet alleen mogelijk, maar vooral ook nodig daar aandacht aan te besteden. In de voorbereidingen van de docenten kwamen die aspecten regelmatig ter sprake. Maar de werkelijke implicaties van het gebruik van streaming media bleken meestal pas echt goed door te dringen tijdens het lesgeven zelf. Menze Poortman, die voor Windesheim de cursus **POLITIEK IN BEELD** opzette, doet in zijn reflectie verslag van dat proces. Hij toont daarmee aan dat **Daideon** een project is dat slechts aan het begin staat van nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot de didactiek van streaming media.

POLITIEK IN BEELD

HBO / COMPETENTIENIVEAU 2

Menze Poortman

Christelijke Hogeschool Windesheim

Beelden vormen een belangrijk deel van menselijke werkelijkheidsbeleving en van het geheugen. Door de bioscoop, maar met name door televisie bevinden zich zelfs beelden in ons hoofd van plekken waar we nooit zijn geweest, van personen die we nooit hebben ontmoet en van gebeurtenissen waar we geen deelgenoot van zijn geweest. Beelden vormen daarmee een van onze belangrijkste bronnen van informatie en

beïnvloeden daarmee ook weer de loop van de geschiedenis. Dit feit is genoeg reden om binnen het onderwijs een prominente plaats in te ruimen voor audiovisuele bronnen. Beschikbaarheid, archivering en bedieningsgemak van audiovisuele bronnen zijn tot op heden een belangrijk struikelblok om onderwijs rondom beelden en beeldvorming te organiseren. In het Davideon-project werd mij de mogelijkheid geboden om deze problemen het hoofd te bieden en aan de hand van een zelf gekozen corpus beeldmateriaal een cursus voor studenten Journalistiek te ontwerpen. De beelden werden door *streaming media* beschikbaar gesteld via het Internet en konden ook door studenten bekeken en bewerkt worden. Of dit heeft geleid tot een andere didactische aanpak wordt aan de hand van een eenvoudige, evaluatieve vraag inzichtelijk gemaakt. Te weten: Hoe is het werken met *streaming media* in het onderwijs bevallen?

Om in te zoomen op didactische mogelijkheden en beperkingen van *streaming media* zal ik ingaan op de veranderingen die het leermiddel heeft meegebracht in de verhouding tussen docent en leerstof, student en leerstof en student en docent.

Leerstof en docent

Leerdoelen zouden eigenlijk los moeten van de beschikbare middelen. Helaas blijkt in de praktijk dat de beperkingen in leermiddelen docenten dwingen tot het aanpassen van onderwijsdoelen. Toegespitst op onderwijs rondom beeldmateriaal wordt er vaak voor gekozen om zich te beperken tot competentieniveau 1: het beheersen van audiovisuele grammatica. De docent werkt vaak met voorbeelden op video, waarop een inhoudelijke behandeling van de getoonde fragmenten volgt. De beelden demonstreren datgene wat de docent wil instrueren. Dit kan worden samengevat als "een plaatje bij een praatje".

Aangezien in Davideon de spreekwoordelijke plaatjes ook door studenten zelf bekeken, geanalyseerd en geselecteerd kunnen worden, biedt dat mogelijkheden om ook competentieniveau 2 op te nemen in de doelstellingen. Het zoeken en presenteren van illustratieve beelden voor bepaalde leerinhouden kan nu immers gedaan worden door de studenten zelf. Sterker nog: het is een uitstekend middel om zicht te krijgen hoe studenten zich leerstof eigen maken.

Al tijdens de voorbereiding van de colleges dient de docent rekening te houden met deze mogelijkheden en een andere houding ten aanzien van de leerstof aan te nemen. De neiging om de leerstof in de colleges voor te kauwen en zelf inzichtelijk te maken moet worden onderdrukt. De opzet van de

college-uren verandert doordat er ruimte moet worden vrijgemaakt voor studenten om zelf met de leerstof aan het werk te gaan. Dit kan eventueel ook buiten de contacturen uiteraard, waardoor er ruimte komt om de verrichtingen van studenten plenair te bespreken.

De vragen die de docent vooraf stelt met betrekking tot zijn onderwijsdoelen en zijn onderwijsproces zijn fundamenteel anders met behulp van de activerende leermogelijkheden die *streaming media* biedt. "Wat kan ik aan studenten zelf overlaten?" wordt veel pregnanter door de geboden mogelijkheden. En wat hebben studenten vooraf nodig aan kennis om op een zinvolle wijze aan de slag te gaan? Normaal gesproken is de laatste vraag van ondergeschikt belang, immers, de docent heeft de fragmenten klaargezet en vult in de bespreking eventuele kennislacunes wel aan.

Pas gedurende de collegereeks werd ik mij bewust hoe ingrijpend de wijziging was in de verhouding tussen mij, de docent, en de leerstof. Het is mij meermalen overkomen dat ik een illustratief fragment liet zien, waarvan ik later dacht, dat had ik ook studenten kunnen laten uitzoeken. *Streaming media* verruimt de mogelijkheden colleges inhoudelijk door studenten te laten voorbereiden aan de hand van opdrachten. Mijn keuze om slechts te werken met een eindopdracht, die de inhoud van de laatste twee colleges bepaalde, was in die zin een beperking. Deelopdrachten hadden mijn colleges interactiever kunnen maken dan nu het geval was.

Student en leerstof

De student kan met behulp van *streaming media* veel actiever met de leerstof omgaan. Immers, hij kan de leerstof meteen toepassen op een grote hoeveelheid bronnenmateriaal. Het bekijken van beelden, het selecteren van goede fragmenten en het maken van een analyse gebeurt nu individueel of eventueel in groepjes. Dit doet een beroep op het toepassen van kennis en vaardigheden van de studenten.

De ervaring leert dat het voor studenten motiverend werkt om zelf met beelden aan de slag te gaan. Al tijdens het eerste college, waar de studenten wat mochten grasduinen in de collecties, leidde dat tot een plezierige kennismaking met deze mogelijkheid. Studenten vonden feilloos de meest vreemdsoortige beelden uit het archief.

De analyse van politieke propaganda-uitingen, het onderwerp van het college, leidde tot meer problemen. Het kritisch benaderen van bronnen, het interpreteren van de beelden, maar vooral ook om deze als een bron in tijd en context te plaatsen bleek een moeilijke opgave. Studenten hebben meer moeite

met het koppelen van de leerstof uit het leerboek en de college-inhoud. *Streaming media* biedt mogelijkheden om dit vaak te oefenen. Het verdient aanbeveling om dit ook vaak te doen en snel feedback te geven. Daarbij moet de tijdsfactor niet uit het oog verloren worden, aangezien het bekijken, selecteren en analyseren van beelden veel tijd kost.

Hoewel studenten dus veel zelfstandiger met de leerstof omgaan, vergt gebruik van *streaming media* een duidelijker oriëntatie op de leerdoelen. De leerstof raakt bij studenten wel eens op de achtergrond, wanneer zij met beelden aan de slag gaan. De beelden zelf dreigen interessanter te worden dan de analyse. Daarmee vervlakken sommige commentaren tot kritiek op het filmen, de houding van personages etc. zonder in te gaan op inhoud en context. Het aanleren van een kritische houding en het bieden van een goed instrumentarium voor bronnenkritiek verdient dan ook veel aandacht. Zelf gebruikte ik daarvoor een bronnenformulier dat een aantal basale vragen stelde aan de bronnen. Aangezien mijn hoofddoelstelling zich richtte op het herkennen van politieke, communicatieve strategieën en niet op bronnenkritiek, heb ik het gebruik ervan niet verplicht gesteld. Niettemin moet ik achteraf constateren dat meer nadruk op bronnenkritiek niet verkeerd zou zijn geweest.

Student en docent

Veel leermiddelen kunnen overal en altijd worden geraadpleegd. Denk hierbij aan boeken, readers of de een elektronische leeromgeving. De continue beschikking over een grote hoeveelheid bronnenmateriaal verandert op zichzelf niets in de verhouding tussen student en docent. Daar staat tegenover dat het gebruik van meer activerende leervormen en de grotere zelfstandigheid van de student – zaken die *streaming media* kan bewerkstellingen – deze verhouding wel wijzigen. De docentenrol wordt teruggedrongen en de student wordt verantwoordelijker voor zijn eigen leerproces. De docent houdt het leerproces in de gaten en wordt steeds meer een begeleider op afstand. In de praktijk betekent het dat de docent veel meer *procesfeedback* geeft, in plaats van een eindbeoordeling. De individuelere omgang met de leerstof door *streaming media* biedt ook mogelijkheden voor meer differentiatie binnen een groep. Studenten met een hoger abstractieniveau of een grotere voorkennis kunnen op een hoger niveau met het bronnenmateriaal in de weer. Uiteraard legt de docent een vereist niveau vast, maar de betere student kan meer worden uitgedaagd. De docent moet hierdoor meer dan voorheen tijd en energie investeren in het leren kennen van zijn studenten. Een

analytische toets of een uitgebreide voorbespreking van de opdrachten, zijn daarvoor middelen. Zelf had ik hier niet zoveel over nagedacht, maar bij de bespreking van de hoofd- en deelvragen van de eindopdracht merkte ik dat het mogelijk was studenten op een verschillende manier naar de *online* collectie sturen.

Streaming media is niet de veroorzaker van veranderende docent- en studententrollen, maar een uitstekend middel om de zelfstandigheid van de studenten te vergroten en het onderwijs op maat aan te bieden.

Conclusie

Het overdragen van vaardigheden en kennis blijft met ook met moderne middelen als *streaming media* een moeilijk proces. Wel verruimt het de mogelijkheden om op andere manieren te leren en andere dingen te leren. *Streaming media* wijzigt niet de leerdoelen, maar kan wel een uitbreiding van het aantal leerdoelen met zich meebrengen. De invloed op het onderwijsproces en de werkvormen is echter veel groter. Er liggen meer mogelijkheden om activerende werkvormen te kiezen en het zelfstandig en zelfverantwoordelijk leren te stimuleren. Het werken met *streaming media* is me dan ook goed bevallen. Het heeft zowel studenten als mij gemotiveerd. Ik heb nog niet alles uit het werken *streaming* kan halen wat erin zit. Vooral bij het ontwikkelen van een kritische houding van studenten heb ik nog veel te winnen. Juist daar denk ik dat *streaming media* een goed instrument kan zijn: goed leren kijken en dan de juiste vragen leren stellen aan het materiaal.

Een cursus op competentieniveau 3 werkt met een omvangrijk corpus. Hierbij gaat het om het verwerven van specifieke vaardigheden die nodig zijn voor het zelfstandig verzamelen, selecteren, analyseren, bewerken en presenteren van audiovisueel materiaal in uiteenlopende, niet-voorgeselecteerde archieven en databestanden. De student leert zelfstandig zoekstrategieën te ontwikkelen en geschikte bronnen in nog niet eerder geëxploreerde collecties aan te boren. Binnen Davideon was het moeilijk om voor deze vaardigheid voldoende voorwaarden te scheppen. We hadden de mogelijkheid om in totaal 1100 uur te bestellen, verdeeld over drie instellingen en gebonden aan een aantal voorwaarden. Het complete archief van Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid online is nog een droom, laat staan dat ander – bijvoorbeeld materiaal van de commerciële omroepen – toegankelijk zijn. Huub Wijffes ontwikkelde ondanks deze beperkingen zijn cursus **DE KWALITEIT VAN HET NIEUWS**.

DE KWALITEIT VAN HET NIEUWS: STIJLEN VAN TELEVISIE- NIEUWSRUBRIEKEN MA journalistiek / COMPETENTIENIEVAU 3

Huub Wijffes
Rijksuniversiteit Groningen

Bij de start van het Nederlands Audiovisueel Archief (NAA) in 1997 voorspelde die organisatie dat het vanaf nu allemaal

anders, beter, zou gaan. Er zou een serieuze poging worden gewaagd om dienstverlening aan wetenschappelijke en educatieve instellingen tot stand te brengen. Daardoor zou de rijke collectie ook voor onderwijs en onderzoek beschikbaar komen. De technologie van nieuwe media zou daartoe worden gebruikt. Nu, zeven jaar en drie projecten later, kan ik vaststellen dat die belofte uiteindelijk door het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (de nieuwe naam voor het NAA) wordt waargemaakt. Niet volledig en zeker niet volgens ideale procedures, maar toch.

Het heeft dus even geduurd en de inspanningen waren soms niet te dragen, maar dan is er ook iets. *Online* beschikbaarheid van audiovisueel materiaal is namelijk de oplossing voor de problemen die elke docent heeft ervaren. Tonen van bewegend beeldmateriaal in het klaslokaal betekende altijd een rusteloze zoektocht naar het juiste videobandje, veelal berusten in de afwezigheid van materiaal dat je graag zou willen gebruiken, eindeloos spoelen om het gezochte fragment scherp te zetten, doorstaan van technische onvolkomenheden in de grijs gedraaide bandjes, totale inflexibiliteit indien tijdens de les bleek dat een ander fragment toch beter was uitgekomen en relatief onvermogen om leerlingen buiten de les naar dezelfde of additionele beelden te laten kijken en ze ermee te laten werken. Ik ben de eerste geweest die bij een Nederlandse universiteit al deze nadelen opgeheven zag worden. Vrij snel volgden andere collega's. Tijdens de experimentele projecten *Avālon* en *Davideon* hebben ik en die collega's veel leed moeten doorstaan, maar *bottom line* blijft dat een *online streaming-media*-dienst vanuit een audiovisueel archief een oplossing geeft voor alle geschetste problemen. Daar komen een paar nieuwe problemen voor terug, maar die wegen toch niet op tegen de voordelen.

Voordelen

De voordelen zijn evident: je kunt als docent op elk gewenst moment een rijke collectie av-bronnen gebruiken en door studenten laten gebruiken. En dan niet meer louter om je verhaal te illustreren, maar echt met de mogelijkheid om beeld voor beeld te analyseren. Dat hoeft niet meer persé tijdens de les, maar kan door studenten worden gedaan in de vorm van huiswerk. Met gerichte opdrachten en het gebruik van de Virtuele Snijmachine kunnen opdrachten worden gemaakt in een didactische leeromgeving zoals Blackboard. Studenten kunnen de opdracht maken in eigen tijd en het resultaat kan ook weer via Blackboard de docent bereiken. Snelle communicatie is dan mogelijk. Met enige moeite is het ook mogelijk om de

resultaten in digitale vorm zoals internetsites te verwerken, mits voldoende waarborgen tegen misbruik door onbevoegden zijn ingebouwd.

Nadelen

Een nadeel is nog dat de voorbereiding veel tijd en inspanning van de docent vereist. Dat begint er al mee dat de docent ervoor moet zorgen dat het gewenste corpus op tijd voor het onderwijs beschikbaar is gesteld via de SURFnet Video Portal. Die procedure neemt voorsnog maanden in beslag. De docent moet eerst met behulp van de Beeld en Geluid-catalogus een corpus samenstellen. Vervolgens moet de bestellijst een lange gang maken langs verschillende diensten om uiteindelijk te leiden tot het *hosten* van het materiaal door SURFnet. En dan nog kan het voorkomen dat er verkeerde fragmenten opduiken, dat gezochte fragmenten er niet blijken te zijn of door technische haperingen niet goed blijken te werken. Ergernissen zijn moeilijk te voorkomen zolang de bestelprocedure niet gestandaardiseerd is, bijvoorbeeld in de vorm van een permanent bemand professioneel loket bij Beeld en Geluid (zie paragraaf 4.4).

Een ander nadeel is de beperking van de dienstverlening tot de collectie van Beeld en Geluid. Hoe graag zou je niet materiaal van andere collecties gebruiken, bijvoorbeeld het Filmmuseum met zijn enorme collectie historisch interessante speelfilms en documentaires. Een onderzoek zoals ik met studenten heb gedaan naar de stijlverschillen tussen televisienieuwsrubrieken wordt ernstig beperkt als alleen materiaal van de publieke omroep kan worden bestudeerd. De belangrijkste verschillen zitten immers niet tussen *Twee Vandaag* en *Netwerk*, maar bijvoorbeeld tussen *SBS-Actienieuws* en het *NOS-Journaal*. Ik heb dit bezwaar trachten op te lossen door de eigen audiovisuele dienst programma's van de commerciële omroep te laten opnemen. Via een zijweg kon dit materiaal ook worden *gehost* bij SURFnet, maar technisch perfect werkte dat niet. Bovendien diende ik voor consultatie van het commerciële materiaal zelf toestemming te vragen aan de desbetreffende omroepen. In dergelijke gevallen opereer je dus al snel als kleine zelfstandige die probeert deals te sluiten met allerlei partijen in het veld. Terwijl de kracht van een *online* consultatiedienst nu juist gelegen zou moeten zijn in het standaardiseren van dienstverlening door een centraal en professioneel loket.

Inschakelen van studenten

Een docent dient dus rekening te houden met veel voorbereidingstijd voordat hij/zij überhaupt aan de slag kan. Maar

daarmee houdt het tijdsbeslag niet op. Het bekijken en ontsluiten van het beschikbare materiaal eist veel tijd van de docent. Geschikte fragmenten voor gebruik tijdens de colleges moeten worden geselecteerd en apart gezet; hetzelfde geldt voor het materiaal waarmee studenten zelf aan de slag moeten. Als je de moeite hebt genomen om ruim materiaal te bestellen dan kun je deze selectie van relevant materiaal aan studenten zelf overlaten. Sterker nog, het kan een toets van bekwaamheid worden om studenten zelf materiaal bij elkaar te laten zoeken op grond van een vraag of een probleem. Ook de vraag op welk niveau het materiaal het beste geanalyseerd kan worden zou door de student beantwoord kunnen worden. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat dergelijke, tamelijk vrije opdrachten alleen geschikt zijn voor een type student dat goed zelfstandig kan werken met probleemstellingen en zelf ontworpen onderzoek. De gevorderde student van masteropleidingen kan zoiets wel, maar ook alleen op basis van introducerende cursussen waarin hij zich de kernbegrippen van beeld- en geluidstaal heeft eigen gemaakt.

Aanbeveling

Davideon heeft aangetoond dat er grote behoefte is om dergelijke introducerende cursussen te ontwikkelen. Er zijn weliswaar enkele boekjes op de markt over het gebruik van historisch beeld en geluid in onderwijs en onderzoek, maar heel erg multimediaal of interactief zijn die over het algemeen niet. De uitdaging van de komende jaren wordt dan ook *online* cursusmateriaal te ontwikkelen dat door docenten overal kan worden gebruikt. Die inspanning kan beginnen met cursussen die tot doel hebben elementaire begrippen uit de beeld- en geluidsgrammatica aan te leren en die studenten in staat stellen programma's op verschillende analyseniveaus te bekijken. In mijn cursus heb ik het gebrek aan gestandaardiseerde cursussen beeld- en geluidsgrammatica gevoeld, want ik heb studenten zelf, zo goed en zo kwaad als dat in beperkte tijd gaat, bij moeten spijkeren.

De ontwikkeling van basiscursussen wordt de grootste uitdaging van de komende jaren. Het is duidelijk dat zoiets alleen maar kan als universiteiten, de grote beheerders van audiovisuele collecties en wellicht ook educatieve uitgeverijen de handen ineen slaan en bereid zijn te investeren in docenten die dergelijke cursussen kunnen maken.

2

Cursusbeschrijvingen

Concrete voorbeelden van lesmateriaal

Inleiding

De afgelopen twee jaar zijn in totaal tien cursussen ontwikkeld dan wel herontworpen. Uitgedaagd door het gebruik van *streaming media* hebben docenten geëxperimenteerd met verschillende werkvormen. Niet alle ideeën hebben het gehaald. Zo bedacht Bart Ponjee (Windesheim) een plan om met behulp van *streaming media* en LEGO-poppetjes de instructie over cameragebruik te vernieuwen. Het werd uiteindelijk te bewerkelijk om het plan uit te voeren. Huub Wijfjes experimenteerde in zijn cursus DE KWALITEIT VAN HET NIEUWS met zijn studenten met METAlibre, een programma waarmee een *streaming* bestand beschreven kan worden. Het doel was om aan de hand van sjablonen op een eenvoudige en systematische wijze audiovisueel materiaal te beschrijven. Dit digitale gereedschap bleek echter nog onvoldoende ontwikkeld om al direct in een onderwijssituatie te voldoen.

Al die experimenten met *streaming media* hebben een reeks ervaringen opgeleverd die soms wel en soms niet leidden tot nieuwe concrete werkvormen. De cursussen dienden als basis voor de hier beschreven “good practices”. Davideon beoogt met deze voorbeelden andere docenten te inspireren dan wel te stimuleren bij het gebruik van *streaming media* in het hoger onderwijs. De cursusbeschrijvingen bieden zowel globaal als concreet lesmateriaal. Op de website www.davideon.nl kunt u de beschreven voorbeeldopdrachten en uitwerkingen door studenten bekijken met *streaming media*.

Een aantal cursussen is in nauwe samenwerking ontwikkeld: zo hebben Frank van Vree, Erik Laeven en Joke Hermes - drie docenten van de UvA - een gezamenlijk vak RESEARCH EN REDACTIE / RESEARCH EN SCENARIO ontwikkeld met drie verschillende uitwerkingen. Ze worden hier als één cursusbeschrijving aangeboden. Ook tussen instellingen is samengewerkt, bijvoorbeeld bij de cursussen HISTORISCHE FILMANALYSE en AUDIOVISUELE BRONNEN: ANALYSE EN METHODEN. Deze twee cursussen zijn samengevoegd in één cursusbeschrijving.

Davideon kende een inhoudelijke en didactische opbouw die is gebaseerd op drie competentieniveaus. Een nadere uitwerking van de betreffende competenties wordt op de volgende pagina gegeven.

COMPETENTIENIVEAU 1

de beginselen van de 'audiovisuele grammatica'

Deze competenties behoren tot de basisvaardigheden van de studenten van betrokken opleidingen. Aan de hand van een geprepareerd corpus maakt de student zich de audiovisuele taal eigen, zodat hij:

- Inzicht in de waarde van audiovisuele bronnen voor kennis van het heden en het verleden;
- Inzicht heeft in de eigenschappen van de audiovisuele taal;
- In staat is beelden en geluid te beschrijven en te analyseren;
- De effecten van technische en inhoudelijke kenmerken te beoordelen.

Dit onderdeel vraagt slechts beperkte toegankelijkheid tot de digitale audiovisuele archieven maar vormt een *conditio sine qua non* voor het hele programma met het oog op beheersing van de beeldgrammatica, de analyse-instrumenten en de introductie van audiovisuele collecties.

COMPETENTIENIVEAU 2

selectie, analyse, bewerking en presentatie van audiovisueel materiaal binnen een min of meer besloten domein i.c. corpus

Tot de competenties met betrekking tot de 'Selectie, bewerking en presentatie' moet worden gerekend:

- Een hanteerbare vraagstelling kunnen formuleren voor het verantwoorde gebruik van audiovisueel materiaal voor opdrachten, scenario's, websites of scripties;
- In staat zijn zoekstrategieën te ontwikkelen voor de selectie en analyse van materiaal binnen een betrekkelijk overzichtelijk corpus van beelden, geluiden en teksten;
- In staat zijn heldere criteria voor selectie van materiaal te ontwikkelen en deze keuzes te beargumenteren;
- Het beheersen van de geschikte technische en analytische *tools* om bronnen te kunnen vinden, selecteren en analyseren;
- Het bewerken van het geselecteerde materiaal en het presenteerbaar maken daarvan (onder andere in de vorm van een webtekst, inclusief fragmenten);
- Kunnen reflecteren op de eigen resultaten en daarvan verslag te doen.

COMPETENTIENIVEAU 3

zelfstandig verzamelen, selecteren, analyseren, bewerken en presenteren van audiovisueel materiaal uit uiteenlopende archieven en databestanden

Hierbij gaat het om het verwerven van specifieke vaardigheden die nodig zijn voor het zelfstandig verzamelen, selecteren, analyseren, bewerken en presenteren van audiovisueel materiaal uit diverse niet-voorgeselecteerde archieven en databestanden.

De student is in staat:

- Scenario's, ontwerpen en andere plannen te beoordelen, te thematiseren en te conceptualiseren;
- De eigen plannen te bezien in het licht van door anderen geproduceerd materiaal;
- Zelfstandige zoekstrategieën te ontwikkelen en geschikte bronnen in nog niet eerder geëxploreerde bestanden aan te boren;
- Deze bronnen aan een kritisch onderzoek te onderwerpen, selecteren, bewerken en presenteren;
- Dwarsverbanden te leggen met verwante databestanden op het terrein van de media;
- Zijn werkzaamheden over kortere en langere periodes kunnen plannen;
- Te werken met financiële, juridische en technische randvoorwaarden;
- De vaardigheid te reflecteren op de eigen activiteiten en daarover te rapporteren op een wijze die overeenkomt met de geldende disciplinaire standaarden.

De cursusbeschrijvingen volgen deze indeling.

CURSUS>

AUDIOVISUELE BRONNEN: METHODEN EN ANALYSE

MODELCURSUS COMPETENTIENIVEAU 1

*Rijksuniversiteit Groningen en
Universiteit van Amsterdam*

1> UITGANGSPUNTEN VAN DE MODULE

De massamedia hebben nu en in de toekomst een grote betekenis voor de moderne cultuur, maar ook voor het bestuderen van het verleden speelt audiovisueel materiaal een steeds belangrijkere rol. Om die rol te kunnen begrijpen en kritisch te kunnen beoordelen, is het van belang dat studenten het elementaire 'grammaticale' niveau beheersen.

Een module op competentieniveau 1 beoogt het verwerven en trainen van vakspecifieke competenties, maar daarnaast ook van academische en studievoordigheden.

Leerdoelen

Inzichten in de vormconventies en de geschiedenis van de objecten van audiovisuele media; deze competenties vatten we samen in de term "visuele geletterdheid".

- De student heeft inzicht in de waarde van audiovisuele bronnen en kennis van het verleden;
- De student heeft inzicht in de elementaire theoretische benaderingswijzen en de voornaamste begrippen met betrekking tot film en televisie;
- De student weet historische audiovisuele bronnen te analyseren op verschillende niveaus en kan die bronnen plaatsen in de context waarin ze zijn geproduceerd;
- De student verkrijgt inzicht in de specifieke kenmerken en vormconventies van verschillende soorten audiovisueel materiaal: fictie en non-fictie, amateur en professioneel, televisie en ruw materiaal, canon en marginaal materiaal;
- De student bezit de vaardigheid audiovisueel bronnenmateriaal in een ICT-omgeving te selecteren, bestuderen en presenteren en het gebruik van audiovisueel materiaal te beargumenteren.

Streaming media

De beschikbaarheid en toegankelijkheid van verschillende soorten beeldmateriaal stelt studenten in staat formele kenmerken aan begrippen te relateren en in een eigen analyse te

verwerken. De optie van zoeken en selecteren, onder andere met behulp van de Virtuele Snijmachine, geeft studenten de mogelijkheid fragmenten te selecteren en deze via knippen en plakken aan hun schriftelijke analyses of onderzoeksresultaten toe te voegen.

2> VOORBEREIDINGEN DOCENT

FASE 1> SAMENSTELLEN CORPUS

- Gesloten corpus;
- Vaststellen van specifieke kenmerken: zorgen voor de grootste mogelijke variatie, bijvoorbeeld:
 - Fictie en non-fictie;
 - Amateur en professioneel;
 - Televisieprogramma's en ruw materiaal;
 - Canon en marginaal materiaal;
 - Historisch en actueel materiaal.

FASE 2> VASTSTELLEN GROEPSKENMERKEN STUDENTEN

Afhankelijk van de plaats in het curriculum (MA of BA) en minder of meer gespecialiseerde opleidingstrajecten (Minor BA Letteren, resp. MA Media en Cultuur).

FASE 3> INRICHTEN LEEROMGEVING

- Vorm geven aan een elektronische leeromgeving (Blackboard);
- Structuur geven aan het leerproces: didactische functies als motiveren, feedback, oefenen, reguleren en toetsen onderscheiden;
- Inhoud specificeren door lesmateriaal (literatuur) te selecteren en toegankelijk te maken;
- Ontwerpen van werkvormen (activerend, participerend, simulatie praktijk etc.);
- Formuleren van heldere opdrachten;
- Kiezen van digitaal gereedschap (Virtuele Snijmachine);
- Instrueren in gebruik van het digitale gereedschap (handleidingen toegankelijk maken);
- Ontwikkelen van toetsvormen (evt. ook diagnostische toetsen);
- Technische aspecten (zie hoofdstuk 4).

De uitgangspunten leiden tot de volgende moduleopzet:

3> GLOBALE MODULEBESCHRIJVING

De cursus bestaat uit een viertal didactische fases:

FASE 1> TOETSEN VOORKENNIS (week 1)

Deze fase staat in het teken van een verkenning van het materiaal en een korte oriëntatie op de leerdoelen van de cursus. Daartoe is een opdracht ontwikkeld, die de studenten zowel te laten kennismaken met het *streaming* corpus en als met het gereedschap om met dat corpus aan de slag te gaan. De opdracht wordt ingezet om voorkennis te toetsen.

FASE 2> MOTIVEREN (week 2)

In deze fase wordt aan de hand van een opdracht de inhoud en opzet van de cursus toegelicht. De opdracht heeft als doel studenten te motiveren en leert ze tevens reflecteren op het eigen waarnemingsproces met betrekking tot audiovisuele bronnen. In deze fase kan het werken met *streaming media* worden aangevuld met een archiefbezoek.

FASE 3> OEFENEN (week 3-8)

Het grootste deel van de cursus omvat het oefenen met de leerstof: studenten worden aan het werk gezet met een reeks van opdrachten waarbij in verschillende fasen het toepassen van analytische begrippen en reflectie op theoretische begrippen en denkmodellen aan de orde komen. *Streaming media* wordt ingezet als het bronnenmateriaal waarmee ze wekelijks een aantal analysevaardigheden oefenen.

FASE 4> TOETSEN/PRESENTEREN

Door de spreiding van opdrachten kent deze cursus niet één grote eindopdracht. Er is sprake van een continue trainen van analysevaardigheden aan de hand van steeds complexere analysevragen. Elke opdracht wordt op Blackboard geplaatst en tijdens het college besproken. Daarnaast wordt elke opdracht door medestudenten (klassikaal of in duo's) door studenten becommentarieerd. De studenten sluiten de cursus met een dossier af.

4> OPZET MODULE

De module op competentie niveau 1 werd in de periode 2003-2004 in twee varianten ontwikkeld, namelijk AUDIOVISUELE BRONNEN: METHODE EN ANALYSE en HISTORISCHE FILM-ANALYSE. Een nadere aanduiding van de precieze leerdoelen

van de twee cursussen is te vinden in bijgaande kaderstukjes.

Hoewel de opbouw per module verschilt, bevatten beide cursussen een aantal vakinhoudelijke overeenkomsten. Zo is er aandacht voor:

1 Bron en perceptie, met als centrale vraag: Hoe nemen wij audiovisuele bronnen waar?

2 Vorm en functie van de bron, met als centrale vraag: Wat zijn de specifieke vormkenmerken van dit fragment/deze film?

3 De context van de bron, met als centrale vraag: Hoe kunnen we de "originele" context van de bron reconstrueren en op welke manieren kunnen wij een nieuwe context voor de bron construeren?

4 Het discours, met als centrale vraag: Welke rol speelt dit fragment/deze film binnen een bepaalde discursieve formatie? De concrete uitwerkingen zullen steeds, per onderdeel, per cursus worden weergegeven.

BASISCURSUS>

AUDIOVISUELE BRONNEN: METHODEN EN ANALYSE (UvA)

Bestudeert audiovisueel materiaal als historische bron en legt daarbij het accent op het verantwoorde gebruik van historisch beeldmateriaal voor film- en televisieproducten. De cursus duurt acht weken (5 ECTS) en heeft een beroepsvoorbereidend karakter. De studenten verwerven inzichten zowel in de kenmerken van historisch beeldmateriaal, als in het verantwoorde gebruik daarvan voor film- en televisieproducties. In de eerste fase doen studenten ervaring op met de beroepspraktijk van een beeldresearcher, en wordt de relevantie van analysevaardigheden van historisch materiaal voor de beroepspraktijk gemotiveerd. Daarna werken de studenten wekelijks zelfstandig aan opdrachten, waardoor relevante aspecten van de toekomstige beroepspraktijk geïsoleerd geoefend worden. De oefeningen worden begeleid door een aantal colleges waarin aan de hand van door de docent geselecteerde literatuur het selecteren en verwerken van historisch beeldmateriaal voor film en televisieproducties ook theoretisch gereflecteerd wordt. Afhankelijk van de functie van de cursus binnen het curriculum van een opleiding kan het cursusprogramma door het oefenen van praktische vaardigheden zoals zoeken op Internet worden aangevuld.

BASISCURSUS> HISTORISCHE FILMANALYSE (RuG)

Bestudeert audiovisueel materiaal als historische bron en legt daarbij het accent op het verwerven van theoretische inzichten met betrekking tot het analyseren van audiovisueel materiaal.

De cursus duurt 8 weken (5 ECTS) en is onderdeel van een minor "Film en Televisie in hun maatschappelijke context". In dit onderdeel van de minor verwerven studenten inzicht in de kenmerken van historisch beeldmateriaal en het gebruik daarvan in een historisch gericht onderzoek. Vanaf het allereerste begin werken studenten met zowel historisch als actueel beeldmateriaal. In een eerste inleiding leren studenten welke vragen ze wel of niet kunnen stellen aan historisch bronnenmateriaal. Daarna werken de studenten wekelijks zelfstandig aan opdrachten, waardoor relevante aspecten van een dergelijk wetenschappelijk onderzoek geoefend worden. De oefeningen worden begeleid door een aantal colleges waarin aan de hand voorbeelden die door de docent zijn geselecteerd, klassikale feedback volgt.

FASE 1-2> VOORKENNIS TOETSEN / MOTIVEREN

Periode

Week 1-2

Doel

Verkenning van het materiaal, kennismaking met de technische aspecten, voorkennis toetsen, relevante vraagstelling formuleren.

Karakter

Sturend, begeleid.

Activiteiten en opdrachten

- Kennismaken met collectie;
- Toetsing voorkennis;
- Lezen van inleidende relevante literatuur;
- Eventueel archiefbezoek.

Eindtermen

Docent wil weten of student in staat is een filmfragment te beschrijven. Tevens wil de docent de student op het spoor

zetten van het soort cursus dat gaat beginnen (motiveren en instrueren).

Vorbereiding docent

Docent maakt een selectie van fragmenten en formuleert de opdracht. De opdracht wordt geplaatst op Blackboard, inclusief de link naar het te analyseren fragment.

Opdracht

Zie kader.

Student

Maakt de opdracht in eigen tijd.

Vorm

Schriftelijk.

Beoordeling

- Heldere en adequate beschrijving van de geboden beeldfragmenten;
- Logische argumentatie;
- Vermogen een onderzoeksvraag te formuleren en hanteerbare deelvragen te onderscheiden.

Follow up

Tijdens de eerstvolgende klassikale bijeenkomst wordt de opdracht uitgebreid besproken. Deze bespreking dient in de eerste plaats studenten te wijzen op de manier waarop we de rest van de cursus kijken naar het materiaal (instruerend), in de tweede plaats stellen we vast op welke terreinen studenten niet voldoende zijn toegerust voor filmanalyse (voorkennis vaststellen). Tot slot worden, doordat de opdracht direct is gekoppeld aan een onderzoeksvraag, de studenten er van overtuigd dat de vele praktische en soms arbeidsintensieve oefeningen een leerdoel dienen (motiveren).

OPDRACHT> Toetsen van voorkennis

Gebruikt in de cursus HISTORISCHE FILMANALYSE

1 Beschrijf de filmische laag van een fragment uit een V.P.R.O.- televisieprogramma HOEPLA uit 1967 gemaakt door de journalist Trino Flothuis, de dichter Hans Verhagen, de filmer Wim van der Linden en de beeldend kunstenaar Wim T. Schippers. Het fragment (zie link) betreft een

interview met dichter en Telegraaf-medewerker Clinge Doornbos en zijn echtgenote. Geef een korte beschrijving van de film waarin je iets zegt over beeldkadrering, camerastandpunt, camerabeweging, geluid, montage en belichting.

2 In hoeverre is dit item een historische bron voor die tijd?

Schrijf een essay van maximaal 500 woorden. Stuur je opdracht via de e-mail naar de docent.

Doel

Vaststellen op welke terreinen studenten niet voldoende zijn toegerust voor filmanalyse.

OPDRACHT> Toetsen van voorkennis

Gebruikt in de cursus AUDIOVISUELE BRONNEN: METHODEN EN ANALYSE

A Je verricht beeldresearch voor een historisch programma over de geschiedenis van de padvinderij. Gebruik voor deze opdracht een deel van de reportage van amateurfilmer Gerhard Kuyck over de *Wereld Jamboree 1937* in Vogelenzang bij Haarlem. Zoek de film op in de SURFnet Video Portal (Collectie Methoden en Analyse). Maak met behulp van de Virtuele Snijmachine een selectie van filmfragmenten die je aan de redactie gaat voorleggen. Probeer daarin aan te geven waarin volgens jou de waarde van dit materiaal voor de uitzending ligt. Kopieer je fragmenten in een *Word*-document. Beargumenteer voor de redactie waarom je deze fragmenten hebt geselecteerd.

B Stel, je gaat een nieuwsitem van vier minuten over de subsidiestop voor de Nederlandse Scouting voorbereiden. Er is tijd voor een heel kort fragment. Welk van de bovenstaande fragmenten zou je de reactie voorleggen? Of zou je een ander kiezen? Beargumenteer je keuze.

Zoek in de collectie het Polygoonfilmpje over het Koninklijk bezoek aan de Wereld Jamboree van 1937. Karakteriseer de Polygoonfilm qua inhoud en vorm: Welke aspecten worden

getoond en op welke manier? Vergelijk de Polygoon verslaggeving van de Wereld Jamboree met de amateurfilm van Kuyck. Schrijf de vijf voor jou meest opvallende verschillen op tussen de professionele en de amateurfilm. Illustreer twee van deze verschillen. Knip voor beide verschillen steeds een fragment uit iedere film. Kopieer alles in een *Word*-document en stuur het via Blackboard naar de docent.

Doel

Met deze opdracht toetst de docent het vermogen van de student historische waarde, formele kenmerken en relevantie voor de journalistieke praktijk te herkennen.

FASE 3> OEFENEN

Periode

Week 3-8

Onderdeel

Bron, Vorm en Functie.

Doel

Inzicht in de vormconventies van uiteenlopend historisch en actueel beeldmateriaal. Hanteren van centrale begrippen om deze vormconventies te beschrijven. Het leren beheersen van analysevaardigheden met betrekking tot de functie van vormelementen die belangrijk zijn in het proces van betekenisverlening.

Activiteiten en opdrachten

- Lezen van relevante literatuur;
- Toepassen van begrippen op voorgeselecteerd materiaal.

OPDRACHT> Bron, vorm en functie

Gebruikt in de cursus AUDIOVISUELE BRONNEN: METHODEN EN ANALYSE

Bij de filmanalyse van Bordwell en Thompson (*Film Art*) staat het idee centraal, dat de kijker bij de constructie van de betekenis van de film door de filmvorm gestuurd wordt. Alle elementen van een film spelen daarbij een rol. Samen vormen zij een geheel of "systeem". Met de hier volgende

opdracht leer je om een analyse in het door Bordwell en Thompson geschetste kader de vormanalyse zelf uit te voeren. Bestudeer de relevante literatuur en volg het stappenplan. Ga naar *Mensen en Mircoben*, een propaganda-film ter bevordering van een bevolkingsonderzoek naar tuberculose uit 1951. Ga bij je analyse stapwijs te werk zoals in het boek wordt aangegeven. Voeg zes tot tien *streaming* fragmenten als voorbeelden toe. Omvang van het essay: 5-7 pagina's.

Doel

Kunnen toepassen van analysecategorieën binnen een bepaald theoretisch kader.

Beoordeling

Heldere en adequate beschrijving van de fragmenten, logische argumentatie, heldere weergave van het theoretisch kader waarin de analyse plaatsvindt.

OPDRACHT> Bron, vorm en functie

Gebruikt in de cursus HISTORISCHE FILMANALYSE

A Beschrijf de volgende korte fragmenten (zie links):

1 Uit: *Pantserkruiser Potemkin*, Eisenstein (1926): Eisenstein wilde met deze film het jaar 1905 herdenken. In dat jaar vond er een weinig succesvolle opstand tegen de Russische tsaar plaats. De film verhaalt onder andere over de muiterij op een marineschip en de enthousiaste ontvangst door het volk van het gemuete schip in de haven van Odessa. Het enthousiasme wordt door de Russische troepen afgestraft met bruto geweld. Het fragment toont een scène uit de "Odessa trappen"-sequentie.

2 Uit: *Een nieuwe tijd breekt baan*, G.J. Teunissen (1941): Het gaat hier om een fragment uit de NSB-propagandafilm waarin beelden worden getoond van de beruchte Jordaan-oproer uit 1934.

3 Uit: Een verkiezingsfilm van de VVD, 19 maart 1994: Het gaat hier om een televisie-uitzending in het kader van de *Zendtijd voor Politieke Partijen* over de toenmalige politieke leider Frits Bolkestein. Het fragment bestrijkt de helft van het filmpje.

Gebruik voor de beschrijving het analyseprotocol van *Het verleden in bewegend beeld* van Chris Vos. Bespreek ook welke vormen van montage zijn toegepast.

B VAN EISENSTEIN TOT BOLKESTEIN. De fragmenten komen uit verschillende periodes uit de twintigste eeuw: wat levert een vergelijking van deze drie fragmenten op? Bedenk goed over welke periode het gaat en met wat voor media je te doen hebt. Wees bedacht op verschillen en overeenkomsten in gebruik van filmische middelen als *Close Up* etc.

Deze opdracht wordt uitgevoerd in tweetallen. De taken zijn te verdelen, maar de vergelijking moet wel samen worden uitgevoerd. Maak een verslag van je opdracht en voeg als bijlagen de drie protocollen toe. Deze opdracht kost tijd!

Doel

Het kunnen beschrijven van de specifieke vormkenmerken van audiovisueel materiaal.

Het leren onderkennen van historische ontwikkelingen met betrekking tot filmconventies.

Beoordeling

Behalve een heldere en adequate beschrijving van de fragmenten in een overzichtelijk protocol, geldt hier ook een logische argumentatie met betrekking tot vergelijking.

Follow Up

Tijdens het hoorcollege komende de vergelijkingen terug en worden er andere voorbeelden bij gehaald. De relatie met de technologische ontwikkelingen van de audiovisuele media wordt besproken.

OPDRACHT> Bron, vorm en functie

Gebruikt in de cursus HISTORISCHE FILMANALYSE

Zoek in de SURFnet Video Portal de film *Wij leven vrij* van Kees Stip. Schrijf een kort essay (inleiding, analyse, conclusie), waarin je de volgende punten systematisch uitwerkt.

1 Maak onderscheid tussen het verhaal/de geschiedenis die verteld wordt en de manier waarop dat in de film wordt uitgewerkt.

a Welke thema's en probleemstellingen worden behandeld?

b Welke overtuigingsstrategieën worden gevolgd?

c Welke verteltechnieken (plot, dramaturgische structurering, andere technieken)?

d Welke conventies en codes worden gebruikt bij de verhaalrangschikking?

2 Selecteer met de Virtuele Snijmachine een fragment, kopieer deze naar je essay en leg aan de hand van dit fragment uit hoe filmische middelen worden ingezet om het verhaal weer te geven. Zet het essay op het *discussion board*.

Doel

Het kunnen hanteren van de narratieve analyse methoden. Het leren onderscheiden van elementen als thema's, probleemstellingen, overtuigingsstrategieën, verteltechnieken (plot, dramaturgische structurering, andere technieken, conventies en codes).

Beoordeling

Helderen en adequate beschrijving en overtuigende keuze van fragment.

Follow up

Klassikale bespreking en feedback door studenten. Iedere student beoordeelt het essay van een medestudent. Hij of zij reflecteert daarbij ook op het geselecteerde fragment. Voldoet deze of was een andere keuze beter geweest?

Onderdeel Bron en context

Doel

Reconstrueren van de "oorspronkelijke context" van een film-fragment/film met als onderdelen de maatschappelijke context, de productie en receptiecontext; ontwikkelen van criteria voor het verwerken van het beschreven materiaal voor film- en televisieproducties.

Karakter

Begeleid, zelfstandig teamwerk.

Activiteiten en opdrachten

- Opstellen van een researchverslag ter reconstructie van de "oorspronkelijke" context;
- Opstellen van een researchverslag voor het construeren van een nieuwe context;
- Verslag geven van research in woord en schrift;
- Beoordelen van door andere verrichtte onderzoek aan de hand van heldere criteria.

OPDRACHT> Bron en context: reconstructie

Gebruikt in de cursus HISTORISCHE FILMANALYSE

In 1992 troffen twee historici in een garage in Appelscha tussen honderden koopfilms een doos met oud - voorname-lijk vooroorlogs - filmmateriaal aan. In totaal ging het om ruim 1100 meter (100 minuten) 16mm acetaatfilm. De collectie bleek uniek beeldmateriaal te bevatten. Na enig speurwerk bleek dat de maker een amateurfilmer was, de bekende Groninger advocaat Mr. Maurits Levie. Deze had in 1929 landelijke bekendheid verworven als verdediger in het geruchtmakende proces van de viervoudig moordenaar Ije Wijkstra.

De reconstructie van het materiaal was niet gemakkelijk, er was namelijk geen enkele vorm van documentatie over de films van de maker zelf bewaard gebleven. Levie stierf als vrijgezel en zonder nageslacht. Zijn bezittingen zijn verspreid geraakt en veel is verdwenen. Een aantal films/film-fragmenten/filmspoelen bleef daarom lange tijd een puzzel.

Reconstructie fase 1

Eén van de intrigerendste fragmenten betrof het volgende stukje film (hyperlink). Bedenk waar het fragment over zou

kunnen gaan en hoe het is gemaakt. Geef een aantal varianten. Zet een onderzoeksplan op dat voorziet in een gestructureerde poging grip te krijgen op het fragment. Maak een filmische en narratieve analyse. Stuur deze naar je docent.

Reconstructie fase 2

Nadat je de eerste analyse hebt opgestuurd, ontvang je op het volgende college belangrijke informatie over Maurits Levie. Gebruik deze om tot een verdere analyse te komen. Enkele aanvullende vragen zullen worden toegevoegd. Zoek desnoods literatuur die te maken heeft met de historische context.

Reconstructie fase 3

We bezoeken het Groninger Audiovisueel Archief, de plek waar het originele filmmateriaal van Levie ligt opgeslagen. We zullen daar kennismaken met het oorspronkelijke 16 mm filmmateriaal. Het materiaal is inmiddels geconserveerd. We zullen daar op de filmtafel celluloid bekijken en onderzoeken wat het verschil is tussen een filmanalyse via *streaming media* en via het oorspronkelijke filmmateriaal. Dan volgt de laatste fase van je onderzoek. Maak nu op basis van de verzamelde informatie een uitgebreid verslag van je onderzoek en stuur deze aan de docent.

Doel

In dit college bespreken we het gebruik van film en televisie als historische bron en de problemen die we bij dergelijk onderzoek kunnen aantreffen. Steeds meer bronnen bevinden zich op het Internet: van de *Zapruder footage* tot het journaal van gisteren. Het Internet als bewegende beeldbank kent echter ook zijn beperkingen. Het oorspronkelijke materiaal wordt niet meer geraadpleegd. Welke consequenties heeft dat?

De tweede vraag die aan de orde komt is welke betekenis beelden zonder duidelijke context produceren. In hoeverre hebben we de historische context nodig om het beeld te kunnen begrijpen?

Eindtermen

Het leren onderscheiden van verschillende dragers, het bewust zijn van het werken met verschillende dragers (*film, televisie, streaming media*), het leren plaatsen in de historische en maatschappelijke context.

OPDRACHT> Bron en context: constructie

Gebruikt in de cursus AUDIOVISUELE BRONNEN: METHODEN EN ANALYSE

In deze opdracht werken studenten in duo's voor drie televisie-redacties, namelijk: *Friese Peil, Klokhuis en Andere Tijden*. Iedereen maakt gebruik van hetzelfde beeldmateriaal: *The frisian conjoined twins*, een film uit 1954 gemaakt door het "Nederlands Universitair Instituut voor de productie van wetenschappelijke films". De film toont de scheiding van de Siamese tweeling Folkje en Tjstke laat zien. Welk invalshoek zouden de verschillende redacties kiezen, welke beeldfragmenten zouden ze gebruiken en welke aanvullende contextinformatie zouden ze erbij halen om 50 jaar later over die gebeurtenis te berichten?

Maak een researchverslag met als onderdeel: Kenmerken van de doelgroep en het programma, invalshoek en researchvragen, een selectie van bronnen, een selectie van filmfragmenten die je zou gebruiken. Plaats het verslag op Blackboard en neem een printversie mee na de volgende bijeenkomst.

Vervolg: Tijdens de bijeenkomst moeten de "redacties" hun voorstel voor de aanvulling van het programma presenteren en krijgen feedback door de medestudenten. Klassikaal worden de opdrachten met elkaar vergeleken.

Eindtermen

Helder verslag doen van eigen research in woord en schrift, kunnen vertalen van complexe gebeurtenissen naar uiteenlopende doelgroepen.

Onderdeel Bron en discours

Doel

De kenmerken van een discursieve formatie kunnen herkennen en beschrijven, rol van archiefmateriaal binnen een discursieve formatie kunnen analyseren, reflectie op het verant-

woordelijke gebruik van audiovisueel beeldmateriaal voor film- en televisieproducties.

Karakter

Begeleid, zelfstandig teamwerk.

Activiteiten en opdrachten

- Zelfstandig maken van opdrachten;
- Lezen van relevante literatuur.

OPDRACHT> "Andere Tijden": De vrouw van een NSB-man

Gebruikt in de cursus AUDIOVISUELE BRONNEN:
METHODEN EN ANALYSE

In deze opdracht analyseer je een aflevering van *Andere Tijden* (30-10-2001) op bron-nengebruik. Het doel is, dat je bij de analyse gebruik maakt van de begrippen en denkmodellen, waarmee je in deze cursus kennis hebt gemaakt.

Ga als volgt te werk:

- Bekijk het filmpje via de link. Waar gaat het om in deze aflevering? Voor welk invalshoek werd gekozen om de geschiedenis te benaderen? Hoe staat deze benadering in de context van de verslaggeving over "foute Nederlanders"? Wat is er "nieuw" aan?
- Geef de structuur van de uitzending aan door belangrijke onderdelen te benoemen. Volgt de opbouw een argument of meer een chronologie van gebeurtenissen, is er een inlei-ding en een slot herkenbaar?
- Inventariseer het bronnenmateriaal en beschrijf zijn ken-merken (Welke aspecten van het verhaal worden daardoor belicht? Welke soorten visuele bronnen worden gebruikt?)
- Bepaal de functie van het materiaal (illustratief, creëren van een sfeer, oproepen van relevante voorkennis, aanvullen van informatie, bewijzen van wat er werd gezegd?)
- Analyseer de bijdrage die deze aflevering levert aan het discours over de omgang met "foute Nederlanders". Wat zijn de veronderstelde kernelementen van dit discours? Hoe

verhoudt zich deze aflevering tot dit discours? Onderbouw de redenering met drie tot vier voorbeeldfragmenten.

Eindtermen

- Kennis van de vormconventies van historische televisie-documentaires
- Inzicht in het constructieve karakter van historische tele-visiedocumentaires
- Het kunnen beoordelen van de rol van bronnenmateriaal voor de historische constructie

OPDRACHT> Herdenken op televisie: 50 jaar na de overstroming

Gebruikt in de cursus HISTORISCHE FILMANALYSE

Hergebruik van historisch beeldmateriaal:
we analyseren de herdenking rondom de watersnoodramp van 1953. Van de ramp zelf zijn weinig beelden bewaard gebleven: Polygoon heeft opnames gemaakt en er is ook nog een televisiefragment in het archief van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.

Tijdens het college bespreken we hoe vijftig jaar later de ramp op televisie is herdacht. We vergelijken daartoe een reeks items uit het NOS-journaal en een aflevering uit de serie "Andere tijden". Als extra vergelijkingsmate-riaal bespreken we ook het jaaroverzicht van Polygoon uit 1953, dus bijna een jaar na de ramp. Gebruik rele-vante onderdelen uit het analyseprotocol voor je onderzoek. Tijdens onze bijeen-komst zullen door middel van een reeks korte mondelinge presentaties de resultaten vergeleken worden. Voor de docent volgt daarnaast nog een schriftelijke versie.

Doel

In dit onderdeel van de cursus worden de eerder geleerde analysevaardigheden toegepast op een aflevering van het NOS acht-uur *Journaal*. Studenten leren op welke manier hergebruik van historisch beeldmateriaal beïnvloedt hoe een maatschappij zich bepaalde gebeurtenissen herinnert.

CURSUS> FILM EN TELEVISIE: ANALYSE, THEORIE EN GESCHIEDENIS

MODELCURSUS COMPETENTIENIVEAU 1
Rijksuniversiteit Groningen

I> UITGANGSPUNTEN VAN DE MODULE

Media nemen in de samenleving een steeds grotere plaats in. In de praktijk wordt film gekeken (in de meest ruime zin van het woord) op allerlei formaten kleinbeeld en grootbeeld, in de thuissituatie (video, televisie, pc) en in de bioscoop of het filmhuis. Voor de traditionele filmkunde betekent dit dat zij meer aandacht is gaan besteden aan de verschillende media, de *formats* die daarbinnen worden ontwikkeld en de effecten van de kijksituatie op de kijkers.

Om hierin college te geven, is, naast de vertoning van speelfilm op de traditionele manier - de bioscoop, de 35 mm, het doek (*academy ratio*, *wide screen*) - zoals in onze *viewings* in het filmhuis gebeurt, ook het kijken op kleinbeeld en computer relevant. Hieraan heeft *streaming media* zeker een belangrijke bijdrage geleverd. Studenten kunnen thuis en in de gebouwen van de universiteit kijken en analyseren en hebben alle aangeboden onderwijsmateriaal op deze wijze op een handige manier tot hun beschikking. Daarbij kunnen zij in hun essays en presentaties het materiaal eenvoudig verwerken en aanbieden, aan de docent sturen of in de collegezaal vertonen.

Streaming media breidt de mogelijkheden van de elektronische leeromgeving uit.

Studenten maken in het college kennis met de dragers (materiaal en technologie) van film en video, met basisbegrippen uit de film- en televisietheorie (narratief versus niet-narratief; speelfilm en documentaire; kunstfilm versus amusementsfilm; film versus televisie) en met het terminologisch instrumentarium (*mise-en-scène*; montage; licht en geluid). De kennis wordt verkregen aan de hand van filmanalyses, die samen een eerste overzicht geven van de filmgeschiedenis en de belangrijkste filmgenres (Hollywood; Avant-garde; Duits expressionisme; absolute film; neorealisme; Nouvelle Vague; film noir, melodrama, Western, enz.).

Leerdoelen

Een module op competentieniveau 1 beoogt het verwerven en trainen van vakspecifieke competenties, maar daarnaast ook van algemene en vakgerelateerde academische en studievoordigheden. De vakspecifieke kennis betreft de bijzonder eigenschappen van film en televisie en de invloed daarvan op productie, distributie en receptie; globale kennis van de geschiedenis van film en televisie met inbegrip van stromingen en genres; kennis van en vaardigheden in de (vergelijkende) analyse en interpretatie, dit op basis van voldoende kennis van concrete films en televisie-producties

Streaming media

In het hoorcollege wordt *streaming video* vooral toegepast ter illustratie. In het werkcollege wordt het gebruikt om mee te oefenen en te argumenteren. Omdat de pc niet een maximale kijkervaring biedt zien de studenten wekelijks de film die ze moeten analyseren ook in de bioscoop.

2> VOORBEREIDINGEN DOCENT

FASE 1> SAMENSTELLEN CORPUS

- Een gesloten, voorgeselecteerd corpus;
- Fictie;
- Canon, overzicht filmgeschiedenis.

FASE 2> VASTSTELLEN GROEPSKENMERKEN STUDENTEN

- Het entreeniveau van studenten wisselt al naar gelang de gevolgde vooropleiding: VWO of HBO in- of doorstroom: ook zijn er studenten die dit college in hun vrije ruimte volgen;
- Omdat het hier een propedeuse college betreft wordt ervan uitgegaan dat de student geen andere voorkennis heeft dan die welke van een reguliere VWO student verondersteld mag worden.

FASE 3> INRICHTEN LEEROMGEVING

- Gebruik van elektronische leeromgeving (Blackboard of *site*);
- Gebruik van werkvormen (activerend, participerend, simulatie praktijk etc.);
- Inzet van didactische functie (motiveren, feedback, oefenen, reguleren);
- Kiezen van digitaal gereedschap (Virtuele Snijmachine, METAlibre etc.), technische aspecten (zie hoofdstuk 4);
- Audiovisueel materiaal klaarzetten en via de elektronische leeromgeving ontsluiten.

3> GLOBALE MODULEBESCHRIJVING

De module (10 ECTS) bestaat uit een hoorcollege, werkcollege en viewing. Naast de opdrachten voor het werkcollege wordt de stof behorende bij het hoorcollege getentamineerd.

FASE 1> ORIËNTATIE

Periode

Week 1-4

Doel

Verkenning van het materiaal, kennismaking met de productieve en technische aspecten van de cinema, introductie van theorievorming beeldanalyse.

Karakter

Instruerend, praktisch en begeleid.

Activiteiten en opdrachten

- Demonstraties tijdens werkcollege m.b.t. filmgereedschap en filmtechniek.

FASE 2> FILM ALS KUNST

Periode

Week 5-8

Doel

Verdere verkenning van film als kunst met aandacht voor vorm en stijl, narratologie en genre.

Karakter

Begeleid, zelfstandig teamwerk.

Activiteiten en opdrachten

- Lezen van relevante literatuur thema;
- Voorbereiden van referaten.

FASE 3> STROMINGEN IN DE FILMGESCHIEDENIS

Periode

Week 9-12

Doel

Verkennen van een aantal filmvormen in de filmgeschiedenis.

Karakter

Zelfstandig teamwerk, individueel.

Activiteiten en opdrachten

- Lezen van relevante literatuur thema;
- Voorbereiden van referaten.

4> OPZET WERKCOLLEGE

Opdracht Filmanalyse

Eindtermen

- 1 Verwerken en verdiepen van de stof die tijdens de hoorcollege aan bod komt, met inbegrip van de bijbehorende literatuur;
- 2 Het verkrijgen van vaardigheden in de (vergelijkende) analyse en interpretatie van onderwerpen betreffende de Filmkunde;
- 3 Ontwikkelen van vaardigheid in het presenteren en redigeren op academisch niveau van onderwerpen betreffende de Filmkunde.

Voorbereiding docent

Docent selecteert een reeks films en maakt deze toegankelijk via Blackboard. Docent formuleert de opdracht.

Opdracht

- Vanaf week 4 verzorgen de studenten in groepjes van vier à vijf een referaat rond een bepaald onderwerp, naar aanleiding van één specifieke film en met inachtneming van de opdracht zoals die in het programma per collegeweek omschreven staat;
- De referaten worden gezamenlijk opgezet maar uitgesplitst naar 4 verschillende individuele bijdragen. Naast de mondelinge presentatie leveren de studenten ook individueel een essay in waarin uitgebreider op het onderwerp ingegaan wordt. Dit essay wordt digitaal aangeboden en ook hierin worden fragmenten *streaming media* opgenomen;
- De andere studenten van de werkgroep reflecteren kritisch op deze referaten. Zowel, mondeling in het college, als éénmaal schriftelijk per subgroepje, via Blackboard (*peer review*).

Student

Maakt de opdracht individueel als onderdeel van een groep.

Vorm

Mondeling en schriftelijk.

Beoordeling

- 1 Inhoud: behandeling en benadering van het onderwerp, diepgang;
- 2 Argumentatie en redenering;
- 3 Structuur en samenhang (opbouw, aanwezigheid van inleiding, middendeel, conclusie, overgangen tussen alinea, samenhang tussen paragrafen);
- 4 Stijl, taalgebruik, formulering (stijlfouten, stijlbreuken, spreektaal, "vage" formuleringen, zinsconstructies);
- 5 Spelling, grammatica, interpunctie;
- 6 Brongebruik en vermelding (gebruikte materiaal, omgang met het materiaal, bronvermelding);
- 7 Verzorging en vormgeving.

Follow up

Peer review door studenten.

Nabespreking met docent, per groep.

Individueel commentaar van de docent op het essay.

VOORBEELD OPDRACHT> Sunset Boulevard van Billy Wilder

De klassieke narratie in Sunset Boulevard van Billy Wilder

Let op mise-en-scène (kostuum, acteren!), cinematografie, licht, geluid, montage. Besteed aandacht aan de klassieke narratie en aan de zogeheten *continuity editing*. Besteed ook aandacht aan de rol van de *offscreen* verteller als kader voor de geschiedenis van Norma Desmond en haar beschermeling de scriptschrijver, een geschiedenis die in deze film gepresenteerd wordt als een zogeheten *story telling flash back*.

De referaten worden gezamenlijk opgezet maar uitgesplitst naar 4 verschillende individuele bijdragen. Naast de mondelinge presentatie lever je ook individueel een essay in waarin uitgebreider op het onderwerp ingegaan wordt. Dit essay wordt digitaal aangeboden en ook hierin worden fragmenten *streaming video* opgenomen.

Bepaal als groep eerst een gezamenlijk programma, overleg zo vaak als nodig, maar kom als de individuele referaten zo goed als uitgewerkt zijn in ieder geval bij elkaar om één en ander door te nemen, bij te stellen, kort te sluiten. Bepaal voor je gaat schrijven, respectievelijk, je referaat en

presentatie gaat uitwerken:

- Wat je onderwerp precies is (baken het duidelijk af);
- Tot welk publiek je je richt (wat mag je bekend veronderstellen, wat niet);
- Wat in de inleiding kort duidelijk gemaakt moet worden: wat ga je precies doen (en hoe), neem je b.v. een bepaald standpunt in, verdedig je een bepaalde stelling, is je betoog vnl. informatief, argumentatief, persuasief etc.;
- Wat je in de uiteindelijke hoofdtekst (respectievelijk in het betoog) wilt (en kunt) zeggen/schrijven/laten zien.
Let op: het gaat niet om encyclopedische kennis!
- Welke bronnen (secundair literatuur) je gaat gebruiken (je perkt je aanvankelijke bibliografie uiteindelijk meestal in). Vermeld deze duidelijk en op de voorgeschreven wijze bij je schriftelijk verslag. Neem geen tekst over zonder duidelijke bronvermelding, dat is plagiaat!
- Welke fragmenten je van de betreffende film via *streaming media* wilt opnemen/laten zien ter verduidelijking/illustratie van je betoog.

CURSUS> BEELDCULTUUR VOOR JOURNALISTEN

MODELCURSUS COMPETENTIENIVEAU 1
Windesheim

I> UITGANGSPUNTEN VAN DE MODULE

Studenten van nu komen in de journalistieke wereld van straks terecht. Die zal in veel opzichten anders zijn dan de journalistieke wereld van nu. De journalist van morgen zal multimediaal inzetbaar moeten zijn en kunnen werken in een volcontinue journalistiek proces. Aan de andere kant zal de consument meer zelf bepalen wanneer hij welk nieuws ziet. Tegelijk zal de consument ook zelf informatie verspreiden.

Audiovisueel denken en doen blijft echter belangrijk, wordt wellicht steeds belangrijker. Los van de vraag of krant, tijdschrift, radio en televisie in de huidige vorm blijven bestaan, is Internet een podium voor al deze media. Een toegankelijk platform, dat daarom binnen het audiovisuele-journalistiekonderwijs ingezet wordt als didactisch middel voor zowel journalistieke als technische vaardigheden.

Doelstelling van deze cursus is dat studenten theoretisch en praktisch inzicht krijgen in de werking van audiovisuele journalistieke media en deze kennis ook kunnen toepassen. De cursus is bedoeld voor eerstejaars studenten Journalistiek.

Leerdoelen

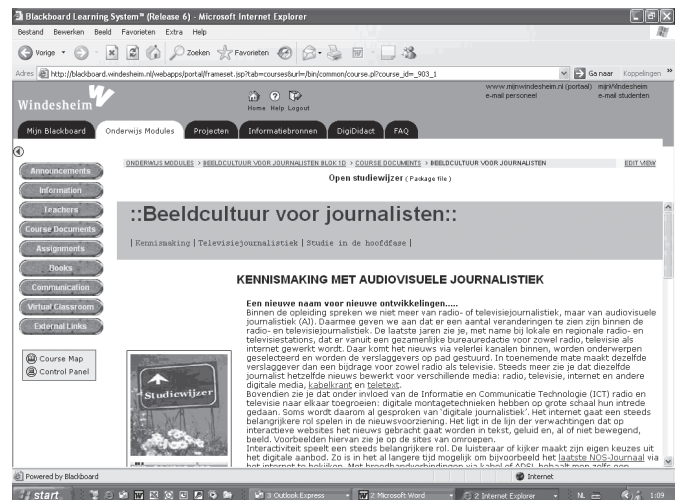
De cursus op competentieniveau 1 beoogt het verwerven en trainen van vakspecifieke competenties:

- De student kent de werking van de audiovisuele media, hun geschiedenis en de plaats binnen de journalistiek;
- De student kan op basis van het journalistieke stappenplan voor diverse publieksgroepen relevante informatie vinden, selecteren en presenteren;
- De student kent de specifieke eigenschappen van informatieoverdracht in beeld en geluid en kan deze toepassen in een journalistiek product;
- De student bezit de technische vaardigheid audiovisuele journalistieke producten te maken.

Streaming media

Binnen de bestaande cursus BEELDCULTUUR VOOR JOURNALISTEN zijn twee onderdelen in het kader van het Davideon-project aangepast. Ten eerste is de bestaande *reader* voor een

deel omgezet in een voor een elektronische leeromgeving geschikte versie. Hierbij is voor gekeken naar de mogelijkheid om het materiaal aantrekkelijker te maken en bepaalde passages door te linken naar voorbeelden, illustraties, achtergrondinformatie en *streaming media*.

Afbeelding 2.1 Introductiepagina in Blackboard van de cursus BEELDCULTUUR VOOR JOURNALISTEN.

2> VOORBEREIDINGEN DOCENT

FASE 1> SAMENSTELLEN CORPUS

Gekozen is voor een gesloten corpus van een groot aantal uitzending van het NOS 8-uur journaal en NOVA.

FASE 2> VASTSTELLEN GROEPSKENMERKEN STUDENTEN

Homogene groep van eerstejaars studenten Journalistiek.

FASE 3> INRICHTEN LEEROMGEVING

- Er is gebruik gemaakt van een elektronische leeromgeving (Blackboard);
- Het bestaande materiaal (tekst) is bewerkt voor de elektronische omgeving en voorzien van links;
- Er is gebruik gemaakt van een aangepast computerlokaal. De aanpassingen bestonden uit het installeren van de nodige software (Kasenna Broadband Player) en het aansluiten van koptelefoons. Het lokaal is verder uitgerust met een *beamer*.

3> GLOBALE OPZET MODULEBESCHRIJVING

De cursus gaat uit van twee leerlijnen. Eén is gericht op het verwerven van basale kennis ten aanzien van de audiovisuele media, de ander is gericht op het aanleren van journalistieke en technische vaardigheden voor het maken van journalistieke producten voor televisie. De cursus eindigt met het maken van een complete nieuwsuitzending van ongeveer een uur, waarbij alle taken door studenten zelf worden uitgevoerd. In de cursus werken de docent Journalistiek en de docent Theologie samen in het project “Geloof te kijk”.

WEEK 1

College film- en televisiegeschiedenis. Studenten krijgen technische instructie voor camera en montage. Studenten worden in groepen van 4 opgedeeld en moeten op zoek naar een nieuwsitem en een onderwerp voor een religieuze achtergrondreportage.

WEEK 2

College beeldanalyse. Studenten moeten in redactioneel verband de eigen onderwerpen presenteren en tot een keuze komen voor de uitzending. Studenten krijgen de opdracht een analyse te maken van een item uit het *NOS 8-uur Journaal* en een tweede journaal naar keuze (meestal *RTL Nieuws*) met hetzelfde onderwerp.

WEEK 3

College journalistiek stappenplan. Studenten presenteren de resultaten van hun onderzoek en maken afspraken voor opnames. Studenten maken een beknopt scenario voor het maken van deze opnames.

WEEK 4

College cameravoering en interviewtechniek. Studenten gaan op pad om opnames te maken.

WEEK 5

College montage. Studenten monteren beide items.

WEEK 6

College nieuwsberichten schrijven voor televisie. Studenten oefenen in het schrijven van korte nieuwsberichten voor televisie. Studenten werken aan het draaiboek, decor en specifieke vaardigheden voor de uitzending.

WEEK 7

Uitzending en evaluatie.

OPDRACHT> Analyse en reproductie

In week 2 stond de analyse en reproductie van een journaal-item centraal staat.

De docent begon met een voorbeeldanalyse voor de hele groep. Daarvoor gebruikte hij een van te voren geselecteerd journaal. Daarna moest de groep zich opsplitsen in 5 groepen die elk een eigen journaal uit het corpus kregen toegewezen ter analyse. Hierbij werd gebruik gemaakt van de elektronische leeromgeving. Hier kon het streaming materiaal worden opgevraagd en de bijbehorende vragen.

A Hieronder staan een aantal links naar journaal-items van de laatste zes jaar. Bekijk met je groep één van de items en voer de volgende opdracht uit:

Links>

1 [Jongeren en wapens](#) >

Peter ter Velde > 27-04-2002

2 [Niels Stensen College gaat sluiten](#) >

Dominique v.d. Heyden > 19-04-2002

3 [Nieuwe vorm geldtransport](#) >

Paul Grijpma > 12-02-1998

4 [Asielzoekers Ameland](#) >

Ferry Stoop > 06-02-2003

5 [Geldterugregeling NS](#) >

Bart Leferink > 27-03-2002

6 [Songfestival Estland](#) >

Peter d'Hamencourt > 18-05-2002

Maak een situatieschets van alle interviews in het item en beantwoord de volgende vragen:

- 1 Waar staat de camera?
- 2 Wordt er een statief gebruikt?
- 3 Wat is de hoogte van de camera?
- 4 Wat is het kader?
- 5 Welke beweging maakt de camera?
- 6 Waar staat de interviewer?
- 7 Wat zien we van de interviewer?
- 8 Waar staat de geïnterviewde?
- 9 Wat zien we van de geïnterviewde?
- 10 Welke titel krijgt de geïnterviewde?

- 11 Wat is de achtergrond?
- 12 Wat gebeurt er in de achtergrond?
- 13 Is de achtergrond relevant?
- 14 Wat is de belangrijkste lichtbron?
- 15 Zijn er andere lichtbronnen gebruikt?
- 16 Is de microfoon zichtbaar?
- 17 Hoe lang is het totale item?
- 18 Hoe lang is het interviewfragment?
- 19 Is in het fragment gemonteerd?
- 20 Hoe vaak zit de geïnterviewde in het item?
- 21 Hoeveel mensen worden er geïnterviewd in het item?
- 22 Met welke tekst wordt het interviewfragment ingeleid?
- 23 Wat zegt de interviewer?
- 24 Welke vraag stelt de interviewer (vermoedelijk)?
- 25 Wat zegt de geïnterviewde?
- 26 Is het interviewfragment relevant?

B Na het afronden van de bovenstaande opdracht worden de groepen afzonderlijk uitgenodigd om met het resultaat van de analyse naar de televisiestudio te gaan. Hier staat de benodigde apparatuur klaar voor het vervaardigen van een interview. Studenten krijgen de opdracht de interviewsituatie uit het door hun geanalyseerde item na te spelen. Het resultaat wordt opgenomen en vergeleken met het origineel in een klassikale nabespreking.

CURSUS>

RESEARCH EN REDACTIE / RESEARCH EN SCENARIO

MODELCURSUS COMPETENTIENIVEAU 2

Universiteit van Amsterdam

I> UITGANGSPUNTEN VAN DE MODULE

Deze module is er op gericht gevorderde studenten op een creatieve en kritische wijze te leren omgaan met audiovisuele bronnen met betrekking tot uiteenlopende thema's en terreinen van Media en Cultuur, zoals de documentaire, de journalistiek, specifieke televisiegenres en historisch materiaal. Deze doelstelling vergt niet alleen dat studenten beeldmateriaal naar relevante context en inhoud (genre, esthetische eigenschappen) kunnen analyseren en hun bevindingen in een breder historisch en theoretisch perspectief kunnen plaatsen, maar ook dat zij bronnen kunnen verwerken en bewerken en verbinden met andere bronnen - met het oog op een aantrekkelijke presentatie in audiovisuele vorm.

Leerdoelen

Een module op competentieniveau 2 is gericht op het verwerken van competenties met betrekking tot de 'Selectie, bewerking en presentatie'. Daartoe moet worden gerekend:

- Een hanteerbare vraagstelling kunnen formuleren voor het verantwoord gebruik van audiovisueel materiaal voor opdrachten, scenario's, websites of scripties;
- In staat zijn zoekstrategieën te ontwikkelen voor de selectie en analyse van materiaal binnen een betrekkelijk overzichtelijk corpus van beelden, geluiden en teksten;
- In staat zijn heldere criteria voor selectie van materiaal te ontwikkelen en deze keuzes te beargumenteren;
- Het beheersen van de geschikte technische en analytische *tools* om bronnen te kunnen vinden, selecteren en analyseren;
- Het bewerken van het geselecteerde materiaal en het presenteerbaar maken daarvan (o.a. in de vorm van een webtekst, incl. fragmenten);
- Kunnen reflecteren op de eigen resultaten en daarvan verslag te doen.

Streaming media

De omgang met audiovisuele bronnen in de vorm van *streaming media* vormt één van de centrale elementen in deze module. Het *streaming* materiaal wordt geïntegreerd met

andere bronnen: teksten, foto's, *open sources* en andere al dan niet gedigitaliseerde bronnen.

2> VOORBEREIDINGEN DOCENT

FASE 1> SAMENSTELLEN CORPUS

- De docent stelt een corpus van beeldmateriaal vast uit de collecties van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, aangevuld met eigen materiaal en materiaal van eerdere cursussen;
- Er worden links toegevoegd naar open tekst- en audiovisuele bronnen op Internet, die met betrekking tot een aantal genres ruimschoots aanwezig zijn.

FASE 2> VASTSTELLEN GROEPSKENMERKEN STUDENTEN

- Aangezien het in deze module gaat om studenten op MA-niveau met een vergelijkbare vooropleiding, zijn de groepen tamelijk homogeen;
- Wel is er een verschil in computervaardigheden, die noopt tot duidelijke instructiemomenten in het begin van de cursus.

FASE 3> INRICHTEN LEEROMGEVING

Bij de inrichting van de leeromgeving zijn drie aspecten te onderscheiden:

- Het creëren van een fysieke leeromgeving in de vorm van een redactielokaal met voldoende technische faciliteiten zowel voor het lesgeven als voor de zelfstandige oefeningen;
- Het creëren van een *elektronische leeromgeving* ten behoeve van het onderwijs, gericht op informatievoorziening, actieve werkvormen, het leren werken met het noodzakelijke elektronische gereedschap enz.;
- Het creëren van elektronische *formats* voor de presentatie van het materiaal, in de vorm van een virtuele expositieruimte, een website of draaiboek.

3> GLOBALE MODULEBESCHRIJVING

De cursus duurt een semester; gedurende 14 weken wordt er onderwijs gegeven. De module bestaat uit een vijftal fases:

FASE 1> ORIËNTATIE

(3 of 4 weken)

Deze fase staat in het teken van een verkenning van het materiaal, kennismaking met de technische aspecten, hernemen van de eerder opgedane kennis van de methoden van beeldanalyse. Daartoe is een aantal zeer gerichte opdrachten ontwikkeld, die de student zowel laten kennismaken met het *streaming* corpus en de beperkingen daarvan, alsmede met het gereedschap en de achtergrondliteratuur bij het thema van de cursus. Daarnaast wordt een beroep gedaan op het conceptualiseren: hoe kun je met het materiaal werken?

FASE 2> VOORBEREIDEND ONDERZOEK

(week 4-7)

In deze fase moet de basis worden gelegd voor de verschillende bijdrages aan de site(s), tentoonstelling of scenario's rond het thema. Dit gebeurt door het ontwikkelen van een synopsis op basis van een verdere verkenning van de audiovisuele bronnen en literatuur. De studenten vormen een redactie, aan wie de voorstellen worden voorgelegd.

FASE 3> UITWERKING VAN ONDERZOEK

(week 8-12)

De voorgelegde plannen worden in deze fase uitgewerkt. Er wordt beeldmateriaal verzameld, er worden teksten geschreven. De studenten moeten elkaars voorstellen kritisch analyseren en leren vertalen voor een breder publiek. Dit resulteert in een ontwikkelingsvoorstel en een visie – plannen waarin duidelijk wordt hoe het materiaal zal worden behandeld.

FASE 4> PRESENTATIE EN CONCRETISERING

(week 13-14)

In deze fase gaat het om de uitvoering van de eerder ingediende plannen in de vorm van een draaiboek met onderliggend researchverslag. Dit vormt de basis voor het visuele product: webpagina's, deeltentoonstellingen, een uitgewerkt *storyboard*, een programma. In de laatste reguliere college week wordt het werk gepresenteerd.

FASE 5> VERSLAGLEGGING EN EVALUATIE

(afronding, tentamenperiode week 15 e.v.)

Na afloop van de collegeperiode wordt gewerkt aan de afronding: de wetenschappelijke rapportage en verantwoording van de bijdrage aan het project in de vorm van een schriftelijk verslag.

4> OPZET MODULE

Algemene uitgangspunten en concrete uitwerking in cursussen. Bovenstaand model is uitgewerkt in een aantal concrete cursussen rond diverse thema's. Afhankelijk van het thema kunnen de opdrachten een verschillend karakter aannemen. De niet-omkaderde informatie in deze paragraaf heeft betrekking op de verschillende fases voor elk van de in 2003-2004 ontwikkelde cursussen RESEARCH EN REDACTIE / RESEARCH EN SCENARIO, terwijl de *voorbeelden* weergegeven in kaders ontleend zijn aan een specifieke cursus, namelijk DE VERBEELDING VAN DE KOLONIALE SAMENLEVING. NEDERLANDS-INDIË 1900-1940, zoals deze in 2004 is gegeven. De andere cursussen die zich in 2003 op dit model oriënteerden waren KUNST & TELEVISIE ESTHETIEK – DANS OP TELEVISIE en HET KIND ALS TELEVISIEKIJKER – EEN PROGRAMMAGESCHIEDENIS.

Een nadere aanduiding van de thema's van de cursus is te vinden in bijgaande kaderstukjes. In het algemene deel van de modulebeschrijving worden de opdrachten globaal aangeduid; voor een nadere uitwerking daarvan worden telkens een of meer voorbeelden gegeven.

THEMA> DE VERBEELDING VAN DE KOLONIALE SAMENLEVING. NEDERLANDS-INDIË 1900-1940

Meer dan een halve eeuw na het vertrek van de Nederlandse bezettingsmacht uit Indonesië leven de herinneringen aan deze geschiedenis voort. Het koloniale verleden is niet alleen aanwezig in straatnamen, monumenten, de literatuur en de keuken, maar ook in familieverhalen en in de samenstelling van de Nederlandse bevolking. In deze cursus wordt gewerkt aan een audiovisuele tentoonstelling, gebaseerd op de oorspronkelijke voorstellingen van de koloniale samenleving – een samenleving waar de afstand vaak onnoemelijk groot was, waar onbegrip heerste, maar ook fascinatie, arrogantie en een streven het vreemde, ongrijpbare en angstaanjagende in die verre landen te beheersen en te annexeren.

THEMA> KUNST EN TELEVISIE-ESTHETIEK. DANS OP TELEVISIE

Vaak is beweerd dat televisie geen eigen esthetiek heeft ontwikkeld; zij zou louter en alleen leentjebuurt spelen bij radio, film en theater. Aan de hand van de representatieve van dans op televisie wordt deze veronderstelling in de cursus onderzocht. Door een analyse van de cinematografische middelen die zijn ingezet om deze kunstvorm te representeren zal worden onderzocht of dit ook op een medium-specifieke manier gebeurt. Daarnaast speelt op een tweede reflectieniveau de vraag wat deze 'televisiematige' verbeelding zegt over de culturele contexten waarin hij wordt ingezet. De uiteindelijke resultaten van de cursus zullen zelf ook in een televisiespecifiek format worden gegoten.

THEMA> HET KIND ALS TELEVISIEKIJKER: EEN PROGRAMMAGESCHIEDENIS

Hedendaags debat over kinderen en televisie zijn vaak gestoeld op bezorgdheid. Kinderen krijgen teveel geweld voorgeschoteld. Er verschijnen meer mannen dan vrouwen en meer witten dan zwarten in beeld. Veel aandacht voor de specificiteit van kinderprogramma's en –programming is er niet. Vroeger, zo hoor je vaak, was dat allemaal veel beter! In deze module gaat het om 'vroeger': wat voor televisie is er in Nederland aan kinderen aangeboden? Hoe worden kinderen daarin aangesproken; welke genres zijn vooral gebruikt; welke agenda's spelen er door de programma's heen? Aan de hand van een brede selectie van kinderprogramma's uitgezonden op en gemaakt door de Nederlandse publieke omroep, wordt gereconstrueerd welke hoop en verwachting het maken van kindertelevisie stuurde. In thematische werkstukken kunnen verschillende historiserende perspectieven worden ingezet: hoe ontwikkelen specifieke genres zich in het Nederlands televisiebestel? Welke omroepen of makers spelen een belangrijke rol? Met wie wordt kinderen gevraagd zich te identificeren: hoe is de verhouding tussen volwassenen en kinderen op het scherm? Is het inderdaad zo dat de geschiedenis van kindertelevisie een klein aantal maar buitengemeen eigenwijze meisjes laat zien?

FASE 1> ORIËNTATIE

Periode

Week 1-4

Doel

Verkenning van het materiaal, kennismaking met de technische aspecten, hernemen van theorievorming beeldanalyse.

Karakter

Sturend, begeleid.

Activiteiten en opdrachten

- Opdracht om het corpus te leren kennen: verkenningsopdracht (week 1);
- Lezen van inleidende relevante literatuur over het thema, benaderingen en methoden (week 1-3/4);
- Anders kijken: Analyseopdracht (week 2/3);
- Toepassing van inzichten uit de literatuur en collegestof op beelden in collectie, gecombineerd met instructie en oefening toepassing van de Virtuele Snijmachine; dit resulteert in een voorstel voor een trailer of een beeldessay: opdracht Conceptualiseren. (week 3-4);
- Leren onderscheiden van materiaal naar genre, stijl en periode, ter afsluiting van de verkennende fase en als opstap naar het eigen onderzoek: de opdracht "Selectie en fascinatie" (week 4).

De eerste opdracht is een **verkenningsopdracht** die vooral tot doel heeft de student te confronteren met een maximaal aantal aspecten van het corpus. De globale doelstelling en toetsing zijn grotendeels onafhankelijk van het thema van de cursus, zoals blijkt uit de twee uitgewerkte voorbeelden, "Grasduinen" en "Zappen".

OPDRACHT 1> Corpus verkenning voorbeeld 1a/b - Grasduinen

Gebruikt zowel in de cursus DE VERBEELDING VAN DE KOLONIALE SAMENLEVING als in KUNST EN TELEVISIE-ESTHETIEK

Selecteer uit de collectie voor dit thema op de SURFnet Video Portal een top vijf van fragmenten die je het meest aanspreken. Licht elk van de vijf kort toe (vier, vijf regels) en

geef aan wat je er mee zou kunnen doen, in een documentair programma bijvoorbeeld.

Maak in het verslag ook links naar de fragmenten, zodat je snel kunt terugvinden wanneer we er volgende week naar kijken.

Doel

Inzicht krijgen in de collectie, bewustzijn van genre- stijl- en historische aspecten aan beeldmateriaal.

Eindtermen

Het bekijken van de collectie, inzicht krijgen in de omvang en het karakter ervan, inzicht krijgen in de verschillende afbakeningscriteria.

Beoordeling

- Heldere en adequate beschrijving van de geboden beeldfragmenten;
- Logische argumentatie;
- Vermogen een onderzoeksvraag te formuleren en hanteerbare deelvragen te onderscheiden;
- Vermogen tot selectie van beeldfragment;
- Kunnen aangeven welke selectiecriteria zijn gehanteerd bij het samenstellen van het corpus (waarbij je ook naar andere bronnen kunt kijken).

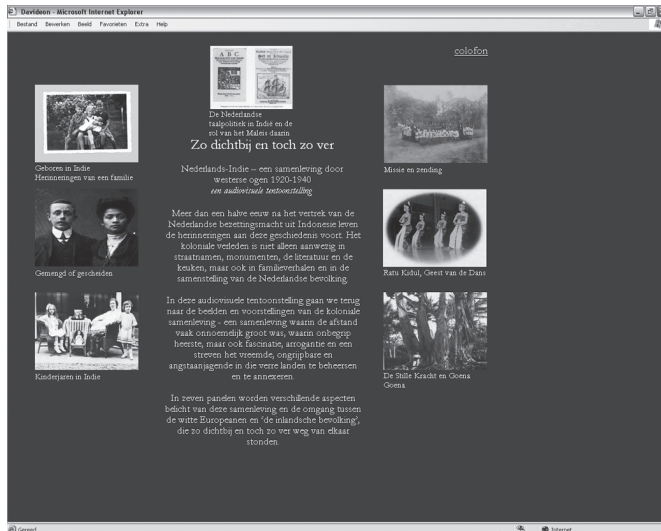
OPDRACHT 1> Corpus verkenning voorbeeld 1c - Zappen

Gebruikt in de cursus HET KIND ALS TELEVISIEKIJKER

Zorg dat je vertrouwd raakt met het kindertelevisiecorpus op de SURFnet Video Portal. Aanvankelijk dient het materiaal zich aan als een omgevallen berg videobanden – hoe schep je orde in zo'n berg? Voor deze opdracht moet je het materiaal op drie verschillende manieren organiseren. Je kunt hierbij denken aan genre (definieer dan welke genres er binnen het domein 'kindertelevisie' bestaan); aan auteurs (een filmische term – maar misschien ook bruikbaar voor kindertelevisie); tijdsperiodes; omroepen. Andere invalshoeken mogen ook mits goed beargumenteerd.

Schrijf nadat je door het materiaal bent gezapt en het hebt ingedeeld naar drie verschillende criteria, een kort verslag. Daarbij beargumenteer je je keuze voor de criteria. Je

maakt een lijst van al het materiaal en organiseert die inzichtelijk naar criterium (zonder al teveel informatie te verliezen!). Voeg bij elke lijst een verwijzing en tekstmatige beschrijving van een of enkele sleutelfragmenten. Tot slot beschrijf je in een korte reflectie welke indeling het prettigst werkt.

Afbeelding 2.2 Een pagina uit de website die in het kader van het thema DE VERBEELDING VAN DE KOLONIALE SAMENLEVING is gemaakt.

De tweede opdracht is een **Analyseopdracht**, vooral bedoeld om de studenten op een andere manier te laten kijken naar een voorstelling die normaliter iets 'vanzelfsprekends' heeft. Daar gaat het ook eigenlijk om: hoe ervaren we de tentoonstelling, de winkel, een discussie tussen kennissen, vrienden of familieleden, welke mechanismen liggen daaraan ten grondslag? Het gaat in deze opdracht om het blootleggen van de manieren waarop wij over bepaalde zaken spreken, hoe we ze voorstellen, hoe we ze zien en hoe we ze behandelen – of, anders gezegd, om het *vertoog*. Tevens is de opdracht bedoeld om de studenten te leren hun gedachten over een ingewikkelde, analytische kwestie, helder op papier te krijgen. Deze opdracht is per thema op verschillende manieren uitgewerkt: in het geval van het thema KOLONIALISME onderzoeken studenten een tentoonstelling, bij KUNST EN TELEVISIE-ESTHETIEK wordt een warenhuis onder de loep genomen,

terwijl de opdracht bij HET KIND ALS TELEVISIEKIJKER bestaat uit het analyseren van 'ons spreken' over kindertelevisie.

OPDRACHT 2> Analyse

voorbeeld 2a - De gelaagdheid van de voorstelling: kijken op niveau in het museum

Gebruikt in de cursus DE VERBEELDING VAN DE KOLONIALE SAMENLEVING

Het doen van deze opdracht en het schrijven van het essay leren je te kijken naar de verschillende niveaus en manieren waarop betekenissen worden vastgelegd; en wat een complex proces representatie is. In het geval van een museum zijn daar immers beelden (foto's, objecten, video's) bij betrokken; en ook tekst (kaartjes en aanduidingen, *voice-overs* bij installaties of video's) - maar ook de voorkeurs-looprichting. Een museum 'werkt niet' als je tegen de richting in gaat.

Ga naar het Tropenmuseum en wandel er rond. Selecteer vervolgens een deel van het museum (bijvoorbeeld een van de tijdelijke tentoonstellingen, of een deel van de vaste collectie) voor deze opdracht. De opdracht bestaat eruit dat je een kort essay moet schrijven over de boodschap die de tentoonstelling uitdraagt. Daarbij is het belangrijk je te realiseren van welk 'vertoog' de tentoonstelling deel uitmaakt (welke opvattingen over de geschiedenis van het kolonialisme liggen er bijvoorbeeld aan ten grondslag) en met welke representatietechnieken die boodschap wordt gerealiseerd.

Stapsgewijs gaat dat als volgt:

- Je selecteert het stukje museum dat je wilt bespreken (geef in 1 of 2 zinnen aan waarom juist dit gedeelte);
- Je beschrijft hoe de tentoonstelling je aanspreekt (interpellatie), en welke verbeeldingstrategieën (representatie) worden gehanteerd door de tentoonstelling om jou te overtuigen;
- Je komt uit bij de boodschap die de tentoonstelling uitdraagt en de manier waarop ze dat doet. Je overweegt hoe effectief die is.

Het essay mag kort zijn, zo'n 4-500 woorden en de aard hebben van een recensie. De analyse moet zich uitstrekken

tot het niveau van een individueel object of een individuele afbeelding. Je mag je op deze bronnen concentreren. Je hoeft geen achtergrondinformatie te zoeken of te verwerken - daar heb je in een recensie van 400 woorden toch geen ruimte voor. De begrippen 'representatie' en 'interpellatie' moeten er op een intelligente manier in verwerkt zijn.

Een goed essay onderscheidt zich doordat het oog heeft voor tegenstellingen en tegenstrijdigheden in de tentoonstelling, of in de manier waarop ze bezoekers aanspreekt (interpelleert) en hoe ze die probeert te overtuigen.

De essays worden besproken in de werkgroep onder leiding van de docent, waarbij goede en minder geslaagde voorbeelden de revue passeren. De student heeft aan zijn/haar verplichting voldaan als het essay blijkt geeft van voldoende inzet en begrip van de materie.

Benodigde tijd

bezoek aan het museum en maken van aantekeningen voor analyse: 3 uur; schrijven en redigeren van essay: 2 uur.

OPDRACHT 2> Analyse voorbeeld 2b - De gelaagdheid van de voorstelling: kijken op niveau in het warenhuis

Gebruikt in de cursus KUNST EN TELEVISIE-ESTHETIEK

Het doen van deze opdracht en het schrijven van het essay leren je te kijken naar de verschillende niveaus en manieren waarop betekenissen worden vastgelegd; en wat een complex proces representatie is.

Ga naar de Bijenkorf en wandel er rond. Selecteer vervolgens een étage (bijvoorbeeld de afdeling herenmode, de afdeling meubels of het parfumeriedeel, et cetera) voor deze opdracht. De opdracht bestaat eruit dat je een kort essay moet schrijven over welke boodschap de afdeling uitdraagt.

Stapsgewijs gaat dat als volgt:

- Selecteer het stukje winkel dat je wilt bespreken (geef in 1 of 2 zinnen aan waarom juist dit gedeelte);
- Beschrijf hoe de afdeling je aanspreekt (interpellatie), en welke verbeeldingsstrategieën (representatie) worden

gehanteerd door de winkel om jou te overtuigen;

- Beschrijf ook de strategie van looproutes die door de inrichting van de ruimte is uitgezet;
- Je komt uit bij de boodschap die de afdeling uitdraagt en de manier waarop ze dat doet. Je overweegt hoe effectief die is (bijvoorbeeld door een aanbeveling ter verbetering te geven).

Voor een typering, de omvang en wijze van beoordeling, evenals de te besteden tijd: zie de beschrijving onder 2a.

OPDRACHT 2> Analyse voorbeeld 2c - Kindertelevisie in historisch perspectief: het duiden van (voor)oordelen over het medium en over kinderen

Gebruikt in de cursus HET KIND ALS TELEVISIEKIJKER

Het doen van deze opdracht en het schrijven van het essay leren je te kijken naar de verschillende niveaus en manieren waarop de betekenis van kindertelevisie wordt vastgelegd.

Discussie over kinderen en televisie is sterk geladen.

Spreek wat willekeurige personen aan die je niet goed kent (vrienden van vrienden bijvoorbeeld) en noteer hun positieve en negatieve gevoelens bij kindertelevisie. Vraag naar voorbeelden. Gebruik vervolgens de digitale bibliotheek om in kranten van verschillende perioden en verschillende signatuur berichten te vinden over kindertelevisie (recensies; interviews met makers). Reconstrueer aan de hand van beide bronnen welke (voor)oordelen er over kindertelevisie bestaan. Reflecteer nu op je eigen oordelen en vooroordelen en schrijf een verslag.

Het verslag bestaat uit drie lagen:

- 1 Je geeft een scherpe analytische beschrijving van de alledaagse oordelen over kindertelevisie. In dit stuk tekst vindt de lezer zowel citaten als voorbeelden van programma's. Vermeld ook hoeveel mensen je waar hebt gesproken, voor hoe lang;
- 2 Je beschrijft vervolgens hoe je krantenmateriaal hebt gevonden (welke kranten; welke periode) en wat je daarin opvalt. Analyseer het materiaal op de achterliggende structuur. Vermeld in ieder geval titels van programma's die worden genoemd;

3 Nu bedenk je welke programma's je zelf hebt onthouden; en wat je door de jaren heen voor beeld hebt opgebouwd van 'goede' en 'slechte' kindertelevisie.

Betrek de drie secties op elkaar en zorg dat je nu een lijstje hebt van veel genoemde titels (die komen in een latere opdracht terug).

Het essay omvat zo'n 1500-2000 woorden.

Benodigde tijd

- Rondvragen en maken van aantekeningen voor analyse: 2 uur;
- Krantenmateriaal zoeken: 1.5 uur;
- Schrijven en redigeren van essay: 2 uur.

De derde opdracht, **Conceptualiseren**, is erop gericht te leren hoe het materiaal kan worden ingezet om een bepaald argument duidelijk te maken, een verhaal te vertellen – en tegelijk om het technisch instrumentarium, dat nodig is voor de omgang met het beeldmateriaal, onder de knie te krijgen. Anders gezegd: het doel is het herkennen, analyseren en formuleren van problemen, en het conceptualiseren van ideeën in beelden.; je moet op adequate wijze archieven, bronnen en specifiek beelden kunnen zoeken en selecteren voor een bepaald doel en een bepaalde doelgroep. De studenten zijn uiteraard nog niet zover dat ze gehele proces kunnen overzien, en deze opdracht is dan ook bedoeld als een tussenstap, als een eerste schets naar wat een eindproduct zou kunnen zijn. Uitgewerkt resulteren deze doelstellingen in drie verschillende thematische opdrachten: het maken van een trailer voor een historische documentaire, een trailer voor een kunstprogramma over een choreograaf en een ontwerp voor een beeldessay over een aspect van kindertelevisie en haar geschiedenis.

OPDRACHT 3> Conceptualiseren voorbeeld 3a - Bronnen voor een historisch programma: zoeken in collecties en conceptualiseren van het thema

Gebruikt in de cursus DE VERBEELDING VAN DE
KOLONIALE SAMENLEVING

Stel je wordt gevraagd een trailer te maken voor een aflevering van het programma *Andere tijden*, dat gewijd is aan een

onderwerp uit de geschiedenis van het Nederlands kolonialisme. Maak een kort draaiboek voor een trailer van drie minuten. Maak daarbij gebruik van fragmenten op de SURFnet Video Portal, foto's en andere bronnen.

Doel

Herkennen, analyseren en formuleren van problemen, conceptualiseren.; je moet op adequate wijze archieven, bronnen en specifiek beelden kunnen zoeken en selecteren voor een bepaald doel en een bepaalde doelgroep.

Hoe ga je te werk?

- Formuleer het doel van het te maken item;
- geef aan welke thema's in elk geval aan de orde moeten komen;
- Zoek relevante archieven en bronnen;
- Selecteer fragmenten of foto's die het thema op een verrassende manier inleiden.

Beoordeling

- Duidelijk geformuleerde doelstelling;
- Heldere en adequate selectie archieven en bronnen;
- Verrassende invalshoek.

OPDRACHT 3> Conceptualiseren VOORBEELD 3b - Bronnen voor een kunst- programma: zoeken in collecties en conceptualiseren van een thema

Gebruikt in de cursus KUNST EN TELEVISIE-ESTHETIEK

Voor de typering van het oeuvre van een choreograaf (Kyliaan, Van Manen, Van Dantzig, De Châtel of De Keersmaecker) moet je een korte trailer van 2 minuten maken. Maak een kort draaiboek en gebruik daarbij van fragmenten op de SURFnet Video Portal, foto's en andere bronnen.

Doel van de opdracht

Herkennen, analyseren en formuleren van problemen, conceptualiseren.; je moet op adequate wijze archieven, bronnen en specifiek beelden kunnen zoeken en selecteren voor een bepaald doel en een bepaalde doelgroep.

Voor de *Werkwijze* en *Beoordeling* zie onder voorbeeld 3a.

OPDRACHT 3> Conceptualiseren

voorbeeld 3c - Bronnen voor een beeldessay: zoeken in collecties en conceptualiseren van een thema

Gebruikt in de cursus HET KIND ALS TELEVISIEKIJKER

We weten inmiddels dat kindertelevisie een dubbele reputatie heeft, waarbij een klein corpus aan programma's als heel goed wordt aangemerkt, en de rest onzichtbaar is, of zelfs slecht. De laatste categorie komt historisch nauwelijks naar voren. Dat veranderde na de introductie van de commerciële televisie in Nederland vanaf eind jaren '80. Nu we die reputatie kennen, leggen we hem terzijde om verder te zoeken naar hoe kindertelevisie zich in Nederland ontwikkeld heeft. Dat doen we thematisch, met aandacht voor de begrippen 'representatie' en 'interpellatie'.

Voor deze opdracht moet je een beeldessay maken over een moment dat wat jou betreft typerend is voor Nederlandse kindertelevisie in een bepaalde periode (of van een bepaalde omroep, of maker). Zorg dat je bekend raakt met ander relevant kindertelevisiemateriaal rond de fragmenten uit de collectie Kindertelevisie op de SURFnet Video Portal. Daarvoor kun je terecht bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum bijvoorbeeld. Zorg vervolgens dat je goed gedocumenteerd raakt over de maker, de omroep, de ster of het programma dat je wilt beschrijven. Ga nu aan de slag om een PowerPoint presentatie met beeldmateriaal te maken.

Je levert zowel de presentatie als een kort werkverslag in waarin je je keuzes en afwegingen toelicht. Op de PowerPoint dia's mogen de onderzoeksvraag en de bronselectie e.d. kort met trefwoorden worden aangeduid.

Voor de *Werkwijze* en *Beoordeling* zie onder voorbeeld 3a.

De vierde opdracht, **Selectie en fascinatie**, is erop gericht de studenten voor te bereiden op zijn of haar eigen onderzoek, maar tegelijk de eerste fase af te sluiten en de kennis van het corpus te toetsen. Vanuit de eigen fascinatie worden bepaalde fragmenten, programma's, teksten of foto's geselecteerd naar thema, genre of stijl en periode. Hiernaast is opgenomen een uitgewerkte opdracht van deze aard met enkele concrete

vragen voor het thema Kindertelevisie.

OPDRACHT 4> Selectie en fascinatie

Gebruikt in alle cursussen, hier toegespitst op de cursus HET KIND ALS TELEVISIEKIJKER

De studenten stellen uit het corpus een top 3 van fragmenten samen die hen (a) naar thema, (b) naar genre of stijl, en (c) naar periode het meest aanspreken (in totaal zoeken ze dus negen fragmenten uit).

Doel

Inzicht krijgen in de collectie, bewustzijn van genre- stijl- en historische aspecten aan beeldmateriaal.

Eindtermen

Docent wil weten of student de collectie heeft bekeken en inzicht heeft in verschillende afbakeningscriteria.

Opdracht

- Geef aan welke criteria je hanteert voor de indeling naar thema, genre, stijl en periode;
- Geef aan welke fragmenten dan onder deze criteria zullen vallen;
- Formuleer de welke een onderzoeksvraag en eventuele deelvragen;
- Selecteer één zo kort mogelijk fragment uit het geselecteerde materiaal dat model kan staan voor het probleem;
- (eventueel) Zoek één andere bron die model kan staan voor het probleem.

Beoordeling

- Heldere en adequate beschrijving van de geboden beeldfragmenten;
- Logische argumentatie;
- Vermogen een onderzoeksvraag te formuleren en hanteerbare deelvragen te onderscheiden;
- Vermogen tot selectie van beeldfragment;
- Gezamenlijk bekijken en bespreken de resultaten van anderen.

In de cursus HET KIND ALS TELEVISIEKIJKER werd de opdracht als volgt gepreciseerd:

Je bent zo langzamerhand heel goed bekend met de collectie

op de SURFnet Video Portal. Op weg naar de eindopdracht ga je werken met favoriete fragmenten. Maak uit het corpus een top 3, zoals boven beschreven. Formuleer een sterke onderzoeksvraag aan de hand waarvan je een goed aantal van deze fragmenten kunt verbinden. Je moet hierbij zowel laten zien dat je de collectie goed kent, als verder reflecteren op de betekenissen die het materiaal heeft. Een verbindend element kan de verbeelding van het kind als zelfstandig of juist als onschuldig zijn; het kan gaan om de 'uitvinding' van nieuwe publieksgroepen. In de jaren '60 waren dat tieners (meer recentelijk de "tweens"). Maar je kunt ook kijken naar hoe televisie zelf reflecteert op haar eigen programmageschiedenis en gebruik maken van de herdenkingsprogramma's op de SURFnet Video Portal.

FASE 2> VOORBEREIDEND ONDERZOEK

Periode

Week 5-7

Doel

Verdere verkenning van relevante collecties, formuleren van vraagstelling, redactionele activiteiten, inhoudelijke verdieping.

Karakter

Begeleid, zelfstandig teamwerk.

Activiteiten en opdrachten

- Lezen van relevante literatuur thema (week 4-7);
- In kaart brengen van collecties (week 4-7);
- Vervaardiging van Plan of Synopsis (week 7);
- Bespreking voortgang, uitlopend op een definitieve vaststelling van de kaders van de totale presentatie (website, tentoonstelling, programma e.d.) en een bespreking van de synopsis-sen in redactieverband (week 7).

Het ontwerpen van een *Plan of Synopsis* vormt de eerste stap op weg naar een eigen product – precies zoals overigens het geval is in de praktijk van de productie van documentaires, televisieprogramma's, websites of tentoonstellingen. Het plan, dat pas kan worden opgesteld na grondig vooronderzoek, vormt het startsein voor het verdere werk: het is ook het punt waarop de onderlinge verbanden in de werkgroep worden vastgesteld, waar het centrale thema wordt besproken enz. Kortom, een belangrijk moment om bij stil te staan.

OPDRACHT 5> Plan of synopsis

Gebruikt in alle cursussen

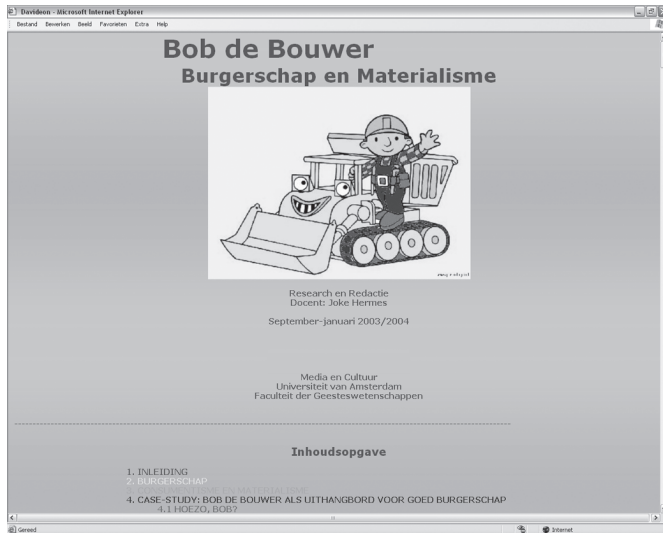
Met dit eerste plan zet je je eerste lijnen uit en moet je proberen anderen voor je ideeën te winnen. Het gaat in eerste instantie om het thema, de context waarin dit moet worden geplaatst, hoe je de uitvoering voor je ziet. Dat kan kort, op een A4, maar doe het met overtuiging. Of, in de woorden van documentairemaakster Hedy Honigmann: *"Het gaat er om je uitgangspunt goed te formuleren, waarbij de centrale vragen zijn: wat is het onderwerp en hoe ga je dat benaderen, wat is de beweging van je programma, waarom juist dit thema in deze vorm"*.

De volgende punten kunnen je helpen bij het schrijven van je plan:

- Korte oriëntatie op het onderwerp; geef hierbij – indien mogelijk – ook aan wat je al over het onderwerp weet;
- Duidelijk geformuleerde vraagstelling (zo mogelijk opgesplitst in hoofdvraag en deelvragen);
- Korte verklaring van de gebruikte termen;
- Te gebruiken bronnen + literatuur;
- Methode;
- Relevantie problematiek én eigen fascinatie;
- Wat kun je over het onderwerp tonen, welke tegenstellingen en contrasten bieden je onderwerp, welke invalshoek zou je in de presentatie kunnen volgen?
- Plan van aanpak;
- Vermeld ook wat je wilt gaan maken: een presentatie; een webverslag of een bewegende *storyboard* voor een televisieprogramma.

Beoordeling

- Helderheid van de vraagstelling en het plan;
- Kwaliteit verkennende research;
- De voorstellen worden in de werkgroep besproken, ook om tot een onderlinge afstemming te komen, indien de opzet van de cursus dat vereist.

Afbeelding 2.3 Een pagina uit de website die in het kader van het thema KINDERTELEVISIE is gemaakt.

FASE 3> UITWERKING VAN ONDERZOEK

Periode

Week 8-12

Doel

Uitwerking plannen, beeldmateriaal verzamelen, teksten schrijven, kritisch analyseren van elkaars voorstellen, verwerken materiaal, leren vertalen van kennis voor een publiek, schrijven van treatment en researchverslag.

Karakter

Teamwerk en individueel werk, in onderling overleg.

Activiteiten en opdrachten

- Selecteren en presenteerbaar maken van beeldmateriaal en relevante literatuur;
- Onderzoek, uitwerking van synopsis tot een *Ontwikkelingsvoorstel* (opdracht 6, week 10);
- Optioneel: schriftelijk commentaar op elkaars voorstellen (individueel: elk een voorstel, week 11);
- Zichtbaar maken van voorstellen door middel van:
 - > Een *Filmplan*, *Tentoonstellingsplan*, *Siteplan of Visie* (opdracht 7 week 11 of 12), en/of;

- > Een schriftelijke opdracht (8) *Vergelijken en contextualiseren*;
- > Bespreken en afstemmen voorstellen;
- > Definitieve vaststelling van de kaders van de het gezamenlijke project.

In de licht van de cursus als geheel zijn we nu in een cruciale fase aangeland: in deze weken gaan de studenten echt aan het werk met hun eigen voorstellen, zowel op het punt van de research als op het punt van het ontwerp van de eigen presentatie. Afhankelijk van de uiteindelijke vorm (een digitale tentoonstelling, een website, een programma, of een verzameling individuele resp. groepsgewijze producties, zal de vorm van de opdrachten en de manier waarop deze worden besproken en getoetst, variëren.

Een cruciale stap wordt gezet met Opdracht 6, het **Ontwikkelingsvoorstel**. Daarin wordt aangegeven hoe de studenten of de groep(en) hun aanvankelijke ideeën willen uitwerken en wat ze willen onderzoeken. De inzichten en ervaringen die ze hebben opgedaan in de verdere exploratie van hun plannen moeten hier hun plaats krijgen. Het gaat om een tussenbalans, waarbij op basis van literatuur- en bronnenonderzoek wordt getoond hoe de oorspronkelijke plannen kunnen worden uitgewerkt tot een volwaardig eindproduct.

OPDRACHT 6> Ontwikkelingsvoorstel

Gebruikt in alle cursussen

In het ontwikkelingsvoorstel geef je aan hoe je je ideeën wilt uitwerken, wat je wilt onderzoeken – kortom: hierin verwerk je de inzichten en ervaringen die je hebt opgedaan in de verdere exploratie van je plan.

Doel

Het doel van deze opdracht is te laten zien hoe het oorspronkelijke eigen idee (opdracht 5) op basis van literatuur- en bronnenonderzoek kan worden uitgewerkt tot een volwaardig eindproduct: het gaat om een eerste tussenbalans, een verkenning van de mogelijkheden van het onderzoek.

Opdracht

Op basis van de opgedane inzichten en ervaringen schrijf je het ontwikkelingsvoorstel. Je gaat in ieder geval expliciet op de volgende punten in:

- 1 Karakter;
- 2 Thema;
- 3 Uitvoering.

Je kunt deze punten uitsplitsen in de volgende elementen:

Ad 1 Karakter

- Titel;
- Beschrijving van het onderwerp;
- Typering (soort programma);
- Doel en doelgroep;
- Opbouw (ordening: chronologisch, thematisch, causaal, caleidoscopisch, etc.);
- Stijl (aangeven wat het onderwerp geschikt maakt voor audiovisuele presentatie).

Ad 2 Thema in de vorm van een synopsis

De synopsis bevat een korte beschrijving van het onderwerp in proza, met aanduiding van de belangrijkste gebeurtenissen en personen, in een gemotiveerde volgorde.

De volgende hulpvragen kunnen je helpen bij deze beschrijving:

- Zijn de verhaallijnen en thema's duidelijk?
- Welke dramatische structuur wordt gebruikt (nieuwsgierigheid, spanning, verrassing)?
- Welke bronnen worden gebruikt en zijn ze relevant genoeg?
- Is de plaats van de gebruikte bronnen en de optredende personen duidelijk en adequaat gemotiveerd?
- Weerspiegelt de schrijfstijl de stijl van het beoogde programma?
- Welke elementen moeten vooral nog verder ontwikkeld worden naar het volgende stadium?
- Wat is origineel en wat is al bekend?

Ad 3 Uitvoering research

- Gebruikte bronnen;
- Gebruikte literatuur;
- Naar personen (zowel voor verder advies als om te interviewen);
- Tijdsplanning.

Beoordeling

Aangezien dit voorstel een cruciale fase in de cursus markeert, wordt het zowel individueel met de docent als in de groep kritisch besproken. Criteria zijn daarbij vooral de kwaliteit van het onderzoek, de originaliteit van de ideeën en de kwaliteit van het voorstel op zichzelf.

Als laatste tussenstap op weg naar het eindproduct fungeert opdracht 7, het **Filmpplan, Tentoonstellingsplan, Siteplan of Visie**. Het gaat bij deze opdracht uitdrukkelijk nog niet om een volledig uitgewerkte scenario, maar om een zo duidelijk mogelijk geformuleerde visie op de vorm van de presentatie. Dat kan op twee manieren: door in kort bestek die visie te presenteren op het geheel van de presentatie en de verschillende onderdelen, maar vooral ook door een stukje uit te proberen, alvast een stukje te laten zien, in uitgewerkte vorm. Op die manier krijg je een goede indruk van wat het uiteindelijk kan worden, hoe de eventuele onderdelen van een gezamenlijk product (een site of tentoonstelling) zich tot elkaar zullen gaan verhouden.

OPDRACHT 7> Filmpplan, Tentoonstellingsplan, Siteplan of Visie

Gebruikt in verschillende vormen in betrokken cursussen

Doelstelling, karakter en uitwerking

In dit stuk moet je laten zien hoe je je materiaal zult behandelen – anders gezegd: *je visie op het verhaal en de presentatie ervan*. Het moet een kort en helder stuk zijn, niet te gedetailleerd, zonder dialogen, maar wel beeldend geschreven.

Daarnaast of in plaats daarvan kan het idee ook in visuele vorm worden gepresenteerd, in een werkgroepbijeenkomst. Daarbij wordt een onderdeel van het uiteindelijke product alvast in elkaar gezet, met fragmenten, foto's, teksten.

De volgende vragen kunnen je daarbij helpen, beschouw ze als een checklist, en vertaal dit naar het soort eindproduct wat je maakt (film, documentaire, site, tentoonstelling, radioprogramma):

- Krijg je ten aanzien van zowel de verschillende scènes, digitale pagina's, en virtuele panelen als het geheel een goed idee van de visuele elementen? (locatie, maar ook handelingen);
- Staat iedere scène resp. iedere pagina of paneel op zich, en wat is dan de crux per scène/onderdeel?
- Wat is de rode draad van het programma, de site of de tentoonstelling?
- Wat is de beoogde impact van ieder onderdeel of scène?
- Bijdrage per scène/onderdeel: zitten er omkeringen in, of anders contrasten, spanningsopbouw, emotionele momenten? Dit kun je eventueel illustreren met een voorbeeld;

- Voor het eindproduct per scène resp. onderdeel: opzetten – ontwikkeling – inlossing;
- Wat is de motivatie van de personages en elementen en ontwikkelt deze zich?
- Krijg je een goed beeld van de stijl van het programma of de tentoonstelling?
- Is het ritme van het geheel adequaat?
- Is de toon ervan adequaat?
- Roept het begin voldoende vragen op die een kijker kan boeien?
- Vormt het programma of de tentoonstelling een afgesloten geheel, is er een adequate afronding?

Beoordeling

De kwaliteiten van het idee worden in de werkgroep besproken, hetzij de schriftelijke voorstellen, hetzij de presentaties, dan wel beiden.

Bij opdracht 8, **Vergelijken en contextualiseren**, gaat het er om het eigen voorstel in een perspectief te plaatsen, door het te relateren aan en te vergelijken met een ander soort programma. Een voorbeeld van deze opdracht is uitgewerkt voor de cursus KUNST EN TELEVISIE-ESTHETIEK.

OPDRACHT 8> Vergelijken en contextualiseren

Uitgewerkt voor de cursus KUNST EN TELEVISIE-ESTHETIEK

In opdracht 7 werken de studenten verder aan hun eigen onderwerp. Specifiek met betrekking tot het audiovisueel materiaal is de opdracht hun eigen soort programma of onderwerp te relateren aan een ander soort kunstprogramma.

Doel

Wat betreft dit deel van de opdracht gaat het erom er achter te komen welke vergelijkingscriteria te hanteren zijn, en op welk domein deze van toepassing zijn.

Eindtermen

Het belangrijkste in deze periode is het ontwerpen van een goed plan of synopsis. Met betrekking tot het audiovisuele gedeelte wil de docent weten of de student in staat is

verbanden te leggen en deze helder te beschrijven.

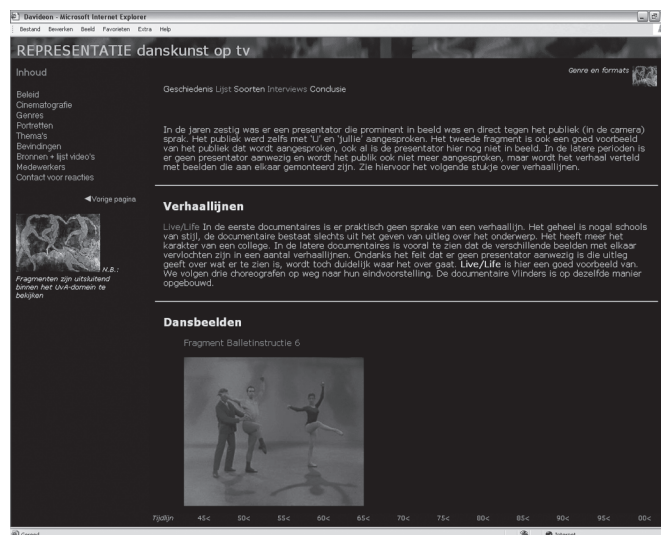
Opdracht

(n.b.: uitsluitend voor wat betreft het audiovisuele deel)

- Geef een illustratief voorbeeld van een andersoortig kunstprogramma waarop je vraagstelling ook van toepassing zou kunnen zijn;
- Waaruit bestaan de overeenkomsten en verschillen met betrekking tot de representatietechnieken?
- Kun je daar al conclusies aan verbinden?

Beoordeling

- Goede selectie;
- Adequate vergelijking;
- Inzicht in representatietechnieken;
- Logische argumentatie.

Afbeelding 2.4 Een pagina uit de website die in het kader van het thema KUNST EN TELEVISIE-ESTHETIEK is gemaakt.

FASE 4> PRESENTATIE EN CONCRETISERING

Periode

Week 13-14

Doel

Presenteren voorstellen, vervaardiging.

Karakter

Begeleid, plenair.

Activiteiten en opdrachten

- Afronding van het uiteindelijke productievoorstel in de vorm van de opdracht, dwz *Script, scenario of draaiboek* met onderliggend *Researchverslag* (week 13);
- Presenteren en bespreken daarvan (week 13/14);
- Uitwerking in visueel product: afhankelijk van de aard van de cursus kan dat zijn: panelen van een tentoonstelling, webpagina's, een uitgewerkt *story board*, een programma (week 14);
- Bespreking product en afsluiting plenaire cursus (einde collegeperiode; week 14/15).

In deze laatste fase van de eigenlijke cursus moeten alle lijnen samenkomen: dit vindt zijn weerslag in een ontwerp van de presentatie (in de vorm van een script, een scenario, draaiboek) en een researchverslag. Daarin wordt op creatieve wijze omgegaan met bronnen, in de vorm van *streaming media*, foto's, gedigitaliseerd audiovisueel materiaal, teksten, interviews enz. Opdracht 9 vormt de laatste grote stap naar de uiteindelijke presentatie, die kan bestaan uit een werkelijk gerealiseerde film, tentoonstelling of site, maar ook – afhankelijk van de gestelde doelen – een *story board* of gevisualiseerd draaiboek.

OPDRACHT 9> Script / Scenario / Draaiboek en Researchverslag

Model gebruikt in alle cursussen

Hier komen het onderzoek en de visie, zoals uiteengezet in de synopsis, het ontwikkelingsvoorstel en de visie of het filmplan, samen, in een min of meer gedetailleerde beschrijving van het programma, de tentoonstelling of site. Deze vorm de basis voor de afsluitende presentatie. Dit scenario wordt ondersteund door een uitvoerig researchverslag, dat aan wetenschappelijke eisen moet voldoen.

Doel

De opdracht heeft tot doel het verrichte onderzoek en de ontwikkelde ideeën over een geschikte presentatie om te zetten in een daartoe geëigend *format*, zoals een script, scenario of draaiboek, en daarbij gemaakte keuzes wetenschappelijk te verantwoorden.

Beoordeling

De eerste versie van het script, scenario of draaiboek wordt besproken in de werkgroep, evenals, indien daartoe aanleiding bestaat, in een individueel gesprek.

De definitieve versie wordt met de studenten individueel besproken in de weken onmiddellijk volgend op de collegeperiode.

Script/Scenario

Het materiaal dat je hebt verzameld, de ideeën die je hebt opgedaan, het centrale idee achter je presentatie, je verhaal of argument – dat alles moet ten slotte op visueel aantrekkelijke wijze zijn plaats vinden in het script, scenario, draaiboek of projectbeschrijving.

Het is handig vooraf je materiaal in te delen aan de hand van drie onderdelen:

- 1 De informatie die je kwijt wil;
- 2 De dramaturgische opbouw van die informatie (strategie om de aandacht van de kijker vast te houden);
- 3 De presentatiewijze (samenvoegen van informatie en aandacht).

FASE 5> DEFINITIEVE AFRONDING EN EVALUATIE

Periode

Week 15 e.v.

Doel

Afronding van het project, beoordeling van de definitieve presentatie en wetenschappelijke rapportage.

Karakter

Groepsevaluatie en individuele afsluitende beoordeling.

Activiteiten en opdrachten

- Afronden en verbeteren van de wetenschappelijke verantwoording, bestaande uit:
 - a Een introductie over het project, met een korte reflectie op de totstandkoming ervan;
 - b Het scenario, script of draaiboek;
 - c Het product of een impressie daarvan;
 - d Het researchverslag - dit alles zoals beschreven in de hiervoor genoemde opdrachten.

CURSUS> POLITIEK IN BEELD (PiB)

MODELCURSUS COMPETENTIENIVEAU 2

Christelijke Hogeschool Windesheim

1> UITGANGSPUNTEN VAN DE MODULE

In de politiek gaat om het waarden en de verdeling daarvan binnen de samenleving. Politieke boodschappen hebben dan ook de bedoeling mensen van een of meerdere waarden te overtuigen of hen daarin te bevestigen. De manieren om zulke boodschappen over te brengen en effectiever te maken veranderen door de tijd heen onder invloed van het maatschappelijke en politieke klimaat, ontwikkelingen in de techniek en in de media.

De collegereeks POLITIEK IN BEELD houdt zich bezig met communicatie van politici en politieke partijen zoals geuit in de media, in historisch perspectief vanaf de Tweede Wereldoorlog. Het college is beschrijvend van aard en centreert zich om de vraag:

Welk communicatieve strategieën gebruiken politieke actoren en welke ontwikkelingen zijn daarin te onderscheiden sinds de Tweede Wereldoorlog?

Bij POLITIEK IN BEELD is er ruime aandacht voor politieke boodschappen op televisie. Te denken valt aan programma's zoals die vanaf 1959 werden uitgezonden in de 'Zendtijd voor Politieke Partijen'. Niettemin worden ook propagandafilms voor 1959 bestudeerd, evenals andere vormen van politieke communicatie zoals verkiezingsposters, politici voor de lens en partijprogramma's. De bronnen worden zowel door de docent als door de studenten ingezet om de verschillende communicatiestrategieën te leren (her)kennen en in de historische context te kunnen plaatsen.

Leerdoelen

Een module op het competentieniveau twee beoogt het zelfstandig kunnen selecteren, analyseren, bewerken en presenteren van audiovisueel materiaal, binnen een min of meer besloten corpus. In het geval van PiB betekent dit dat de student op zoek moet gaan naar audiovisuele bronnen, eventueel aangevuld met andersoortige bronnen om daarmee iets te zeggen over de politieke communicatieve strategieën in de context van de tijd waarin de boodschap de wereld in werd gezonden. Uitgedrukt in leerdoelen:

De student kent dan wel herkent:

- De belangrijkste strategieën van politici en politieke partijen om politieke boodschappen over te brengen op een breed publiek, zoals geuit in de diverse media;
- Veranderingen in de verhouding tussen politiek en media 1950-2002;
- Deze in samenhangend perspectief;
- De student kan: (beeld)materiaal analyseren met als doel het herkennen van communicatieve strategieën, handelingen van politieke actoren en de belangrijkste historische ontwikkelingen daarin.

Streaming media

In de cursus wordt *streaming media* gebruikt ter illustratie en als oefenmateriaal.

2> VOORBEREIDINGEN DOCENT

FASE 1> SAMENSTELLEN CORPUS

Een voorgeselecteerd corpus audiovisueel materiaal van propaganda-uitingen van politieke actoren. De nadruk ligt daarbij op verkiezingsfilms, aangezien bij de vervaardiging expliciet nagedacht is over de manier om de boodschap over te brengen.

Buiten het geselecteerde corpus is er al zeer veel beeldmateriaal over politiek en politieke cultuur in Nederland beschikbaar. In de voorbereiding zal de docent een indruk moeten krijgen van wat er door anderen beschikbaar is gesteld.

Het raadplegen van de sites van de verschillende partijen en de verkiezingsposters, de website "Geheugen van Nederland" etc.

FASE 2> VASTSTELLEN GROEPSKENMERKEN STUDENTEN

De tweedejaarsstudenten hebben allemaal verplichte eerstejaarsvakken als politicologie, geschiedenis en massacommunicatie gevolgd. Dat geeft een gelijkwaardige startpositie t.a.v. historische en politicologische kennis, evenals bekendheid met een aantal propagandamiddelen en ontwikkelingen in de media.

FASE 3> INRICHTEN LEEROMGEVING

- Gebruik van digitale leeromgeving;
- Gebruik van werkvormen;
- Ontwikkelen van toetsen;
- Didactische functies;

- Digitale middelen inventariseren;
- Technische context.

De uitgangspunten leiden tot de volgende module opzet:

3> GLOBALE MODULEBESCHRIJVING

Inleiding

De cursus vindt plaats in een blok van tien weken, waarvan zeven collegeweken een toetsperiode van twee weken en een vakantieweek.

De zeven collegeweken zijn als thematisch op de volgende manier weer te geven:

- 1 Introductie;
- 2 Veramerikanisering in de Nederlandse politiek?
- 3 Communicatieve strategieën tijdens de verzuiling (1945-66);
- 4 Communicatieve strategieën tijdens de ontzuiling en polarisatie;
- 5 Heden en toekomst;
- 6 Zelfwerkzaamheid;
- 7 Presenteren eindopdrachten.

Toetsing

Opdracht (70%)

Om het college succesvol af te ronden moeten studenten een afsluitende opdracht voltooien. Met deze opdracht laten zij zien dat ze communicatieve strategieën van politieke actoren kunnen herkennen en in hun historische context kunnen plaatsen.

Tentamen (30%)

Een multiple choice tentamen over de literatuur: Jan Simons, *Zwevende kiezer zappende kijker* (Amsterdam 1998).

4> OPZET MODULE

WEEK 1> INTRODUCTIE

Het eerste college introduceert de studenten met de cursus. Er wordt uitleg gegeven over wat er van de student verwacht wordt, op welke manier hun kennis en vaardigheden worden getoetst en wat zij van de docent mogen verwachten. Er worden werkafspraken en planningen gemaakt voor de collegereeks.

Daarnaast maken de studenten kennis met een aantal bronnen

die zij kunnen gebruiken voor hun eindopdracht. Tenslotte wordt er aandacht besteed aan instrumentele vaardigheden om audiovisuele bronnen op het Internet voor medestudenten te ontsluiten en in te zetten voor de opdracht. Om dit te oefenen en aan te sluiten bij voorkennis is een opdracht aan het college verbonden

OPDRACHT 1>

Zoek in de surfnet videoportal binnen de collectie Politieke Communicatie voorbeelden van de zeven propagandatechnieken en maak een uitsnede om deze te illustreren. Plaats de links in een *Word*-document en plaats dat ter beoordeling door je medestudenten en de docent op Blackboard.

Leerdoelen

De student kent:

- De verschillende collecties waaruit audiovisueel materiaal kan worden wordt gehaald;
- Een aantal mogelijke andersoortige dan audiovisuele bronnen waaruit informatie gehaald kan worden;
- Een zevental propagandatechnieken.

De student kan:

- Zoeken in de verschillende audiovisuele collecties;
- Snijden in beeld- en geluidsfragmenten;
- Beeld- en geluidsfragmenten ontsluiten in *Word* of *PowerPoint*.

WEEK 2> POLITIEK EN MEDIA

Doel

Centraal tijdens dit college staat de complexe verhouding tussen de politiek en de media. Zowel binnen het medialandschap als in de politieke cultuur hebben zich de afgelopen vijftig jaar onomkeerbare veranderingen voorgedaan. De ene keer beïnvloedden ontwikkelingen in de media de politiek en de andere keer was het de politiek die vooruit liep op ontwikkelingen in de nieuwsvoorziening. De collegereeks draait echter om de ontwikkelingen in de politiek vandaar dat de centrale vraag van dit college luidt:

Hoe maken politieke partijen en politici gebruik van de media en welke recente ontwikkelingen zijn daarin te onderscheiden?

De beantwoording van deze vraag wordt opgehangen aan de veronderstelde veramerikanisering van de Nederlandse

politiek. Samenhangende zaken als vercommercialisering van de politiek, de veranderende rol van de lijsttrekker tijdens campagnes, verscheidene soorten propagandastrategieën, de invloed van berichtgeving over politiek en ontwikkelingen daarin, komen aan de orde.

OPDRACHT 2>

De opdracht bestaat uit het bekijken van een journaal-fragment om daaruit kenmerken van Amerikanisering te benoemen.

Eindtermen

- De hoofdlijnen van recente ontwikkelingen in de politieke communicatie, zoals geuit in de media;
- Aantal mogelijke verklaringen voor bovenstaande ontwikkelingen, te weten de ontwikkeling van partijen naar catch-all partijen en ontwikkelingen binnen de media als een vergroot aanbod etc.;
- De student kan een aantal communicatie strategieën herkennen;
- De student kan verbanden leggen tussen veranderingen in de politieke communicatie en veranderingen in de media en politiek zelf.

WEEK 3> VERZUILING

Doel

Vorige week werd een aantal ontwikkelingen in het recente verleden onder de loep genomen aan de hand van het thema veramerikanisering. Specifieke Nederlandse omstandigheden als de evenredige vertegenwoordiging en het belang van programmapartijen maken een vergelijk met de VS problematisch. Voor een beter begrip van de Nederlandse politieke communicatie is het lonend om tradities hierin te bestuderen. Deze wortelen in de periode van verzuiling en de zogenoemde pacificatiepolitiek (1917-midden jaren zestig.) Dit college richt zich daarom op de vraag:

- Op welke manieren verliep de communicatie tussen politieke actoren en kiezers binnen verzuilde structuren?
- Tijdens het college wordt bronnenmateriaal uit de verzuilde periode gebruikt om deze vraag te onderzoeken.

Eindtermen

- De student kent enkele kenmerken van politieke communicatie in de periode van de verzuiling;
- De student kan communicatie van politici uit de verzuiling duiden en in haar historische context plaatsen.

WEEK 4> ONTZUILING EN POLARISATIE

Doel

De ontzuiling in Nederland vond in ongekend tempo plaats. Voor de politieke partijen betekende dit dat de confessionelen aanhang verloren en nieuwe partijen het politieke speelveld betraden. Voor de partijen en politici reden om de kiezer anders te benaderen. Het begrip polarisatie wordt tijdens dit college gebruikt als instrument om politieke communicatie en de politieke cultuur vanaf eind jaren zestig te duiden.

Van welke polariserende communicatiestrategieën bedienden politici en politieke partijen zich vanaf het einde van de jaren zestig tot midden jaren tachtig?

Tijdens het college zal ook worden bekeken in hoeverre de polarisatie periode zich onderscheidde van het voorgaande verzuilde tijdvak. Propaganda materiaal en andere bronnen uit de polarisatieperiode zullen onder de loep worden genomen om deze vraag te beantwoorden.

Eindtermen

- De student kent enkele kenmerken van politieke communicatie in de periode na '66;
- De student kan de veranderingen in politieke communicatie ten opzichte van de verzuilde periode duiden.

WEEK 5> KOFFIEDIK KIJKEN NAAR HEDEN EN TOEKOMST

Doel

De actualiteit staat nogmaals centraal tijdens het vijfde college. Deze keer zal niet de vermeende Amerikanisering centraal staan, maar de veranderingen die zijn opgetreden na het mislukken van de polarisatie. Nieuwe depolitisering van de politiek en de invloed daarop op de communicatie van politieke partijen en politici. Bijzondere aandacht zal daarbij uitgaan naar Frits Bolkestein, die begin jaren '90 de grenzen van deze verhoudingen opzocht met zijn nadruk op dualisering tussen Staten Generaal en regering, en Pim Fortuyn, die de politieke verhoudingen in 2002 weer op scherp zette.

Centraal staat de volgende hoofdvraag:

Van welke communicatieve middelen bedienden politieke actoren zich gedurende de periode vanaf '85 tot heden?

Eindtermen

- De student kent enkele kenmerken van politieke communicatie in de recente geschiedenis;
- De student kan de veranderingen in politieke communicatie van de laatste periode duiden.

WEEK 6-7 > VOORBEREIDEN EN PRESENTEREN EINDOPDRACHT

EINDOPDRACHT >

Om het college succesvol af te ronden moeten studenten een afsluitende opdracht voltooien. Met deze opdracht laten zij zien dat ze communicatieve strategieën van politieke actoren kunnen herkennen en in hun historische context kunnen plaatsen.

De student is redelijk vrij om zijn opdracht invulling te geven. Daarvoor bedenkt hij zelf een vraagstelling over een thema dat tijdens de colleges aan de orde komt. Hieronder worden een aantal suggesties gedaan. Deze vraagstelling wordt uitgewerkt in presentatievorm. De student moet voor zijn presentatie een beroep doen op bronnen, die zijn invalshoek illustreren, ondersteunen of bewijzen.

- Polarisatie;
- Ontideologisering;
- Naar *catch-all*-partijen;
- Van ideologie naar issues;
- Rol van de lijsttrekker in campagnes;
- Propaganda strategieën;
- Verpersoonlijking van de boodschap.

Het gaat hierbij om een presentatie van ongeveer een kwartier tot twintig minuten, voor een hoger opgeleide doelgroep.

De studenten maken gebruik van onderstaande lijst met aandachtspunten voor bronnenkritiek en -analyse:

- Beschrijf kort je algemene indruk;
- Welk soort programma is het? (Actualiteitenrubriek, Propagandafilm, Infotainment etc.);
- Op welk moment is het programma uitgezonden? (Voor verkiezingen of erna? Tijdens de verzuiling of een polarisatieperiode, welke thema's waren actueel);

- Welke positie heeft de onderhavige politicus of politieke partij (coalitie of niet, marginale of betekenisvolle partij etc.);
- Bedenk waarom iemand zich laat interviewen of waarom het programma is gemaakt;
- In geval van een interview: is er sprake van een directief of een open interview?
- Worden onderstaande technieken (bewust) gebruikt: Name calling, Glittering generality, Transfer, Testimonial, Plain folk, Bandwagon, Cardstaking;
- Kun je iets zeggen over volgende elementen: muziek, kleur of zwartwit cameraposities (Close-up versus wide shot) en Setting.

CURSUS> DE KWALITEIT VAN HET NIEUWS: STIJLEN VAN TELEVISIE NIEUWSRUBRIEKEN

MODEL CURSUS COMPETENTIENIVEAU 3
Rijksuniversiteit Groningen

I> UITGANGSPUNTEN VAN DE MODULE

Sinds de start van commerciële televisie in 1989 is de nieuwsvoorziening op televisie in een stroomversnelling gekomen. Het NOS-Journaal kreeg concurrentie van RTL en SBS in de dagelijkse nieuwsvoorziening en tal van actualiteitenrubrieken ontstonden die nieuws en actualiteiten een nieuwe betekenis en inhoud gaven. Deze concurrentie heeft de pluriformiteit van het aanbod aan informatie aanzienlijk vergroot, maar roept ook vragen op over de kwaliteit. Vooral bij de publieke omroep woedt een stevige discussie over het begrip 'kwaliteit'. Het is een discussie die draait om de vraag welke stijl een televisie-actualiteitenprogramma zou moeten hebben. Het doel van het onderzoekscollege is de stijl in het televisienieuws nader te onderzoeken door nieuwsrubrieken te deconstrueren (ervan uitgaande dat ze door programmamakers zijn geconstrueerd). Welke elementen van beeld en geluid maken een stijl en in hoeverre spelen journalistieke of vormtechnische overwegingen daarbij een rol? Studenten kunnen zelf onderwerpen kiezen uit de geschiedenis en de actualiteit van het Nederlandse televisienieuws.

Leerdoelen

Een module op competentieniveau 3 beoogt het oefenen met het zelfstandig opzetten van een wetenschappelijk onderzoek, het verzamelen en interpreteren van de daarvoor relevante literatuur, het analyseren van historische en/of actuele bronnen en het mondeling en schriftelijk rapporteren over de resultaten. Het onderzoekscollege bereidt de student voor op het succesvol voltooien van een masterscriptie.

Streaming video

In deze cursus vormen nieuwsuitzendingen in de vorm van *streaming video* het onderzoeksmateriaal. Studenten leren zoeken in omvangrijke collecties audiovisueel materiaal, ze oefenen met het materiaal en voor hun eindpresentaties selecteren ze fragmenten.

Technische hulpmiddelen als de Virtuele Snijmachine en de

protocolapplicatie METAlibre spelen een rol in de uitwerking van de opdrachten.

2> VOORBEREIDINGEN DOCENT

FASE 1> SAMENSTELLEN CORPUS

- Een voorgeselecteerd corpus, inclusief de mogelijkheid zelf materiaal te selecteren;
 - Nieuwsprogramma's van NOS-Journaal, Netwerk, 2 Vandaag, NOVA, RTL-Nieuws, Editie NL, Hart van Nederland en SBS-Nieuws;
 - Nederlands en buitenlandse nieuwsuitzendingen via Internet.
- NB** Het materiaal van commerciële omroepen is niet via Beeld en Geluid beschikbaar. Er is geen infrastructuur om dat materiaal te krijgen. Dat geldt ook voor buitenlands materiaal. In dat geval dienen de beelden in eigen beheer te worden opgenomen en op een *streaming server* te worden geplaatst. Het is belangrijk de hoofdredacties van de betreffende rubrieken tevoren om toestemming te vragen het materiaal te kunnen hosten (in een omgeving waarbij het auteursrecht is beschermd) en te kunnen laten raadplegen door studenten.

FASE 2> VASTSTELLEN GROEPSKENMERKEN STUDENTEN

- Het entreeniveau van studenten wisselt al naar gelang de vooropleiding. Er komen studenten met een BA, MA of via HBO-instroom; sommigen hebben een relevante minor gevolgd. De voorkennis wisselt daarom sterk;
- De vereiste voorkennis dient daarom eerst te worden vastgesteld. In deze cursus gebeurde dat door middel van een diagnostische toets met audiovisueel materiaal in multiple-choicevorm.

FASE 3> INRICHTEN LEEROMGEVING

- Gebruik van elektronische leeromgeving;
- gebruik van werkvormen (activerend, participierend, simulatie praktijk etc);
- Ontwikkelen van evt. diagnostische toetsen;
- Inzet van didactische functie (motiveren, feedback, oefenen, reguleren);
- Kiezen van digitaal gereedschap (Virtuele Snijmachine, METAlibre etc);
- Technische aspecten (zie hoofdstuk 4).

De uitgangspunten leiden tot de volgende module opzet:

3> GLOBALE MODULEBESCHRIJVING

De cursus duurt 14 weken en bestaat uit twee blokken.

1 De cursus begint met een korte oriëntatie op het thema, een verkenning van het onderzoeksmateriaal en een korte introductie op de theorievorming rond beeldanalyse.

De volgende fase is die van het voorbereidende onderzoek. De studenten maken kennis met een aantal deelcollecties. Ze formuleren een eigen vraagstelling en maken in groepjes een gestuurde inhoudsanalyse. In deze fase worden een aantal hulpmiddelen geïntroduceerd, zoals de Virtuele Snijmachine en METAlibre.

2 In het tweede blok werken de studenten zelfstandig en op individuele basis aan hun onderzoeksplannen, d.w.z. beeldmateriaal verzamelen, kritisch analyseren van elkaars voorstellen, verwerken materiaal, voorbereiden eindverslag en mondeling referaat.

De cursus wordt afgesloten met presentaties van de essays, begeleid door mondeling referaat en co-referaat.

4> OPZET MODULE

FASE 1> ORIËNTATIE

Periode

Week 1-2

Doel

Kennismaken met de opzet van de cursus en de leerdoelen.

Karakter

Inventariserend.

Activiteiten en opdrachten

Uitdelen opdracht 1.

OPDRACHT 1> Voorbereiden en uitvoeren interview

Eindtermen

Docent wil dat studenten inzicht krijgen in beleidskeuzes bij een aantal nieuwsprogramma's.

Voorbereiding docent

Regelen overkomst hoofdredacteuren. Formuleren opdracht 1: voor elke student een andere formulering.

Opdracht

Bereid een korte mondelinge introductie (hooguit vijf minuten) voor op de visies van de hoofdredacteur van het NOS-Journaal, RTL-Nieuws en SBS-nieuws. Formuleer een aantal concrete en samenhangende vragen over televisie-nieuws.

Vorm

Schriftelijk voorbereiden, mondelinge uitvoering.

Beoordeling

Door docent in overleg met hoofdredacteuren.

Follow up

De bevindingen worden tijdens college gepresenteerd gevolgd door een discussie.

FASE 2> DIAGNOSTISCHE TOETS

Periode

Week 3

Doel

Verkenning van het materiaal, kennismaking met de technische aspecten, voorkennis toetsen en motiveren.

Karakter

Sturend, begeleid.

Activiteiten en opdrachten

- Opdracht toetsen voorkennis (opdracht 2);
- Lezen van inleidende relevante literatuur.

OPDRACHT 2> Beschrijven van audiovisueel materiaal

Aan de hand van meerkeuzevragen oefenen studenten met het begrippenapparaat dat gebruikt moet worden bij het invullen van een analyseprotocol. Maak hierbij gebruik van de *glossary*.

Eindtermen

Docent wil weten of student in staat is een journaalfragment te beschrijven en technische terminologie beheerst.

Beoordeling

Vaststellen van een minimaal aantal goede antwoorden. Uitslag wordt door Blackboard gegenereerd.

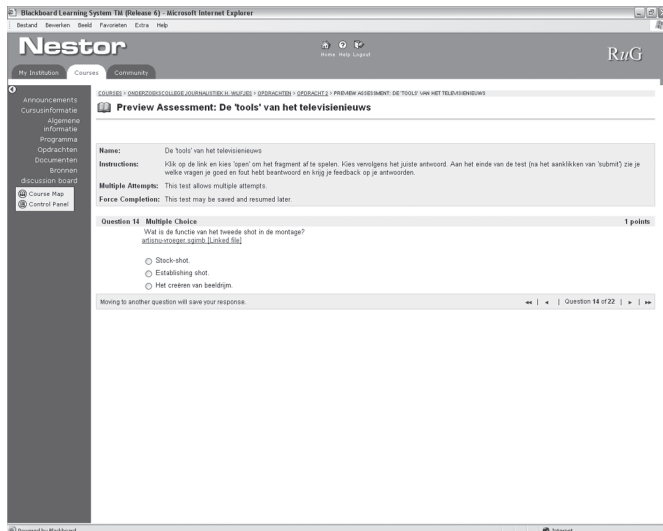
Follow up

Als de opdracht naar behoren is volbracht, doorgaan naar volgende opdrachten. Als aan de opdracht *niet* voldoende is voldaan:

- Specifieke opdracht om deelvaardigheid alsnog onder de knie te krijgen;
- Student bekijkt resultaten van anderen en voert de opdracht nogmaals uit met andere fragmenten; Aangezien het om een basisvaardigheid gaat is het beheersen ervan een vereiste.

Opmerkingen

Goede voorbeelden plaatsen op Blackboard is arbeidsintensief werk.

Afbeelding 2.5 Een vraag uit de voorkennistoets uit de cursus DE KWALITEIT VAN HET NIEUWS.

FASE 3> OEFENEN MET INHOUDSANALYSE OP DRIE NIVEAUS

Periode

Week 4-7

Doel

Een vergelijking van twee nieuwsprogramma's op programma-niveau, itemniveau en shotniveau m.b.v. een analyseprotocol.

Karakter

Begeleid, zelfstandig teamwerk.

Activiteiten en opdrachten

Het uitvoeren van een inhoudsanalyse op drie niveaus.

Eindtermen

Docent wil weten of student drie analyseniveau's kan onderscheiden en op alle niveaus beeld en geluid kan beschrijven in een voorgestructureerd protocol.

OPDRACHT 3> Inhoudsanalyse

De opdracht wordt uitgevoerd in tweetallen. Iedere duo kiest uit een opdracht uit een door de docent gemaakte lijst. Bekijk de twee geselecteerde uitzendingen eerst in hun geheel. Bekijk de programma's dan nog een keer, maar noteer dan in een analyseprotocol de verschillende onderdelen van de rubriek. Schrijf op uit hoeveel en welke items (afgeronde onderwerpen) ze bestaan en hoe lang die duren. Beschrijf vervolgens welke beeld- en geluidselementen de items aan elkaar verbinden (leaders, bumpers, teasers, stijl van presentatie, muziek, graphics e.d.), hoe het journaal is opgebouwd en welk tempo wordt gehanteerd (gemiddelde duur van de items). Geef tot slot, het geheel van je twee beschrijvingen overziende, jullie typering van de journalistieke stijl van de rubrieken in kwestie en de verschillen.

Iedere groep kiest vervolgens op grond van deze kijkervaring een nieuwsonderwerp dat in de bestudeerde rubrieken aan de orde is geweest en dat naar hun opvatting het beste illustreert welke stijl de rubrieken hanteren. Beschrijf alleen voor die items gedetailleerd in een protocol hoe beeld en geluid het journalistieke verhaal vertellen en presenteren. Je kunt een eenvoudig protocol maken waarin je

kolommen opneemt voor beeld, geluid en tekst. Daarin schrijf je shot voor shot wat je ziet en hoort, inclusief een tijdcode. Aan de hand daarvan kun je een analyse maken.

Let daarbij op wat wij eerder als 'stijl' definieerden: presentatie, onderwerpskeuze, vormgeving en wijze van vertellen. Geef als het ware een korte beschrijving van wat je ziet en hoort, de vraag beantwoordend welke functie elk stukje beeld en geluid (of onderdeel daarvan) in het totaal vervult. Let op tempo (aantal shots per minuut), camerastandpunten, inkaderingen, beeldovergangen e.d. Geef voor elk shot aan welke functie dat heeft in het totale verhaal. Let ook op de keuze voor bepaalde invalshoeken en actoren: zie je deskundigen in beeld of ook journalisten, hoofdpersonen, gewone mensen, omstanders e.d.?

Bij je uiteindelijke paper verdient het aanbeveling ook contextgegevens over de bestudeerde programma's op te nemen: wat is de aard van de rubriek, welk uitgangspunt kiest men, wie maken het e.d.? Deze informatie is voor een deel al aangereikt in de interviews met de hoofdredacteurs en in de kernliteratuur. Sommige aspecten moet je nog zelf achterhalen, bijvoorbeeld in krantendocumentatie, sites, literatuur en interviews.

Doel

Deze opdracht bereidt studenten voor op arbeidsintensieve beschrijving beeld en geluid op systematische wijze (via protocol)

FASE 4> ONDERZOEK OPZETTEN EN UITVOEREN

Periode

Week 8-14

Doel

Op grond van de ervaring maken van een onderzoeksopzet, waarbij een onderzoeksvraag wordt geformuleerd, een inhoudsanalysemethode wordt gekozen en een onderzoekscorpus wordt geselecteerd.

Karakter

Begeleid, zelfstandig werk.

Activiteiten en opdrachten

Maak een onderzoeksopzet en voer die uit na overleg met docent.

OPDRACHT 4> Opstellen onderzoeksopzet

Nadat je hebt geoefend met de analyse van televisienieuwsrubrieken op verschillende niveaus doe je zelfstandig onderzoek naar een aspect dat je interesseert. Dat is een goede oefening voor het zelfstandig bedenken en uitvoeren van onderzoek voor je eindschrijving.

De belangrijkste stappen in een onderzoek zijn het formuleren van een onderzoeksvraag en het operationaliseren daarvan door de keuze van een methode (in dit verband een methode van inhoudsanalyse) en de bepaling van een bronnenkorpus. De aard van de onderzoeksvraag dwingt je bijvoorbeeld een keuze te maken voor het niveau waarop je bepaalde uitzendingen (het onderzoekscorpus) gaat analyseren: programma, item en/of shot. Maak ook een tijdsplanning die er helder blijkt van geeft dat je op tijd klaar bent voor de referaatsessies.

Eindtermen

Docent controleert de vaardigheid in opzetten van onderzoek met een relevante vraag, methodische operationalisering en beredeneerd corpus.

Didactische analyse

Jan Folkert Deinum
Rijksuniversiteit Groningen

Fer Boei
Christelijke Hogeschool Windesheim

Mariken Ederveen
Universiteit van Amsterdam

3.1 De lessen van Davideon

Inleiding

Voorgaande hoofdstukken laten boeiende ervaringen zien van het gebruik van *streaming media* als bronmateriaal in met name de opleidingen Journalistiek, Media en Cultuur en Geschiedenis. Het gebruik van *streaming media* als bronmateriaal is echter niet beperkt tot deze opleidingen. Docenten van velerlei vakken maken gebruik van video in hun colleges. Daarbij wordt onder andere ook vaak gebruik gemaakt van beeldmateriaal van de omroepen. De meerwaarde die we in Davideon hebben gevonden voor *streaming media* is wellicht veelal ook op heel andere vakgebieden van toepassing. In dit hoofdstuk willen we ons richten op de algemene didactische conclusies die we kunnen trekken uit de ervaringen in Davideon.

Streaming media en onderwijsfuncties

In het begin van het project Davideon zijn onderwijsfuncties gedefinieerd, die vervuld kunnen worden door *streaming media* als bronmateriaal. In de evaluatie van de cursussen die hiervoor zijn beschreven is per cursus nagegaan welke onderwijsfunctie *streaming media* dient.

Motiveren

Voorafgaand aan de cursussen wordt door docenten de verwachting uitgesproken dat het werken met *streaming media* in de cursus studenten op zichzelf al zal motiveren. De ervaringen lijken dat ook uit te wijzen. Studenten zijn er overwegend enthousiast over, ook omdat zij het gevoel hebben later in hun beroepspraktijk met het materiaal te moeten werken, en zij in eigen tempo aan het materiaal kunnen werken en nog eens terug kunnen kijken. Wel zijn er de nodige aarzelingen ten gevolge van technische problemen met het afspelen en selecteren van materiaal. De motivatie van studenten kan worden versterkt door fragmenten te kiezen die aansluiten bij de belevingswereld van studenten (denk aan een video van een favoriet televisieprogramma uit de kindertijd van studenten of programma's die direct gerelateerd zijn aan het studieonderwerp) of die studenten prikkelen.

Activeren voorkennis

Je leert sneller en beter naarmate de nieuwe leerstof beter aansluit bij ervaringen en kennis die je al hebt. Het onderwijs moet daarom aansluiten bij de beginsituatie van de lerende. De

verantwoordelijkheid daarvoor ligt expliciet bij de docent: die moet zorgen dat hij de voorkennis van de lerende kent, en daarop aansluiten. Kennis kan echter weggezaakt zijn en moet in dat geval weer “opgehaald” worden. Dat noemen we het activeren van voorkennis. Het is het activeren van het juiste kennischema uit het geheugen van de lerende. Audio en video kunnen daarbij krachtige middelen zijn, mits het materiaal aansluit bij wat de student al kent, sterke emoties oproept (een eng stukje film), vragen opwerpt of prikkelend is (bijvoorbeeld een discussie over een scherpe stelling). Vooral het aansluiten bij wat een student al kent is niet altijd eenvoudig. Een serie als *de Fabeltjeskrant* is voor een bepaalde generatie heel herkenbaar, maar de huidige generatie studenten zegt het nauwelijks iets. Juist beeld kan heel nadrukkelijk herkenbaarheid oproepen, maar kan ook snel de plank mislaan. Het is daarbij van belang goed na te gaan wat het referentiekader van studenten is.

Instrueren

Kennis, of beter gezegd: informatie moet worden overgedragen. Hier staan tal van middelen ter beschikking. Studenten kunnen elkaar voorzien van informatie, de docent kan zich (deels) opstellen als inhoudelijke informatiebron. Boeken krijgen traditioneel een belangrijke plaats hierin en recentelijk zien we het Internet als bron meer en meer verschijnen. In de cursussen binnen Davideon is audiovisueel materiaal natuurlijk een zeer belangrijke bron van informatie.

Om informatie tot bruikbare kennis te maken is veelal instructie nodig. In Davideon is dit bijvoorbeeld gedaan door voorbeelden te geven van camera- en interviewtechniek, maar ook van het gebruik als informatiebron over historische gebeurtenissen. Audiovisueel materiaal is daarbij op zichzelf niet zozeer

als instructiemiddel gebruikt, maar is steeds het object van studie geweest. De instructie vond plaats tijdens colleges of via de elektronische leeromgeving. Een groot voordeel daarbij van *streaming media* is de snelle beschikbaarheid van fragmenten die op dat moment in de cursus zinvol zijn. In de Davideon cursussen zagen we dat docenten daarvoor een corpus opstelden van links naar relevant audiovisueel materiaal, dat op zeker moment gebruikt zou kunnen worden. Daar waar het gaat om audiovisueel materiaal als bron kan een dergelijk corpus natuurlijk ook voor andere vakgebieden worden ontwikkeld. Net als bij voorkennis activeren is ook bij instrueren het van belang dat er voorbeelden worden gegeven die aansluiten bij de eigen beleevingswereld van studenten, of die studenten prikkelen.

Oefenen

Aanbod van informatie leidt niet automatisch tot kennis bij de student. Daarvoor is naast instructie ook oefening nodig. Binnen Davideon heeft bij het oefenen vooral de omvang van het corpus waarmee de student kon werken de nodige aandacht gehad. Vanwege de beperkingen in financiële en organisatorische middelen kon slechts een relatief klein corpus gedigitaliseerd worden. Voor een aantal leerdoelen, zoals het analyseren van filmmateriaal of het leren gebruiken van verschillende videofragmenten in verschillende presentaties, is dat prima. Voor hogere competenties zoals het zelfstandig verzamelen van bronmateriaal was het corpus vaak te klein, een probleem dat de komende jaren trouwens snel kan worden opgelost met het vrijgeven van veel meer beeldmateriaal van de omroepen. Niettemin, de ervaringen in Davideon laten zien dat het niet eenvoudig is om een corpus samen te stellen. Enerzijds is er de wens tot beperking omdat anders de studenten “verdwalen” in de hoeveelheid materiaal, anderzijds moet de situatie zo “levensecht” mogelijk lijken, wat juist voor een omvangrijk corpus pleit. Een evenwicht tussen die twee is niet eenvoudig te vinden. Wel is het van belang te bedenken dat het bekijken of beluisteren als snel veel tijd kost. Dat is deels op te lossen met accurate metadata, maar als die er niet is, is een kleiner corpus aan te bevelen.

Oefenen heeft binnen de cursussen in Davideon behoorlijk veel aandacht gehad. Het gaat dan bijvoorbeeld om het analyseren van beeldmateriaal door studenten, selecteren van bronnen en het verwijzen naar bronnen. Vaardigheden die ook van belang zijn voor andere vakgebieden. Uit de evaluaties van Davideon blijkt, niet onverwacht, dat studenten het prettig vinden dat zij in eigen tempo en wanneer zij daar zelf aan toe zijn, met het materiaal kunnen werken.

Feedback geven / Remediëren

Eén van de belangrijkste aspecten in het leerproces is het geven van feedback op dat proces. Een student en een docent moeten kritisch volgen of de student met de leeractiviteiten op het goede spoor blijft en of de behandelde leerstof voldoende wordt beheerst. Die feedback kan worden gegeven door de docent, maar ook door medestudenten. Door het bespreken van door studenten uitgevoerde opdrachten vindt er al heel veel feedback plaats, zij het niet altijd expliciet of bewust. Feedback is vaak een logisch gevolg van de oefeningen die worden gedaan. Dat zien we ook terug in de cursussen in Davideon. Er is op meerdere plaatsen geoefend met audiovisueel materiaal door studenten. Wanneer er sprake is van groepsopdrachten geven studenten bij het werken aan een dergelijke opdracht meestal ook de nodige feedback aan elkaar. Die feedback is heel waardevol voor het leerproces, maar voor de docent vaak onzichtbaar. Een enkele keer heeft een docent bewust *peer review* (studenten geven elkaar commentaar) toegepast bij het bespreken van opdrachten met *streaming media*. Het gebruik van *streaming media* heeft nauwelijks invloed op de aard van mondelinge feedback van studenten en docenten, zo laten de ervaringen zien, maar biedt wel de mogelijkheid om feedback te ondersteunen met audio of videofragmenten, bijvoorbeeld door een fragment te tonen dat het tegendeel laat zien van wat de student betoogt, of door een fragment te kiezen wat het betoog van de degene die feedback geeft ondersteunt. Het gebruik van *streaming media* in feedback verhoogt naar verwachting de kwaliteit van de feedback en maakt die veel krachtiger.

Reguleren

Voor een succesvol leerproces is het noodzakelijk dat de student zijn eigen leerproces monitort: heeft hij voldoende geleerd, gebeurt dat efficiënt, wat moet er nog geleerd worden enz. De student controleert daarmee het eigen leerproces. De docent kan dat ondersteunen door bijvoorbeeld diagnostische toetsen aan te bieden zodat de student zichzelf kan toetsen en kan nagaan in hoeverre zijn kennis toereikend is, of dat er nog meer geleerd moet worden. Binnen Davideon zijn diagnostische toetsen in een cursus toegepast. De literatuur laat zien dat dergelijke diagnostische toetsen, mits voorzien van gerichte feedback op het leerproces (in de zin dat niet alleen wordt vermeld wat goed en fout is, maar ook waarom dat goed of fout is) een positief effect hebben op het leerresultaat. De ervaringen binnen Davideon laten zien dat het prima toepasbaar is om audiovisuele fragmenten in een dergelijke *online* toets toe te passen. Van belang is om na te gaan of in de feedback aanvullende videofragmenten noodzakelijk zijn.

Toetsen

Aan het eind van het onderwijsproces moet een student uiteraard kunnen laten zien dat hij de gestelde leerdoelen heeft gehaald of dat hij competent is op het gewenste niveau. Daartoe zijn er allerlei toetsingsvormen. Wat *streaming media* aangaat wijken die niet af van reguliere toetsingsmogelijkheden. Wel kunnen audio- of videofragmenten deel uitmaken van een toets in de vorm van een tentamen, of worden vereist in een verslag of een presentatie. Die toepassingen zijn binnen veelvuldig Davideon gebruikt.

Bovenstaande laat zien dat *streaming media* binnen alle onderwijsfuncties een rol kan spelen. Binnen de cursussen in Davideon zijn vooral de onderwijsfuncties motiveren, instrueren en oefenen aan bod gekomen. De overige functies hebben in mindere mate eveneens een plek gekregen in Davideon cursussen.

Competenties

Bij aanvang van het project Davideon zijn drie competentieniveaus gedefinieerd:

- De beginselen van de audiovisuele grammatica;
- Selectie, analyse, bewerking en presentatie van audiovisueel materiaal binnen een min of meer besloten domein i.c. corpus;
- Zelfstandig verzamelen, selecteren, analyseren, bewerken en presenteren van audiovisueel materiaal uit uiteenlopende archieven en databestanden.

Het eerste competentieniveau is vooral van toepassing op de studies die betrokken waren bij Davideon. Het tweede en derde competentieniveau echter zijn op veel meer vakgebieden van toepassing. Het verschil in deze twee niveaus is voor een belangrijk deel gerelateerd aan de omvang van het corpus zoals in de vorige paragraaf is beschreven, waarbij op competentieniveau 2 de docent een voorselectie van audiovisueel materiaal maakt en een student bij competentieniveau 3 min of meer vrijelijk kan kiezen. Binnen Davideon is noodzakelijkerwijs alleen met een beperkt corpus gewerkt, omdat er nog slechts een beperkte hoeveelheid materiaal beschikbaar is. Dat zal echter in de toekomst snel veranderen. Voor een docent is het dan van belang vast te stellen welk competentieniveau wordt verwacht. Opdrachten die passen bij competentieniveau 3 zullen over het algemeen, door de tijd die het een student kost naar geschikt audiovisueel materiaal te zoeken, tijdrovend zijn. De docent zal daarom het gewenste competentieniveau moeten afwegen tegen de beschikbare tijd van studenten en van zichzelf. Dat laatste is van belang, omdat ook het samenstellen van een corpus een zeer tijdrovende klus is, zo laten verschillende docenten weten. Een tweede onderscheid tussen het tweede en derde competentieniveau betreft de zelfstandigheid waarmee studenten onderzoek doen binnen het beschikbare materiaal. Binnen Davideon zijn beide competentieniveaus in cursussen aan bod gekomen, waarbij wel duidelijk is geworden dat een hard onderscheid tussen deze twee niveaus lang niet altijd valt te maken. Ook binnen een beperkt corpus kan nog in sommige gevallen nog een hoge mate van zelfstandig onderzoek doen van toepassing zijn.

Flexibiliteit en didactische consequenties

Uit vrijwel alle ervaringen die in het voorgaande hoofdstuk zijn beschreven komt naar voren dat de flexibiliteit van het audiovisueel materiaal dankzij *streaming media* enorm toeneemt ten opzichte van traditionele dragers zoals videobanden. Die winst is niet alleen van belang voor de vakken zoals die hier zijn beschreven, maar heeft betekenis voor elke docent die meer of minder audiovisueel materiaal in zijn colleges kan gebruiken. Wel zijn er nog de nodige technische problemen, maar we mogen veronderstellen dat die binnen afzienbare tijd, nu *streaming media* steeds meer gemeengoed wordt, zijn opgelost. De toegenomen flexibiliteit van het audiovisueel materiaal heeft grote didactische consequenties, zoals ook blijkt uit de ervaringen. Zo is het met *streaming media* eenvoudig om, eventueel met de Virtuele Snijmachine, een lijst met links te maken naar materiaal dat tijdens een college mogelijk zal worden vertoond. De docent hoeft daarvoor geen banden mee te slepen en niet meer naar het juiste fragment te spoelen, maar kan in de lijst snel een op dat moment gewenst fragment oproepen; omdat de docent dat van tevoren heeft bedacht, omdat een student een vraag stelt waarbij dat fragment het antwoord van de docent ondersteunt, of omdat de docent tijdens een college tot de ontdekking komt dat een bepaald fragment op dat moment zinvol is. Deze vorm van flexibiliteit maakt dat docenten sneller geneigd zullen zijn audiovisueel materiaal te gebruiken in hun colleges. Daarnaast kunnen ze sneller en meer adequaat materiaal inzetten om specifieke vragen van studenten te beantwoorden. Een tweede didactische consequentie is dat dankzij *streaming media* het veel eenvoudiger is geworden voor een docent om audiovisueel materiaal "mee" te geven aan studenten, zodat zij er zelfstandig mee kunnen oefenen. Met audiocassettes en videobanden vergde dat een complexe organisatie van kopiëren en uitlenen. Dankzij *streaming media* is dat veel eenvoudiger. Docenten binnen Davideon geven dan ook aan dat zij zich vrijer voelen opdrachten mee te geven aan studenten waarmee zij moeten oefenen met beeldmateriaal. Overigens, voor materiaal waarop copyright van toepassing is die afscherming noodzakelijk maakt, geldt dat de docent (of liever: de instelling) nog steeds energie moet steken in logistieke processen zoals het verstrekken van wachtwoorden en dergelijke. Er wordt echter op verschillende fronten gewerkt aan het ontsluiten van dergelijk materiaal op een gebruiksvriendelijke manier, zodat ook die logistieke activiteiten tot het verleden gaan behoren. Als derde didactische consequentie noemen we de mogelijkheden om te differentiëren dankzij *streaming media*. Doordat

materiaal snel beschikbaar kan worden gesteld aan studenten zijn docenten sneller geneigd om een grotere variëteit aan audiovisueel materiaal ter beschikking te stellen. Daardoor kan een student bijvoorbeeld materiaal kiezen dat het beste bij hem past wat betreft interesse of leervraag. Ook kan een docent daardoor variatie binnen opdrachten aanbrengen, wat in Davideon ook is gebeurd. Studenten zien daardoor ook audiovisueel materiaal dat door anderen is geanalyseerd, en dat is meestal motiverender dan voortdurend dezelfde inhoud te bekijken.

Een vierde didactische consequentie is dat het dankzij *streaming media* veel eenvoudiger is geworden om studenten zelf fragmenten in een verslag te laten plaatsen. Dat is meer dan een uitbreiding van het didactisch repertoire van docenten. Voor vakken waarbij beeldmateriaal essentieel is, zoals journalistiek en filmanalyse, is het evident dat het gebruik van dergelijke fragmenten in verslagen een belangrijke toevoeging is. Dat geldt echter ook voor vakken waarbij werken met beeldmateriaal niet direct tot de hoofddoelen kan worden gerekend. Bij lerarenopleidingen kunnen bijvoorbeeld fragmenten uit les-situaties worden getoond, en bij bedrijfskunde selecties uit bedrijfspresentaties. Beeldmateriaal wordt zo een onderdeel van het bronmateriaal dat een student kan gebruiken in verslagen en scripties.

Een vijfde didactische consequentie is dat het dankzij *streaming video* tamelijk eenvoudig twee filmfragmenten naast elkaar kunnen worden afgebeeld. Dat maakt het vergelijken van die fragmenten een stuk eenvoudiger. Dankzij deze mogelijkheid zal de docent dan ook sneller een dergelijke vergelijking als opdracht aan studenten kunnen meegeven.

Effecten op leerresultaten

De evaluaties van de cursussen in Davideon laten een redelijk positief beeld zien van de verwachte en beleefde leereffecten. Van audio en video is bekend dat het krachtige media kunnen zijn voor informatieoverdracht, mits, zoals al eerder aangegeven, de inhoud aansluit bij de beleavingswereld van studenten en het materiaal authentiek is voor de leerdoelen. Authenticiteit betekent bijvoorbeeld dat het materiaal past bij het beroepsbeeld van een student en binnen dat beroep ook daadwerkelijk op dezelfde wijze wordt gewerkt. Juist die authenticiteit maakt audio en video een sterk informatiemedium. Het materiaal dat in Davideon is gebruikt voldoet grotendeels aan dat authenticiteitscriterium en daarom mag ook redelijkerwijs, op basis van wat we uit de literatuur weten over leereffecten, een positief effect verwacht worden op de

leerresultaten.

Een tweede belangrijk aspect is dat dankzij de flexibiliteit en differentiatiemogelijkheden docenten zich sneller kunnen richten op leervragen en leerbehoeften van studenten en beter rekening kunnen houden met individuele verschillen tussen studenten. Ook daarvan mag een positief effect op het leerresultaat worden verwacht.

Dankzij de verhoogde flexibiliteit van *streaming media* zullen docenten ook sneller audio- en videofragmenten in hun opdrachten toepassen, die daardoor aanzetten tot het actief verwerven van kennis naar aanleiding van de fragmenten. *Streaming media* leidt op zichzelf niet tot een activerende didactiek, maar dankzij de flexibiliteit van het materiaal wordt het de docent gemakkelijker gemaakt om activerende didactiek toe te passen. In de cursussen in Davideon hebben we dat ook zien gebeuren. Zo noemen meerdere docenten dat ze nu dankzij *streaming media* studenten kunnen laten kennismaken met het audiovisueel materiaal en dat materiaal daarna (laten) relateren aan de theorie, in plaats van eerst de theorie te behandelen en deze vervolgens met voorbeelden te illustreren.

Conclusies

Streaming media kan in het onderwijs leiden tot meer didactische mogelijkheden, mits de techniek de docent niet in de steek laat. Hoewel veel onderwijs toepassingen die binnen Davideon zijn toegepast strikt genomen ook met analoge audio en video hadden kunnen worden uitgevoerd, biedt *streaming media* de docent veel meer vrijheid in de keuze van audiovisueel materiaal, de snelheid waarmee het ingezet kan worden tijdens het college en de mogelijkheden om studenten er zelfstandig mee te laten werken. Docenten kunnen door die flexibiliteit audio en video vaker en creatiever inzetten dan

voorheen mogelijk was. Daardoor kan beter worden aangesloten bij leervragen van studenten en kan authentiek materiaal een belangrijkere plaats innemen in het onderwijs. Twee aspecten waarvan bekend is dat ze in belangrijke mate bijdragen aan het leerresultaat van studenten.

3.2 Beknopt overzicht van ervaringen

In dit hoofdstuk wordt een bondig overzicht gegeven van de belangrijkste ervaringen. De nadruk ligt op het didactische gebruik van *streaming media*.

ERVARING 1

Gebruik van streaming media binnen opdrachten maakt deze realistischer

Zowel docenten als studenten geven aan dat het gebruiken van audiovisueel materiaal in het kader van een (eind)opdracht vaak een realistische afspiegeling van de latere beroeps- en onderzoekspraktijk is. Moderne leertheorieën wijzen op het belang van dergelijke realistische voorbeelden voor het leerproces.

ERVARING 2

Het opnemen van verwijzingen naar audiovisueel materiaal bevordert discussie over selectiecriteria

De Virtuele Snijmachine maakt het mogelijk presentaties en werkstukken te voorzien van hyperlinks naar bepaalde fragmenten uit audiovisueel materiaal. Daar waar in traditionele opdrachten een fragment beschreven werd, kan het nu worden getoond c.q. opgevraagd. Docenten merken dat studenten zorgvuldiger dan voorheen fragmenten kiezen. Bovendien kan, met het materiaal op slechts een muisklik afstand, veel gericht worden gediscussieerd over de keuze van het fragment en de criteria daarbij. Het denk- en zoekproces van de student kan daardoor meer centraal komen te staan bij de beoordeling.

ERVARING 3

Inzet van streaming media maakt het mogelijk om studenten actiever te betrekken bij het onderwijs-leerproces

Eerder zijn al de positieve ervaringen gemeld die zijn opgedaan met het inzetten van *streaming media* bij het verstrekken van opdrachten. Sommige docenten wijzen in dat licht op een verdergaande ervaring. Het onderwijs laat zich nu eenvoudiger structureren vanuit deze opdrachten. Anders gezegd: docenten voelden zich soms uitgedaagd om studenten een leerweg aan te bieden die van opdracht tot opdracht liep in plaats van de klassiekere werkwijze waarbij de leerstof het leidende principe was. Opdrachten werden duidelijker in verband gebracht met leerdoelen, de leerstof werd meer gezien als hulpmiddel om de opdracht (en dus het bereiken van het leerdoel) tot een goed einde te brengen. Het gebruik van *streaming media* in het onderwijsleerproces kan heel goed passen bij het streven van een docent om meer activerende werkvormen te gebruiken.

ERVARING 4

De didactische kracht van de inzet van streaming media ligt niet in de plaats- en tijds-onafhankelijkheid waarmee dit aangeboden kan worden, maar in de grote rijkdom en diversiteit van het materiaal

Streaming media geeft de docent de mogelijkheid om (speciaal geselecteerde) voorbeelden uit de praktijk in het onderwijsleerproces te integreren. Studenten kunnen deze keer op keer bestuderen. De docent kan informatie die altijd abstract en verbaal was visualiseren. Opdrachten krijgen een realistischer gehalte. Op talloze gebieden en onderwerpen is er (*streaming*) audiovisueel materiaal voorhanden. Hierin ligt de kracht van het medium. Wanneer men *streaming media* in het eigen onderwijsleerproces wil inzetten moeten voldoende werkplekken beschikbaar zijn. Slechts een deel van de studenten heeft de beschikking over een internetverbinding die snel genoeg is om de *streams* (die binnen Davideon van hoge kwaliteit zijn) te kunnen afspelen. Weliswaar verandert deze situatie dagelijks in positieve zin, maar de benodigde bandbreedte is niet voor iedereen thuis beschikbaar.

ERVARING 5

Gebruik van streaming media is uitermate geschikt om zaken te illustreren

Docenten zijn bijzonder tevreden over de mogelijkheid die *streaming media* biedt om bepaalde aspecten van de leerstof te

illustreren. Dat kan bijvoorbeeld gaan over cameravoering, interviewtechnieken of verschillende vormen van representatie. Doordat de docent de beschikking heeft over een groot corpus, blijkt het haast altijd mogelijk om één of meer geschikte voorbeelden te vinden die tijdens een college kunnen worden gebruikt.

ERVARING 6

Gebruik van streaming media als illustratie zorgt voor een betere overdracht van informatie

Juist doordat docenten nu theoretische concepten konden illustreren, werden zij zich meer bewust van het gegeven dat een deel van leerstof van een behoorlijk hoog abstractieniveau was. Of, zoals een docent stelde: theorie en praktijk komen nu beter samen in een college. Ook studenten geven op hun beurt weer aan dat vooral de illustratie aan de hand van concrete beelden hen helpt de leerstof zich eigen te maken. Discussie in groeps- en klassikaal verband draagt daaraan ook bij.

ERVARING 7

Gebruik van streaming media kan voor een andere verhouding tussen theorie en praktijk zorgen

In aanvulling op de bovenstaande ervaring kan gesteld worden dat in het verleden theorie meestal voorafging aan een illustratie aan de hand van een voorbeeld. *Streaming media* maakt het mogelijk dit proces om te keren, en daardoor studenten een actievere rol te geven. Begin met het laten analyseren van audiovisueel materiaal, laat studenten concepten formuleren, bediscussieer deze en toets ze daarna aan bestaande theorieën. Behandel de leerstof aan de hand van vragen die studenten stellen na het bekijken van *streaming* materiaal.

ERVARING 8

De docent moet de inhoud van het corpus kennen

Dit lijkt triviaal, maar is het niet. Het audiovisueel materiaal wordt uit een catalogus besteld op basis van de beschrijving, en is niet altijd materiaal dat de docent al eerder - of recentelijk - heeft gezien. Kennis van het corpus stelt de docent in staat om in voorkomende geval snel een bepaald fragment op te zoeken (denk aan illustreren) en om de (on)mogelijkheid van bepaalde opdrachten in te schatten (het vergelijken van twee of meer programma's vereist bijvoorbeeld dat ze voldoende van elkaar verschillen).

ERVARING 9

Het selecteren van audiovisueel materiaal kan door student-assistenten worden gedaan

Het selecteren van materiaal is een tijdrovende bezigheid. Niet alleen het doorspitten van de catalogi is arbeidsintensief, maar ook het daadwerkelijk *viewen* van het materiaal (zie ook de verwerking van bestellingen door het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, beschreven in paragraaf 4.4). Davideon heeft uitgewezen dat student-assistenten deze taak op zich kunnen nemen. Voorwaarde is dat ze goed geïnstrueerd worden, en dat een eerste ruwe selectie met de docent wordt doorgesproken en verijnd.

ERVARING 10

Gebruik van streaming media binnen een module verhoogt de motivatie van de studenten...iets

Vooraf waren er behoorlijk hooggespannen verwachtingen bij docenten ten aanzien van de motivatie van hun studenten. Deze zou groter zijn dan normaal door de inzet van deze nieuwe mogelijkheden. In de praktijk is dit effect ook aanwezig. Studenten onderkennen dat het materiaal anders vaak moeilijk toegankelijk is, en vinden dat *streaming media* de cursussen verlevendigt en de leerstof dichterbij brengt. De opdrachten reflecteren vaak de latere beroeps- en onderzoekspraktijk, en het is een groot voordeel dat het materiaal later teruggekeken kan worden. Daarnaast relativeren studenten ook: een goede DVD-speler zou ook prettig zijn om mee te werken. Ook is men wat kritisch over de beeldkwaliteit die voor bepaalde opdrachten te laag zou zijn.

ERVARING 11

Inzet van streaming media vereist andere voorkennis en vaardigheden bij de student

De inzet van *streaming media* vereist een aantal instrumentele vaardigheden waarvan niet zonder meer verondersteld kan worden dat studenten ze beheersen. Het betreft bijvoorbeeld de installatie van afspeler software (thuis, op de instellingen zou dat centraal geregeld moeten worden), kennis van de Virtuele Snijmachine, en doorzoeken van een database met audiovisueel materiaal. Docenten hebben de tijd die nodig is voor het aanleren van deze vaardigheden vaak onderschat. Het leren van deze vaardigheden moet binnen het curriculum worden opgenomen, en docenten moeten er zonnodig tijd voor inruimen.

ERVARING 12

Gebruik van streams binnen toetsing kost erg veel studententijd

Veel opdrachten hadden de vorm van "zoek binnen dit corpus naar een goed voorbeeld van ...". Het blijkt dat het vrij eenvoudig voor de docent is om een aantal van dit soort opdrachten te formuleren. Om ze uit te voeren is echter veel tijd nodig: bekijken, beoordelen, wederom bekijken, opnieuw beoordelen, etc. Zeker wanneer de student grote corpora worden geboden, vraagt dit iteratieve proces erg veel tijd! Dergelijke opdrachten moeten daarom weloverwogen worden verstrekt.

ERVARING 13

Het gebruik van streaming media kent verborgen verleidingen

Het merendeel van het onderwijs dat binnen Davideon is ontwikkeld vraagt van studenten een analyse van het audiovisueel materiaal. Meerdere docenten constateerden dat sommige studenten zo geboeid werden door de inhoud van het programma, dat de analyse op de achtergrond raakte. Ook studenten zelf gaven dit aan. Daarnaast bestaat het gevaar dat studenten hun zoektocht beperken tot het Internet - want dat is eenvoudig en toegankelijk. Een andere dreiging is dat studenten minder binding krijgen met de originele dragers: knip- en plakwerk, aangetroffen op filmtapes kan wijzen op het samenvoegen van verschillende originelen, het wijzigen van de chronologische volgorde e.d. Informatie die in de gedigitaliseerde versie niet meer zichtbaar is.

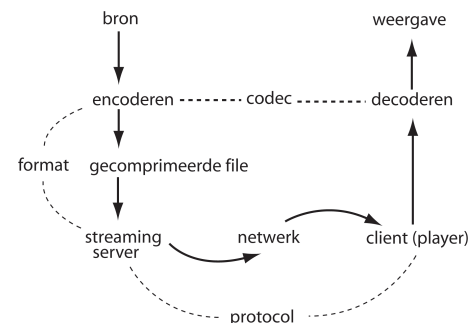
4.1 Enige technische achtergronden

David Karemaker

Universiteit van Amsterdam

Inleiding

Streaming media is een term die slaat op de 'just-in-time' bezorging van **multimedia** informatie. Meestal wordt een **gecomprimeerde** audio- of videofile bedoeld, die bezorgd wordt over een netwerk. De stukjes audio of video worden als een stroom pakketjes verstuurd door de *streaming server* en ontvangen door de gebruiker (**client**). Hierdoor wordt het dus voor de client mogelijk meteen te beginnen met afspelen, zonder dat het bestand eerst volledig binnengehaald moet worden. Er zijn voor dit technische hoogstandje een aantal hordes te nemen. Encodeertools worden gebruikt voor het comprimeren van de **bron** naar een geschikte **file** om te *streamen*. De file heeft een specifiek **format** dat moet worden begrepen door de server. Er is verder een keuze tussen verschillende **codecs**, die het comprimeren en decomprimeren van een bron naar een file beschrijven. Servers maken de gecompresseerde files beschikbaar voor de clients. Een **player** aan de kant van de client maakt verbinding met de server en ontvangt de stream pakketjes en decomprimeert deze. De player en server moeten met elkaar 'praten' in een gemeenschappelijk **protocol**. Netwerken zitten tussen de clients en de servers in, en kunnen bepaalde restricties opleggen op de hoeveelheid verkeer (data) of de toegang tot het netwerk.

Afbeelding 4.1 De verschillende stappen die nodig zijn om een (analoog) audiovisueel bestand via *streaming* technologie bij de kijker te brengen.

Codecs, formats en protocollen

Er zijn vele overzichten van de verschillende codecs, formats en protocollen. Zie hoofdstuk 4 uit het SURFnet handboek voor productie en distributie voor een overzicht (<http://video.surfnet.nl/info/webstroom/Publicaties/Publicaties.jsp>). De codecs die voor *streaming* worden gebruikt zijn comprimeerde, 'lossy' codecs. Er raakt informatie verloren bij het encoderen en weer decoderen.

Een voorbeeld van een **codec** is MPEG-1, hiervoor is gekozen binnen het Davideon project, specifiek in combinatie met Kasenna serversoftware en de bijbehorende Kasenna Broadband Player. MPEG-1, MPEG-2 en MPEG-4 zijn alle 'open' ISO standaarden. Deze standaarden worden door verschillende servers en players ondersteund, sommige gratis en/of Open Source⁴. Er is ook een aantal standaarden dat eigendom is van een bedrijf: Microsoft Windows Media, Apple Quicktime en Realvideo. Om deze standaarden te gebruiken zal vaak serversoftware en encodeerssoftware moeten worden gekocht. De players zijn gratis, maar bevatten vaak veel reclame. Voorbeelden van **protocollen** zijn: TCP, UDP, RTP en RTSP. In het TCP protocol staat bijvoorbeeld volledigheid van de informatie op de eerste plaats. Het UDP protocol heeft daar minder controle op, maar is daardoor soms geschikter voor *streaming media*: er wordt niet gewacht op niet-ontvangen pakketjes.

File formats zijn de manieren waarop de informatie binnen een bestand is opgeslagen. Een (Microsoft) .AVI file kan bijvoorbeeld vele verschillende soorten multimedia bevatten, en een (Quicktime) .MOV ook. Een .GIF file kan een *still* plaatje bevatten maar ook simpele animaties. Het file format moet begrepen worden door de server en de client.

Pseudo streaming

Een alternatieve manier van *streaming*, ook wel *pseudo-streaming* genoemd, is het 'progressive' downloaden van het audiovisuele bestand vanaf een reguliere webserver. Het bestand wordt opgehaald van de server en begint te spelen zodra er genoeg data binnen is. Het Quicktime format van Apple is daar bijvoorbeeld al erg lang toe in staat. Het voordeel van deze manier is dat er geen speciale server voor nodig is. Het nadeel is dat er niet veel mensen tegelijkertijd naar de file kunnen kijken, dat er niet snel vooruit gespoeld kan worden, en dat een kopie van de file op de computer van de client

⁴ Open Source Software (OSS) is software waarvan de broncode vrijelijk aan het publiek beschikbaar wordt gesteld door de makers.

achterblijft (wat in sommige gevallen problemen ten aanzien van copyright met zich meebrengt).

Metadata

Binnen Davideon was het belangrijk te kunnen zoeken in de beschrijving van het audiovisueel materiaal, de zogenaamde *metadata*. Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid heeft de metadata uit haar eigen catalogus geconverteerd naar de internationale standaard 'Qualified Dublin Core metadata'.

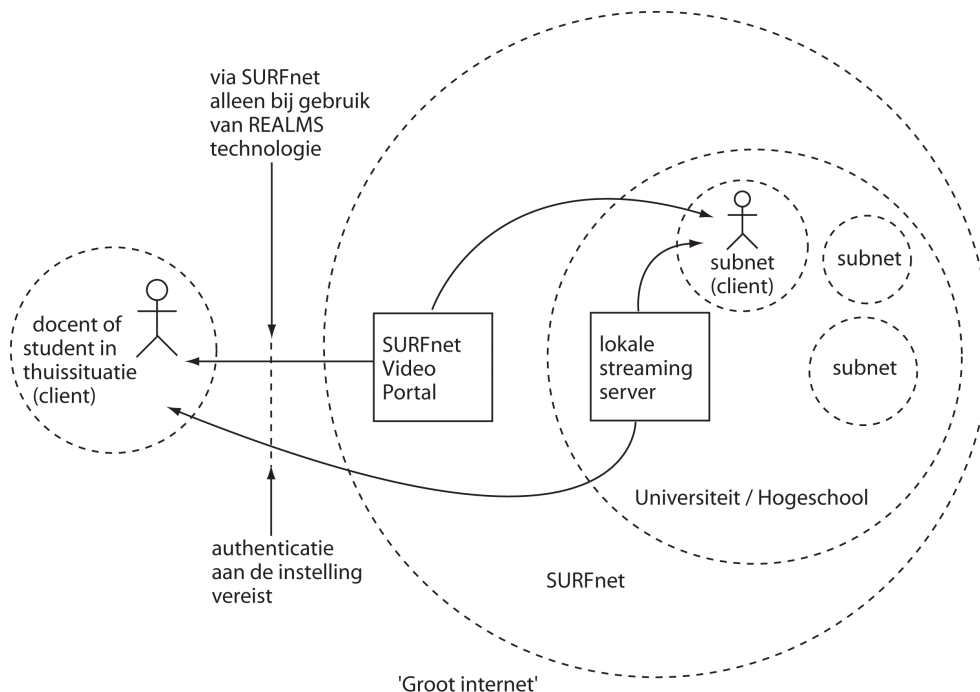
Deze metadata wordt via een zoekmachine ontsloten op de SURFnet Video Portal. De SVP geeft gebruikers ook de mogelijkheid om alléén de metadata via de SVP te ontsluiten en de mediafiles op een eigen *streaming* server te zetten. Hierdoor is een gemengd model mogelijk van deels bij SURFnet en deels binnen de instelling zelf geplaatst materiaal. Afscherming van het materiaal gebeurt op de server. Hierin kunnen dus verschillen ontstaan bij de decentrale opslag van de *streaming* bestanden. Hier komen we later op terug. Het SURFnet metadata-model staat beschreven op <http://www.surfnet.nl/innovatie/surfworks/svp/metadata.shtml>.

Netwerken

Het Internet is een netwerk van netwerken. Eén van die netwerken is SURFnet. Alle universiteiten en veel hogescholen zijn aangesloten op het 'grote' Internet via het netwerk van SURFnet. Binnen elke universiteit of hogeschool zijn lokale subnetten ingericht. Binnen het Davideon project is gekozen voor de SURFnet Video Portal als *streaming server*. Deze server staat binnen het SURFnet netwerk en heeft daardoor een zeer snelle verbinding met de netwerken van de deelnemende universiteiten en hogescholen. Daarnaast is aan de RuG, de UvA en Windesheim tijdens de looptijd van het Davideon project een eigen *streaming server* gerealiseerd.

Let op!

De snelheid van het SURFnet netwerk, en de aansluiting met de instelling is over het algemeen toereikend voor de additionele bandbreedte door het gebruik van *streaming media*. Het kan echter voorkomen dat een specifiek subnet binnen een instelling een aansluiting heeft die niet snel genoeg is voor het gelijktijdig streamen naar meerdere gebruikers binnen dat subnet. Controleer dit daarom altijd voordat grote groepen studenten gelijktijdig met materiaal aan de slag gaan.

Afbeelding 4.2 De toegang tot *streaming media* kan op diverse plaatsen op het Internet worden geblokkeerd.

Afscherming van bestanden

Elke computer die op het Internet is aangesloten heeft een uniek IP (Internet Protocol) adres. Elk pakket dat over het Internet wordt verstuurd bevat een 32-bits IP adres van de zender (bron) en dat van de gewenste ontvanger (bestemming). SURFnet heeft elke aangesloten instellingen een reeks adressen gegeven om over de lokale subnetten te verdelen. Wanneer vanuit huis wordt gewerkt, of anderszins niet vanuit het SURFnet netwerk toegang wordt gezocht tot de files op de SURFnet Video Portal, wordt de toegang tot het bestand geweigerd. Binnen de UvA en de RuG worden experimenten met de lokale *streaming* server uitgevoerd waarbij externe toegang tot de files met een wachtwoord wordt afgeschermd in plaats van alléén op IP-adres. Binnen de SURFnet Video Portal wordt sinds kort ook gewerkt met een afscherming op basis van *Realms*, ofwel gebieden of domeinen. Er kan per groep gebruikers een apart gebied van toegang ingevoerd worden. De gebruikers die zich dan op de SURFnet Video Portal aanmelden

met hun gebruikersnaam en wachtwoord kunnen de fragmenten binnen hun gebied bekijken. Als de instelling gebruik maakt van een RADIUS server voor de authenticatie kunnen gebruikers automatisch ingelogd worden op de SURFnet Video Portal. Door het gebruik van *realms* zou het in principe mogelijk moeten worden ook vanuit een thuishituatie het materiaal te bekijken. Hiervoor moet de sectiebeheerder wel per gebruiker een domein invoegen in de beheersomgeving. Zie voor meer informatie over *realms* de SURFnet kennisbank (<http://kb.surfnet.nl>).

Let op!

De toewijzing van IP adressen aan de clients binnen de subnetten van de universiteit/hogeschool moet op een permanente en navolgbare manier gebeuren (vermeld in het DNS van de instelling). De afscherming door de SURFnet Video Portal is namelijk gebaseerd op een 'lookup' in dit lokale DNS. Een dynamische toewijzing van IP adressen die niet expliciet in het DNS vermeld staan geeft problemen met de afscherming.

Een dynamische systeem

Het hele systeem van toegang tot *streaming* materiaal is zeer dynamisch en wordt beheerd door verschillende partijen vanuit verschillende instellingen. Een mogelijke categorisatie van technische fouten die op kunnen treden in het systeem is:

Client

- (De juiste versie van) de player is niet geïnstalleerd op de betreffende pc;
- Specifieke codec is niet geïnstalleerd op de pc;
- Configuratie van de pc is niet goed zodat de (juiste) speler niet aangeroepen wordt na het klikken op de link.

Server

- Videoserver is down/onderhoud;
- Webserver is down/onderhoud.

Afscherming (bepaald door locatie en configuratie)

- Al het materiaal is ontoegankelijk;
- Een deel van het materiaal is ontoegankelijk.

Netwerk

- Netwerk is afwezig/down;
- Configuratie van het netwerk is verkeerd (afscherming is het gevolg);
- Verbinding is te traag/overbelast.

Het is bij het optreden van een probleem met *streaming* belangrijk contact te kunnen leggen met de gebruiker om de fout te analyseren, en met de verschillende beheerpartijen om de fout op te lossen. Binnen het Davideon project is er een projectorganisatie ingericht waarbij de coördinatoren aan de instellingen vaak het eerste aanspreekpunt waren voor problemen van gebruikers. Voor het soepel functioneren van *streaming media* is het een voorwaarde dat deze kennis aanwezig is bij de reguliere gebruikersondersteuning of bij een specialist. Een goede coördinatie tussen de verschillende partijen en alle belanghebbenden is daarbij essentieel.

4.2 Organisatie

Wijnand Alderink

Christelijke Hogeschool Windesheim

Inleiding

Optimaal werken met audio en video in het onderwijs vraagt een goede organisatie en ondersteuning voor studenten en medewerkers. De ondersteuning kan betrekking hebben op de techniek, op de didactische aanpak en op de content. In deze bijlage komt de organisatorische kant van het werken met *streaming* audio en video aan de orde. Tevens gaan we in op de wijze waarop de instellingen binnen Davideon hun dienstverlening organiseren en op het werken met de SURFnet Video Portal en/of een eigen *streaming server*.

Digitale media productie workflow

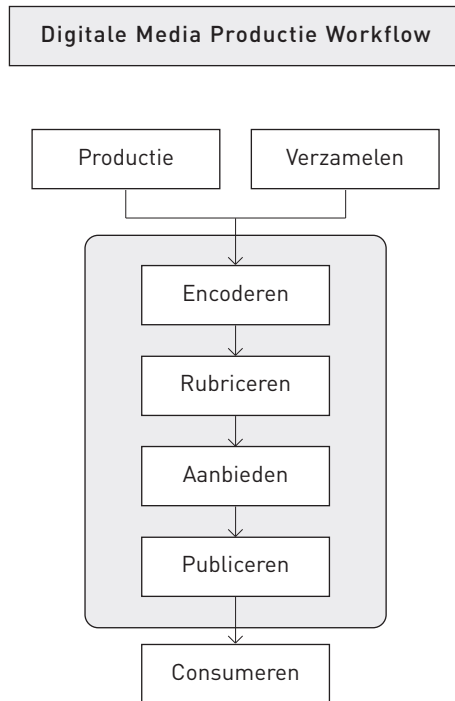
Voor het overzicht van alle aspecten die te maken hebben met het werken met audio en video in het onderwijs is het van belang om uit te gaan van de onderstaande *workflow* voor digitale media productie. Dit model brengt het hele proces van het maken / verzamelen van audio en video tot en met het consumeren van audio en video in kaart. Ideaal gezien worden al deze stappen zowel functioneel als technisch ondersteund in een geïntegreerd model. Dat vraagt aandacht en betrokkenheid van de verschillende *stakeholders* op de instelling: docenten, studenten, technici, management, didactische ondersteuners, medewerkers van de bibliotheek of het mediacentrum.

Hieronder wordt elk van de stappen in het model toegelicht en voorzien van enkele relevante vragen, waarvoor op het niveau van de instelling een antwoord beschikbaar moet zijn.

Productie

De ene manier om aan digitale opnamen te komen is door zelf een productie te maken. Bij voorkeur is dit meteen al een digitale opname.

- Waar vind ik de kennis of de benodigde hulpmiddelen om zelf een productie te maken?
- Wie heeft er reeds ervaring met het maken van eigen opnamen?
- Wie heeft er capaciteit om een productie (voor mij) te maken?

Afbeelding 4.3 Een model voor de verschillende stappen uit het *Digitale media productie workflow*.

Verzamelen

De andere manier om digitale opnamen te verkrijgen is het verzamelen van opnamen. Dit kan door zelf uitzendingen van TV op te nemen, opnamen uit een analoge of digitale collectie te gebruiken. Analoge opnamen moeten eerst nog worden ge-digitaliseerd voordat ze uiteindelijk *streaming* kunnen worden aangeboden of eventueel op DVD of Cd-rom gebrand worden.

- Waar vind ik analoge/digitale collecties?
- Wie kan er op zoek gaan naar collecties/opnamen?
- Wie heeft er kennis van en ervaring met het digitaliseren van analoge opnamen?
- Wie heeft er capaciteit voor het digitaliseren van analoge opnamen?
- Waar kan ik analoge opnamen digitaliseren?
- Hoe zit het met het auteursrecht van bestaand materiaal?

Encoderen

In het bezit van een digitale opname, moet deze worden voorbereid voor het *streaming* aanleveren aan de eindgebruiker. Door het encoderen wordt de opname geschikt gemaakt voor één bepaalde bandbreedte. Wil je een opname *streaming* aanbieden voor zowel modem, kabel als netwerk, moet deze voor alledrie de bandbreedtes afzonderlijk worden geëncodeerd. Daarnaast is het van belang in welk formaat het bestand wordt aangeboden, dit bepaalt de afspeler die de eindgebruiker geïnstalleerd dient te hebben.

- Wie heeft er kennis van en ervaring met encoderen?
- Wat is het meest geschikte streaming formaat?
- In welke streaming kwaliteiten moeten de opnamen worden aangeboden?
- Waar kan ik mijn digitale opnamen encoderen?
- Hoe moet een encodingfaciliteit worden georganiseerd?

Rubriceren

Voordat daadwerkelijk kan worden overgegaan tot het publiceren van de geëncodeerde opname moet deze eerst van relevante beschrijvende gegevens (metadata) worden voorzien. Dit om de opname makkelijk terug te kunnen vinden aan de hand van beschrijving en eventueel *keyframes* (afbeeldingen van sleutelscènes). Daarnaast bevordert dit proces hergebruik. De functionaliteit voor rubricering en catalogisering zal beschreven moeten worden.

- Wie heeft er kennis van en ervaring met het rubriceren?
- Welke standaarden voor rubriceren moet ik hanteren?
- Wie is er verantwoordelijk voor het invoeren van rubricering-gegevens?
- Vindt er nog een redactionele (kwaliteit)slag plaats?

Aanbieden

Na rubricering wordt de *streaming* opname door middel van een verwijzing aan eindgebruikers aangeboden. Deze verwijzing is daarnaast altijd terug te vinden in het *content management* systeem of de catalogus.

- Wie heeft er kennis van en ervaring met het aanbieden van de verwijzing naar de streaming opname?

Publiceren

Tijdens het publiceren worden de geëncodeerde opnamen op de *streaming server* geplaatst, de metadata in het content management systeem of catalogus opgeslagen en de originele (niet- geëncodeerde) opname veilig gesteld.

- Wie heeft er kennis van en ervaring met het publiceren?

- Vindt publiceren geautomatiseerd plaats?
- Waar en door wie wordt het origineel bewaard?

Consumenten

Via de verwijzing kan de eindgebruiker de *streaming* opname afspelen. Hiervoor is een reeds geïnstalleerde speler noodzakelijk.

- Wat is de meest geschikte speler?
- Moet ik (zelf) de bij behorende speler aanbieden en mag dat licentietechnisch?
- Met welke besturingssystemen wordt rekening gehouden?
- Moet het betreffende bestand alleen op de instelling af te spelen zijn of ook daarbuiten?

Wie de bovenstaande lijst op zich in laat werken, begrijpt dat het succesvol implementeren van audio en video in het onderwijs, niet iets is wat eventjes aan een individuele docent overgelaten kan worden. Hierbij is een multidisciplinaire benadering op institutioneel niveau van doorslaggevend belang. Met diensten zoals de SURFnet Video Portal is de vraag relevant welk onderdeel van de bovenstaande *workflow* eigen technische infrastructuur vraagt en wat een instelling zelf in huis moet hebben.

Werken met de SURFnet Video Portal

In het Davideon project is gebruik gemaakt van goed beschreven omroepmateriaal uit de collectie van het Nederlands Instituut van Beeld en Geluid, te vinden in de *online* catalogus <http://www.beeldengeluid.nl>. Dat materiaal is vervolgens bij het Nederlands Instituut van Beeld en Geluid besteld, door hen geëncodeerd en in verschillende cursusgebonden "collecties" op de SURFnet Video Portal geplaatst. Daarmee is veel van de technische last van de schouders van de deelnemende instellingen afgehaald. Met het Davideon project hebben het Nederlands Instituut van Beeld en Geluid en SURFnet zo terrein verkend voor toekomstige dienstverlening op dit punt. (Zie hiervoor paragraaf 4.4 over Beeld en Geluid).

Ook buiten een project als Davideon kunnen instellingen gebruik maken van de SURFnet Video Portal.

Instellingen kunnen er eigen geproduceerd materiaal of met elders verzameld materiaal op plaatsen, waarbij ze dan wel zorg moeten dragen voor de encoding van het materiaal. Op de Video Portal is het gebruiksrecht van het materiaal in te regelen: per collectie kan per IP-adres of IP-range aangegeven worden wie het mag zien en wie niet.

De mogelijkheden op de Video Portal gaan verder dan het

neerzetten van eigen materiaal. Ook kan materiaal dat hier door anderen is neergezet worden afgespeeld, mits de instelling hiervoor toestemming heeft gekregen van de beheerder van dat materiaal. Recent geldt dat voor een grote hoeveelheid materiaal van de publieke omroep. Voor een uitgebreid en actueel overzicht van de bestaande collecties en de dienstverlening, die de Video Portal biedt, zie <http://video.surfnet.nl>. Hier komen ook de kosten, het licentiemodel en de organisatorische aspecten aan de orde.

Werken met een eigen streaming server

Alle drie instellingen in het Davideon project hebben ook een eigen *streaming server* beschikbaar op de eigen instelling. Deze wordt gebruikt naast de SURFnet Video Portal. Hieronder wordt de dienstverlening (in ontwikkeling) hieromtrent per instelling beschreven.

Christelijke Hogeschool Windesheim

Op de werkvloer van de instelling is zeker belangstelling voor het inzetten van beeld en geluid in het onderwijs. In de praktijk werken docenten al jaar en dag met VHS-recorders, de eerste pioniers hebben, mede onder invloed van het Davideon project, inmiddels de stap gezet naar het gebruik van digitale media en van *streaming*. In de praktijk blijkt behoefte te bestaan aan een geïntegreerde en gebruiksvriendelijke oplossing, waarbij voor de gebruikers en de dienstverleners zo efficiënt en effectief mogelijk gewerkt kan worden. Om dat te bewerkstelligen werkt Windesheim nu aan een intern project *AV Media in het Onderwijs*.

In de huidige praktijk zijn nu nog geen duidelijk belegde verantwoordelijkheden, veel handelingen en communicatie wordt gevraagd van gebruikers en ondersteuners om het materiaal gereed te maken en op de *streaming server* te plaatsen.

Bovendien is er nu geen basis voor hergebruik van audiovisueel materiaal of fragmenten daaruit, niemand, behalve de verantwoordelijke docent, weet wat er op de server beschikbaar is. In de op te zetten configuratie is de hele *workflow* (zie hierboven) van productie tot en met consumptie technisch onderbouwd. Gemaakt of verzameld materiaal kan dan door de gebruiker eenvoudig in het systeem worden gezet, het wordt dan automatisch opgeslagen en gecatalogiseerd en technisch geschikt gemaakt voor de eindgebruikers in verschillende formaten, aangepast aan de bandbreedte van hun internetverbinding. In de gekozen technische configuratie komt het audiovisueel materiaal direct beschikbaar voor de gebruikers van de elektronische leeromgeving Blackboard op een gebruiks-

vriendelijke manier. Studenten en docenten zullen met enkele muisklikken het materiaal kunnen consumeren en er - met tools als de Virtuele Snijmachine - ook actief mee omgaan bij het ontwikkelen van onderwijsmateriaal, presentaties, werkstukken, etc. en deze vervolgens op een overzichtelijke manier archiveren. Het streven is dat voor het gehele proces en de deelprocessen een gestroomlijnde organisatie ontstaat, vanuit een *one-stop-shop*-gedachte. Doel is om infrastructuur, *know how* en dienstverlening efficiënt en effectief in één lijn te brengen. Door het Windesheimbrede expertisecentrum DigiDidact en de lokale e-learning coördinatoren op de afdelingen wordt parallel daaraan de didactische implementatie ter handgenomen, onder andere door studiedagen te beleggen, handleidingen te maken, cursussen te verzorgen, *best practises* te beschrijven en met een supportsite voor *AV media in het onderwijs*.

Universiteit van Amsterdam

UvA-medewerkers kunnen audiovisueel materiaal op de eigen instelling laten encoderen en streamen. Men krijgt zo de mogelijkheid om beeld en geluid via het Internet in te zetten voor onderwijs- en onderzoeksdoeleinden. De dienst is beschikbaar voor medewerkers van de UvA, die zich als zodanig kunnen autoriseren. De dienst *Streaming media* biedt:

- Een webapplicatie waarmee audiovisuele bestanden geautomatiseerd omgezet worden naar een *streaming* formaat;
- Een keuze optie bij het plaatsen: men kan kiezen uit een drietal beeldgroottes én een drietal type *streaming* formaten (Real, QuickTime en Windows media);
- Schijfruimte op de *streaming* server van de UvA waar het *streaming* bestand na het encoderen automatisch op wordt geplaatst;
- Een automatische emailvoorziening naar de gebruiker met daarin een link naar het geplaatste *streaming* bestand;
- De mogelijkheid om eigen geëncodeerde bestanden direct op de *streaming* server te plaatsen;
- Een themawebsite waarop informatie en ondersteuning te vinden valt over *streaming*.

De dienst is 24 uur per dag operationeel. Voor het gebruik van de dienst is er een online handleiding beschikbaar: de themawebsite *streaming media*. Hier kan men ook terecht voor verdere informatie en additionele ondersteuning. Ondersteuning op (onderwijs)inhoudelijk vlak is mogelijk via ICT(O)-ondersteuners van de faculteiten.

Na het aanbieden van het digitale mediabestand aan de

encodeerfaciliteit wordt het bewerkte bestand geplaatst op de *streaming server*. Vervolgens ontvangt de gebruiker binnen 24 uur een e-mail met daarin de eerder ingevoerde gegevens en tevens een link naar de plek waar het geëncodeerde bestand is weggeschreven. Door het plaatsen van deze link in een player of webpagina kan het betreffende bestand worden afgespeeld. De dienst *Streaming media* voorziet momenteel niet in een zoekmechanisme om gearchiveerde bestanden snel doorzoekbaar te maken. Wel worden de ingevoerde metagegevens bij het uploaden opgeslagen in een database om in de toekomst mogelijk een zoekfunctionaliteit te kunnen aanbieden. De themawebsite van de UvA over *streaming* is te vinden op via <http://streamingmedia.uva.nl>.

Rijksuniversiteit Groningen

De Rijksuniversiteit Groningen heeft sinds 2001 een testvideo-server bestaande uit een videopomp en opslag voor audiovisuele data. Deze server is centraal opgesteld bij het Rekencentrum, net als de voorzieningen ten behoeve van Nestor (Blackboard). Er kan zowel Windows Media als MPEG4 mee aangeboden worden.

Het centraal opstellen van de server is één van de uitgangspunten geweest bij de start van het project. Elke faculteit kan bestanden aanleveren via de eigen Nestor contactpersoon. Er zijn geen beperkingen met betrekking tot de omvang van de content. Wel is er een beperking als het gaat om de rechten (je mag alleen plaatsen als je zelf de rechten hebt of hebt geregeld op de inhoud van de bestanden).

Het project zal waarschijnlijk tot het eind van 2005 duren. Het Onderwijscentrum volgt actief het gebruik van de dienst en brengt de ervaringen, vragen en problemen in kaart. Het Davideon project is daarvoor een goede leerschool en daarnaast zijn projecten op het gebied van *streaming media* uitgezet in het kader van het Apollo consortium. Voor het delen van de ervaring binnen de RuG is een studiedag voor docenten voorzien. Sinds enige tijd beschikt de RuG over een transcoderserver die grote videobestanden kan omzetten naar *streaming* formaten, ook deze is centraal opgesteld. Bovendien is er nu een backup voor calamiteiten beschikbaar; het kan maximaal 5 werkdagen duren voordat de testserver weer op is.

De voorbereidende fase voor een meer omvattende videodienst is inmiddels van start gegaan. Behalve de opslag, de videopomp en de transcoder zal deze de volgende mogelijkheden bieden:

- Er komt een verbeterde *workflow* beschikbaar voor het aanleveren van audiovisueel materiaal;

- Het aanleveren en het zoeken in metadata wordt gefaciliteerd;
- Met een zogenaamde videozuil kunnen docenten en studenten een DV-tape, DVD of VHS-tape om te zetten eenvoudig omzetten naar *streaming*;
- Tevens zal de videoserver redundant worden uitgevoerd om de beschikbaarheid te verhogen.

SURFnet Video Portal, eigen server of beide?

Met de komst en de ontwikkeling van de SURFnet Video Portal is de vraag relevant in hoeverre instellingen een eigen server nodig hebben en op welke manier deze servers het beste met elkaar kunnen samenwerken.

Hier volgen enkele redenen die een rol kunnen spelen bij de afweging:

- Vanuit de instelling geredeneerd heeft de garantie van maximale beschikbaarheid van het materiaal groot gewicht. SURFnet levert een “best effort” inspanning. De integratie van *streaming media* in het onderwijs is gebaat bij een hoger niveau van dienstverlening. Mogelijk zijn bij de instelling zelf dergelijke contracten wel af te sluiten. Bovendien is het zelf kunnen ingrijpen bij problemen een belangrijk issue;
- Een eigen server maakt het mogelijk zelf de uitleverformaten van de *streaming* files te kiezen;
- Een eigen server kan grotere flexibiliteit bieden wat betreft het verlenen van rechten. Binnen Davideon leefde de wens afscherming op het niveau van cursussen te organiseren, en deze bovendien automatisch te koppelen aan cursusinschrijvingen;
- Een ander punt betreft de metadata. De instelling wil deze graag opslaan in dezelfde systemen waar ook de eigen boeken en artikelen en de overige *content* van onder andere de elektronische leeromgeving een plaats heeft. De SURFnet Video Portal biedt weliswaar de mogelijkheid externe audio- en videobestanden binnen de videocollectie te beschrijven, maar dat beperkt zich tot audiovisueel materiaal. Een opzet waarbij de audiovisuele catalogus van SVP en andere videoservers via hetzelfde zoekstelsel als bijvoorbeeld PiCarta wordt ontsloten verdient de voorkeur. Vanuit Webstream zijn hiertoe initiatieven genomen;
- Werken met een eigen configuratie verhoogt het kennisniveau van de eigen ICT-medewerkers over *streaming* audio en video;
- Een eigen server brengt de nodige investeringen met zich mee. Dat betreft zowel hardware als software, backup-

voorzieningen e.d., maar ook personeel voor onderhoud, eerstelijnsondersteuning etc. Voor een Gigabyte materiaal op SVP betaalt een instelling momenteel € 70 per jaar.

De grote meerwaarde van de SURFnet Video Portal ligt in de dienstverlening aan instellingen die nu nog geen eigen server hebben. Bovendien is het een platform waar de content van verschillende hoger onderwijsinstellingen gedeeld kan worden. Nu bovendien steeds meer collecties van onder andere het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid hier beschikbaar komen, ontwikkelt de SURFnet Video Portal zich tot een onmisbare schatkamer voor audiovisueel materiaal. Daarnaast biedt het neerzetten en in gebruik nemen van een eigen *streaming* server, zoals dat gebeurt bij een groot aantal instellingen, toegevoegde waarde, om de hierboven genoemde redenen.

Landelijke en internationale samenwerking op het gebied van *streaming* brengt de kennis en de ervaring op dit nog tamelijk prille terrein bijeen. Vooralsnog is het een open vraag hoe in de toekomst de verschillende diensten per instelling en de landelijke dienstverlening uiteindelijk met elkaar zullen samenhangen, vanuit het technische en het functionele perspectief. Zo is geopperd om het materiaal van Beeld en Geluid, en ander gedeeld materiaal, op één centrale locatie op te slaan, maar via “videopompen” op de instellingen te *streamen*. De instellingen hebben dan zelf de controle over de gehele infrastructuur vanaf videopomp tot de werkplekken, en kunnen dan naar verwachting eerder inspringen op problemen. In ieder geval is het van belang met de groei van de toepassing van *streaming media* in het hoger onderwijs, dergelijke organisatorische aspecten verdere aandacht te geven.

4.3 De Virtuele Snijmachine en METALibre

André Rosendaal
Rijksuniversiteit Groningen

De Virtuele Snijmachine

Een van de belangrijkste gereedschappen in het Davideon-project is de Virtuele Snijmachine. Dit is een website waarmee docenten en studenten op een eenvoudige een uitsnede uit een *streaming* bestand kunnen maken. Deze uitsnede kan vervolgens via een hyperlink in een tekstdocument, een presentatie of een html-document (zoals een elektronische leeromgeving) worden afgespeeld. In deze bijlage wordt uitgelegd hoe de Virtuele Snijmachine werkt, en wordt een aantal mogelijke toepassingen besproken.

Hieronder ziet u een afbeelding van het hoofdvenster van de Virtuele Snijmachine. Dit venster wordt geopend nadat de

gebruiker de locatie (URL) van een *streaming* bestand heeft ingevoerd. Het is ook mogelijk dat de Snijmachine is geïntegreerd met een zoekmachine, zoals het geval is bij de SURFnet Video Portal. In dat geval kan door een klik op een hyperlink een gevonden audiovisueel bestand meteen worden geopend in de Snijmachine.

Links midden op de pagina ziet u de videospeler waarin het bestand wordt afgespeeld. In dit geval is dat de Real Player. Andere spelers die de Virtuele Snijmachine ondersteunt zijn Quicktime, Windows Media en Kasenna Broadband. Zowel audio- als videobestanden kunnen worden bewerkt. De gebruiker start het afspelen en maakt vervolgens een uitsnede door tijdens het afspelen een begin- en een eindpunt te markeren. Dat gebeurt door op de knop *Markeer begin* resp. *Markeer eind* te klikken. De gemarkeerde tijdstippen worden rechts van deze knoppen getoond. Daarna wordt de uitsnede gecontroleerd door op de knop *Speel fragment in apart venster* te klikken. Als dat nodig is kunnen begin- en eindpunt gewijzigd worden in stappen van 0,1 sec., door op de knoppen *-0,1 s.* resp. *+0,1 s.* Het is ook mogelijk handmatig een markering in te voeren. Als de gemaakte uitsnede goed is opent de gebruiker een tweede venster door op de knop *Open venster met resultaten* te klikken. Het venster is in afbeelding 4.5 afgebeeld.

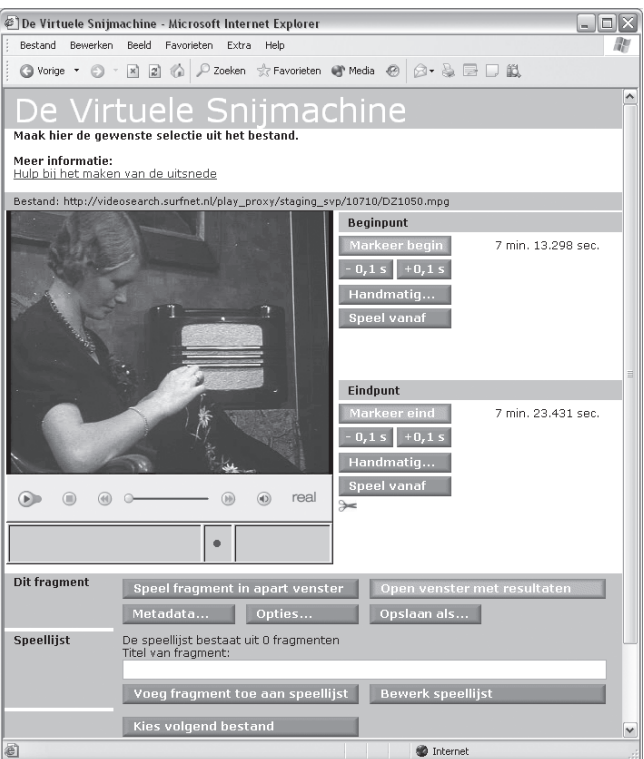
Het venster met resultaten bevat vier verschillende vormen waarmee de gemaakte uitsnede kan worden afgespeeld. De gebruiker kopieert een van deze vormen naar het document van waaruit de uitsnede kan worden gestart, zoals een tekstdocument of een webpagina.

• Hyperlink

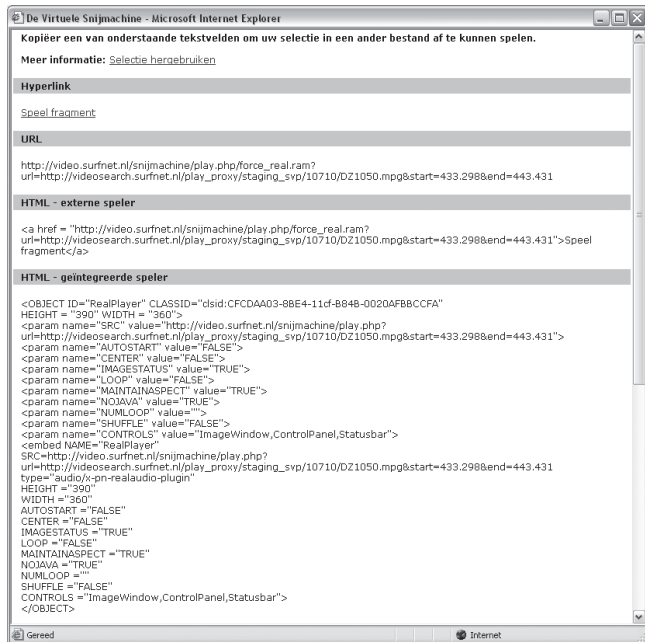
Dit is een kant-en-klare hyperlink waarmee de gemaakte uitsnede wordt afgespeeld. De hyperlink kan naar bijvoorbeeld een Word-document, een PowerPoint presentatie of een ander document dat hyperlinks kan bevatten worden gekopieerd. Daarna kan degene die dat document leest kan door op deze hyperlink te klikken de bijbehorende uitsnede starten. De hyperlink heeft standaard als tekst *Speel fragment*. Dat kan gewijzigd worden, bijvoorbeeld door in het hoofdvenster in het veld *Titel van fragment* een titel in te voeren, maar ook na het kopiëren door de tekst aan te passen.

• URL

Dit is de URL (het internetadres) waarmee de uitsnede wordt aangeroepen. Deze URL kan bijvoorbeeld gebruikt worden bij

Afbeelding 4.4 Het hoofdvenster van de Virtuele Snijmachine.

Abbeelding 4.5 Het venster met de herbruikbare uitsnede voor verschillende toepassingen.

het maken van een aanklikbare afbeelding. Dit maakt het mogelijk een *video still* of andere afbeelding in het document op te nemen, die als erop geklikt wordt de uitsnede start.

• HTML - externe speler

Deze HTML-code kan worden gekopieerd naar een webpagina en zorgt ervoor dat er een hyperlink op de pagina wordt getoond waarmee de uitsnede wordt gestart. Een mogelijke toepassing is het kopiëren van de code naar een elektronische leeromgeving.

• HTML - geïntegreerde speler

Ook deze code kan worden gekopieerd naar een webpagina of elektronische leeromgeving. In dit geval wordt niet een hyperlink gemaakt waarmee de uitsnede wordt afgespeeld in een apart programma, maar wordt de speler binnen de webpagina afgebeeld. Dat heeft als voordeel dat de tekst op de webpagina zichtbaar blijft.

De Virtuele Snijmachine biedt nog een aantal mogelijkheden die in deze bijlage niet uitgebreid worden beschreven. Men kan

een speellijst maken, een sequentie van meerdere uitsneden achter elkaar. Deze uitsneden kunnen uit verschillende bronbestanden afkomstig zijn, mits ze met een en dezelfde speler kunnen worden afgespeeld. De verschillende uitsneden worden dan automatisch na elkaar vertoond.

De opties van de geïntegreerde spelers kunnen worden gewijzigd. Op een overzichtelijk scherm kunnen bijvoorbeeld afmetingen van de speler, al dan niet automatisch starten, herhaaldelijk afspelen, wel of geen zichtbaar bedieningspaneel en andere opties worden ingesteld. De instellingen worden gereflecteerd in de gegenereerde HTML-code.

Scenario's

Hieronder worden verschillende scenario's beschreven voor het gebruik van de Virtuele Snijmachine.

• Student voegt uitsnede toe aan werkstuk

Een student schrijft een werkstuk, waarin een analyse wordt beschreven van verschillen in nieuwsweergave tussen publieke en commerciële omroepen. In het werkstuk worden hyperlinks opgenomen waarmee de lezer voorbeelden uit nieuwsuitzendingen kan bekijken die het betoog van de student onderbouwen.

• Student geeft een presentatie met streaming media

Een student bekijkt een televisieprogramma dat gemaakt is door een politieke partij en analyseert de manier waarbij deze partij haar politieke boodschap probeert over te brengen. De student verdeelt de uitzending in verschillende secties, en beschrijft en interpreteert elk van deze secties. Ze voegt hyperlinks toe met de belangrijkste fragmenten uit de uitzending en plaatst deze in een PowerPoint presentatie, die ze in tijdens een presentatie tijdens een werkcollege gebruikt.

• Docent voegt streaming video toe aan een elektronische leeromgeving

Een docent maakt een toets in een elektronische leeromgeving. Hij opent een bestand in de Virtuele Snijmachine, maakt een uitsnede uit dit bestand en kopieert de HTML-code voor een geïntegreerde speler waarmee de uitsnede wordt afgespeeld in de oefening. Een student kan nu de video bekijken in de elektronische leeromgeving, en tegelijkertijd de vraag lezen en beantwoorden.

- **Student beoordeelt een werkstuk van een medestudent**

Een studente heeft een werkstuk geschreven waaraan ze uitsneden uit het gebruikte *streaming* materiaal heeft toegevoegd. Het werkstuk heeft ze via het discussieforum in een elektronische leeromgeving aan haar medestudenten beschikbaar gesteld. Een van deze student leest het werkstuk, bekijkt de gemaakte uitsneden en schrijft een commentaar op het werkstuk. In dit commentaar voegt hij voorbeelden uit het *streaming* materiaal toe die zijn commentaar toelichten.

- **Een docent voegt een hyperlink toe aan een elektronische leeromgeving voor het maken van uitsneden**

De docent voegt een opdracht toe aan de elektronische leeromgeving. De studenten moeten een essay schrijven over een propagandafilm uit de koude oorlog, waarin ze een fragment moeten selecteren aan de hand waarvan ze laten zien hoe filmische middelen worden ingezet om het verhaal weer te geven. De docent voegt een hyperlink aan de opdracht toe, waarmee de betreffende propagandafilm in de Virtuele Snijmachine wordt geopend. De student hoeft nu niet de juiste URL naar het bestand te achterhalen, maar kan meteen beginnen met het maken van een uitsnede.

- **Docent zet uitsneden klaar voor college**

Tijdens de voorbereiding van een college maakt de docente een aantal uitsneden die tijdens het college zullen worden vertoond. Ze plaatst deze in een elektronische leeromgeving, die ze tijdens het college opent om de uitsneden af te spelen. Ze hoeft nu geen videobanden te wisselen of te spoelen naar het juiste begin. Na afloop van het college kunnen de studenten dezelfde links in de leeromgeving opvragen om het getoonde materiaal nog eens te bekijken.

- **Docent vraagt studenten materiaal op een website buiten de onderwijsinstelling te analyseren**

Een docent verwijst studenten naar de website van CNN, voor het schrijven van een essay over de presidentsverkiezingen. In het essay moeten voorbeelden uit CNN uitzendingen worden getoond. De studenten zoeken naar uitzendingen op de website van CNN, kopiëren de URL's naar de Virtuele Snijmachine en maken uitsneden die ze in hun essays opnemen.

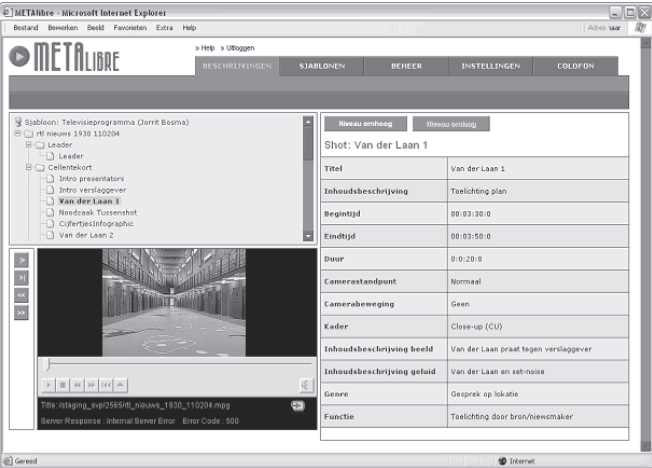
Conclusie

De Virtuele Snijmachine blijkt een eenvoudig en tegelijkertijd krachtig hulpmiddel bij het aanbieden van *streaming media* in het onderwijs. Doordat de werking ervan binnen een paar minuten onder de knie is kan het ingezet worden om studenten op een actievare manier met het materiaal om te laten gaan. Het maken van een uitsnede vereist immers een kritische blik. Daarnaast biedt het ook docenten talrijke mogelijkheden selecties uit het audiovisuele materiaal aan te bieden. Een belangrijk aspect van de Virtuele Snijmachine is dat er geen nieuwe mediabestanden worden gecreëerd, in tegenstelling tot videobewerkingssoftware. Een uitsnede bestaat feitelijk uit niets meer dan een verwijzing naar een mediabestand en een aanduiding van begin- en eindtijdstip. Dit biedt voordelen met het oog op juridische aspecten: er wordt immers geen kopie van een bestand gemaakt, en het origineel wordt niet aangetast. Daarnaast is het niet nodig een uitwisselingsplatform voor audio- en videomateriaal op te zetten, uitsneden zijn immers niets meer dan hyperlinks of stukjes HTML-code in een document. Vanzelfsprekend is het daarbij altijd nodig over een internetverbinding met voldoende bandbreedte te beschikken om het materiaal te kunnen bekijken, en moet men gerechtigd zijn het materiaal op te vragen. De Virtuele Snijmachine is geen vervanging voor software voor videobewerking. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om het beeld te manipuleren of een commentaarstem aan de beelden toe te voegen. Voor dergelijke toepassingen moet andere programmatuur worden gebruikt.

METAlibre

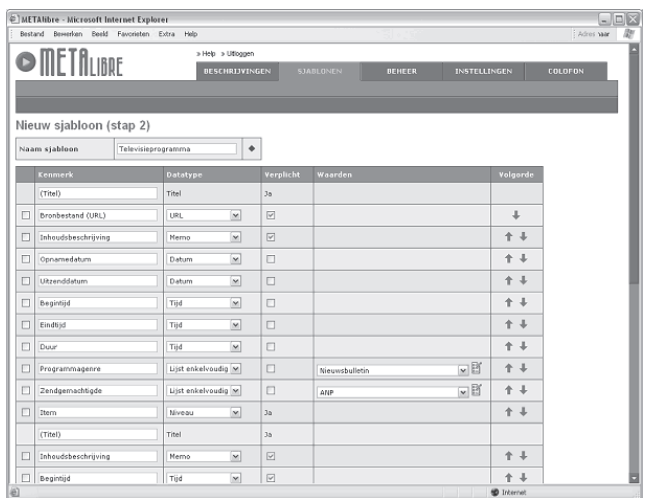
Het programma METAlibre is een hulpmiddel waarmee een *streaming* bestand kan worden beschreven. Het bestand wordt in verschillende, al dan niet sequentiële delen opgedeeld. Elk van deze delen wordt beschreven aan de hand van een vooraf gedefinieerde verzameling kenmerken. Bovendien kunnen de delen zelf weer onderverdeeld worden in kleinere delen, met een andere verzameling kenmerken. De kenmerken en de verschillende delen waarin een bestand kan worden onderverdeeld worden vastgelegd in een sjabloon. Door een sjabloon voor het beschrijven te selecteren maakt de gebruiker een keuze uit verschillende manieren om een audiovisueel bestand beschrijven. Sjablonen kunnen eenvoudig worden toegevoegd. In Davideon is een sjabloon gebruikt voor de beschrijving van nieuws- en actualiteitenprogramma's. Dit sjabloon laat een onderverdeling van het programma in (nieuws)items toe, en een onderverdeling van deze items in *shots*. De beschrijving

van het programma vindt daarom plaats aan de hand van drie verschillende verzamelingen kenmerken: een beschrijving op programmaniveau, waarin o.a. titel van het programma, maker, uitzenddatum, uitzendgemachtigde, programmagenre en de URL van het *streaming* bestand worden vermeld. Het programma wordt daarna onderverdeeld in items. Deze worden beschreven aan de hand van kenmerken als begin- en eindtijdstip, duur, inhoudsbeschrijving. Ieder item wordt vervolgens onderverdeeld in *shots*. Kenmerken van shots zijn o.a. begin- en eindtijdstip, inhoudsbeschrijving, camerastandpunt, camerabeweging, kader, inhoudsbeschrijving beeld en inhoudsbeschrijving geluid. In afbeelding 4.6 wordt een voorbeeld van een beschrijving afgebeeld.

Afbeelding 4.6 Voorbeeld van een beschrijving in METALibre.

Het betreft een shot uit het RTL nieuws van 11 februari 2004. In het navigatiedeel, linksboven, kan een andere *shot*, of een *item* worden opgevraagd. Tijdens het afspelen lopen de beschrijvingen aan het rechterdeel van het scherm synchroon mee. In de afbeeldingen worden de kenmerken van het shot *Van der Laan 1* getoond. Het markeren van begin- en eindpunten gebeurt, zoals bij de Virtuele Snijmachine, door tijdens het afspelen op een knop te klikken. De verschillende shots kunnen daarbij naadloos op elkaar aansluitend gemaakt worden. Als een beschrijving klaar is kan zij openbaar gemaakt worden. Zij is dan ook voor anderen met toegang tot METALibre af te spelen. Daarnaast kan de beschrijving geëxporteerd worden

Afbeelding 4.7 Het invoerscherm waarop de elementen uit een sjabloon kunnen worden ingevoerd.

als zelfstandig HTML-document (toegang tot METALibre is dan niet meer nodig om de beschrijving af te spelen). Het navigatiedeel, de beschrijvingen en de speler zijn dan toegankelijk zoals wordt getoond in bovenstaande afbeelding, maar de overige functionaliteit van METALibre (zoals zelf beschrijvingen maken of andere beschrijvingen opvragen) is niet beschikbaar. Daarnaast kan de beschrijving als een reeks tabellen in een HTML-document worden geëxporteerd, voor verdere analyse. Bij het exporteren wordt de beschrijving als HTML-document worden opgeslagen, waarbij het navigatiedeel en de synchronisatie intact blijft. Bij het afdrucken wordt de beschrijving in tabelvorm afgedrukt. Deze tabellen kunnen ook als HTML-document worden opgeslagen voor verdere bewerking. METALibre is alleen toegankelijk via een gebruikersnaam en wachtwoord. Het programma kent drie verschillende soorten gebruikers. Naast de beheerder, die accounts en cursussen beheert, worden docenten en studenten onderscheiden. Beiden kunnen beschrijvingen toevoegen, maar alleen docenten kunnen sjablonen toevoegen. Het toevoegen van sjablonen is eenvoudig. Het sjabloon wordt gemaakt door verschillende kenmerken toe te voegen. Deze bestaan uit de naam van een kenmerk en een geschikt datatype voor dat kenmerk. De titel van een programma bijvoorbeeld wordt gemaakt door veld van datatype *Tekst* (een éénregelig veld) toe te voegen, en het de naam *Programmatitel* te geven. In afbeelding 4.7 wordt het invoerscherm getoond waarop de verschillende niveaus en

kenmerken worden gedefinieerd. Een bijzonder datatype is *Niveau*. Hiermee wordt aangegeven dat een nieuw niveau met kenmerken wordt toegevoegd (bijvoorbeeld de hierboven genoemde *items* en *shots*).

Om een kenmerk toe te voegen wordt gekozen uit de volgende 'datatypen':

Datum	Invoerveld voor een datum
Lijst enkelvoudig	Lijst waaruit één element gekozen kan worden
Lijst meervoudig	Lijst waaruit meerdere elementen gekozen kunnen worden
Markering begin	Voegt knop toe waarmee het begintijdstip van een sectie in een audiovisueel bestand wordt gemarkeerd
Markering eind	idem, voor eindpunt
Memo	Meerregelig invoerveld
Niveau	Creëert een nieuw hiërarchisch object (zoals in het voorbeeld <i>item</i> en <i>shot</i>)
Numeriek	Invoerveld voor een numerieke waarde
Tekst	Eenregelig invoerveld
Tijd	Invoerveld voor tijd
URL	Locatie van het <i>streaming</i> bestand

Beschrijvingen beperken zich niet noodzakelijkerwijs tot een enkel *streaming* bestand. Door het datatype *URL* niet op het hoogste niveau toe te voegen, maar op een lager niveau, kunnen binnen een enkele beschrijving meerdere bestanden sequentieel worden afgespeeld. Het is daarbij, en dat is uitzonderlijk, mogelijk om bestanden die normaliter met verschillende spelers moeten worden afgespeeld, binnen een en dezelfde applicatie af te spelen. METALibre wisselt automatisch van speler als dat nodig is.

De kracht van METALibre is gelegen in de eenvoud waarmee aan de hand van sjablonen op een systematische en snelle manier audiovisueel materiaal beschreven kan worden. De toepassingsmogelijkheden liggen vooral op het gebied van de systematische analyse van dergelijke beschrijvingen. Met name op dit punt zullen toekomstige versies meer mogelijkheden bieden.

4.4 Streaming content van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid

Pim Slot

Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid

Binnen het Davideon-project hebben de drie hoger onderwijsinstellingen zeer nauw samengewerkt met het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum.

Davideon wordt door Beeld en Geluid beschouwd als de opmaat tot een reguliere *streaming content*-dienst die vanaf 2005 aan het gehele hoger onderwijsveld wordt aangeboden.

De praktijk van het bestellen en verwerken van materiaal, evenals het *clearen* van de rechten die op audiovisuele *content* berusten, kon in Davideon worden uitgetest. Dit heeft geleid tot een aantal afspraken (protocol) die gebruikers van *streaming media* in de toekomst met Beeld en Geluid kunnen maken.

In dit artikel worden de logistieke en auteursrechtelijke problemen op een rij gezet, evenals de oplossingen die binnen Davideon zijn bedacht. Tenslotte wordt kort ingegaan op de instrumenten die de eindgebruikers van *streaming media* van Beeld en Geluid ten dienste worden gesteld om het materiaal te kunnen bestellen en raadplegen.

Om te beginnen echter een kort historisch overzichtje van 6 jaar experimenteren met *streaming media* voor het onderwijs en een indruk van de status quo per 1-1-2005.

Pilots

Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid is in 1997 opgericht (aanvankelijk onder de naam Nederlands Audiovisueel Archief). Beeld en Geluid kreeg van de overheid de opdracht het audiovisuele erfgoed voor het publiek te ontsluiten en toegankelijk te maken, in het bijzonder voor het onderwijs. Vanaf de oprichting is Beeld en Geluid daarom actief gaan experimenteren met beschikbaarstelling door middel van *streaming media* aan scholen en universiteiten. In de projecten *NAA in de Klas* en *Bewegend Geheugen* kregen middelbare scholieren online toegang tot een paar honderd uur radio- en televisieprogramma's, oude bioscoopjournaals en documentaires waarvoor onderwijsontwikkelaars en docenten speciale educatieve applicaties ontwikkelden.

In 1998 vonden de eerste verkennende besprekingen plaats over de mogelijkheden het hoger onderwijs op reguliere basis online toegang te geven tot de collecties van Beeld en Geluid.

Dit leidde eind jaren negentig tot een eerste experiment waarin 150 uur *streaming* materiaal in het kader van het Av@lon-project toegankelijk werd gemaakt voor de Rijksuniversiteit Groningen. In Av@lon werd men zowel aan de aanbodzijde (Beeld en Geluid) als bij de eindgebruiker (RuG) geconfronteerd met de onderwijskundige, technische, logistieke en juridische problemen die samenhangen met het online aanbieden en gebruiken van *streaming media*.

Beeld en Geluid in Academia

Alle genoemde experimenten hebben ertoe geleid dat in 2005 begonnen wordt met het regulier aanbieden via Kennisnet en SURFnet van *streaming media* uit het archief van Beeld en Geluid. Vanaf januari 2005 kunnen alle instellingen voor hoger onderwijs in Nederland zich via SURFdiensten abonneren op *Beeld en Geluid in Academia*. Voor € 0,90 per ingeschreven student per jaar krijgt een instelling binnen het eigen netwerk toegang tot de ongeveer 1500 uur materiaal die de afgelopen jaren ten behoeve van de diverse pilots op de SURFnet Video Portal is geplaatst. Tot dit materiaal behoren o.a. een selectie 8-uur journaals en uitzendingen van NOVA vanaf 1998, bioscoopjournaals, en radio- en televisie-uitzendingen gebruikt in colleges rampenjournalistiek, politieke journalistiek, televisie en kunst, kindertelevisie, kolonialisme (Nederlands-Indië), en college's over voedsel en voedselveiligheid op een vijftal agrarische hogescholen in Nederland. Bovendien heeft Beeld en Geluid met de Publieke Omroep een overeenkomst gesloten waarmee het dagelijkse actuele televisieaanbod van omroep.nl in de SURFnet Video Portal wordt opgenomen waardoor dit materiaal toegankelijk en opzoekbaar zal blijven voor het onderwijs. Toegang tot dit materiaal valt binnen het Academia-abonnement. Wil een instelling bij Beeld en Geluid extra archiefmateriaal bestellen dan wordt hiervoor € 341 (excl. 19% BTW) per uur materiaal in rekening gebracht. Dit materiaal wordt volgens eenzelfde principe als waarop het openbibliothecair-leenverkeer is gebaseerd, toegankelijk voor alle Academia-abonnees. Indien alle HO-instellingen materiaal bestellen wordt de financiële pijn naar verwachting redelijk evenwichtig verdeeld.

Tenslotte is van belang dat studenten en docenten via het autorisatiesysteem van SURF ook op de thuiswerkplek toegang zullen krijgen tot het materiaal. Om het model waarop de Academia-dienst wordt georganiseerd te kunnen begrijpen is het van belang de ervaringen die in het Davideon-project zijn opgedaan met betrekking tot de technische, logistieke en juridische aspecten van beschikbaarstelling van *streaming media* te behandelen.

Het opstarten van het project

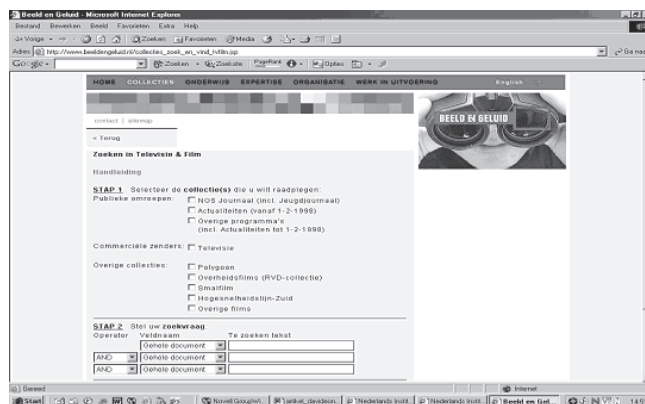
In vergelijking met Av@lon kwamen in het veel grootschaliger Davideon-project veel problemen in verhevigder vorm aan de oppervlakte. Nu waren het immers drie instellingen aan wie *streaming media* beschikbaar werd gesteld, en werd meer dan 1000 uur besteld en verwerkt.

Bij de voorbereidingen werd afgesproken dat de drie HO-instellingen elk een contactpersoon zouden aanwijzen, die de bestellingen zou afhandelen en daarmee tegelijkertijd op dit onderdeel de intermediair zou worden tussen de instelling en Beeld en Geluid.

Ook Beeld en Geluid benoemde een aantal personen specifiek voor het Davideon-project. Er werd een bijeenkomst bij Beeld en Geluid op het Mediapark in Hilversum georganiseerd waar de procedures en leveringsvoorwaarden werden toegelicht. Daar werd ook inzichtelijk gemaakt welk logistiek proces Beeld en Geluid zou gaan volgen voor de verwerking van het door de instellingen bestelde materiaal. Dat wil zeggen: de films en programma's op te zoeken in de depots, te digitaliseren, van de benodigde metadata te voorzien en tenslotte naar de SURFnet Video Portal te uploaden.

Er werd uitleg gegeven over de werking van de publiekscatalogus van Beeld en Geluid (die ten tijde van de start van het project nog niet online raadpleegbaar was, maar inmiddels wel). De noodzakelijke *clearing* van de auteurs- en andere (zogenaamde 'naburige') rechten die op het te bestellen materiaal berusten werd toegelicht.

De startbijeenkomst maakte aan alle betrokkenen duidelijk dat er tussen de droom van een vrije toegang en de praktijk van

Afbeelding 4.8 Zoekscherm van de online publiekscatalogus van Beeld en Geluid.

een onbeperkt gebruik van 'ons' audiovisuele erfgoed door het onderwijs vooralsnog een flinke barrière stond. Indien men echter bereid was om rekening te houden met de beperkende juridische voorwaarden en de nog niet helemaal uitgewerkte technische en logistieke randvoorwaarden, kon Davideon uitgroeien tot een project waar we met zijn allen iets van konden leren.

De procedure

Gezien het ingewikkelde karakter van het verwerkingsproces was het van groot belang om tot een zo uniform mogelijke procedure voor het bestellen, verwerken en opleveren van het materiaal te komen. In samenspraak met de projectleider werd een protocol overeengekomen dat tot doel had de bestellingen van elk van de instellingen zo eenvormig mogelijk aan

Beeld en Geluid te doen toekomen.
Een belangrijk aspect van dit protocol was de verdeling van de bestel- en verwerkingsprocedure in twee fasen. Fase 1 in de procedure bestond uit het zoeken in de online publiekscatalogus van Beeld en Geluid en het aanleveren van een grove bestellijst, evenals het *viewen* van het op deze lijst ingevulde materiaal. De eerste fase eindigde met de aanlevering van de definitieve bestelling.
De tweede fase van de procedure bestond uit de verwerking door Beeld en Geluid van het bestelde materiaal. Hiertoe was bij Beeld en Geluid een speciale procesdatabase ontwikkeld met behulp waarvan zowel de opdracht tot het maken van een digitale MPEG-file, als het genereren van de benodigde meta-gegevens konden worden georganiseerd.
Een belangrijk deel van de procedure bestond uit het aanvragen

FASE 1 zoeken en viewen (duur afhankelijk van de voortgang binnen de instelling)							
Bestellende instelling	zoeken	voorlopige bestellijst inleveren bij eigen helpdesk	viewen	alternatieve bestellingen	definitieve bestelling naar NIBG		
Beeld en Geluid		check op besteld materiaal en clearing	feedback leverbaar materiaal				

FASE 2 verwerking bestelling (maximale duur 10 weken)							
WEEK 1	WEEK 2	WEEK 3	WEEK 4	WEEK 5	WEEK 6	WEEK 7	WEEK 8
Bestellende instelling					alternatieve bestellingen inleveren		
Beeld en Geluid	invoer en verwerking	invoer en verwerking	invoer en verwerking	tussen-rapportage	check en feedback alternatieve bestellingen	invoer en verwerking	upload naar SVP

Afbeelding 4.9 Bestel- en verwerkingsprotocol.

Toelichting bestelprotocol

Fase 1

- Online-zoeken in Beeld en Geluids-publiekscatalogus via <http://www.beeldengeluid.nl> (zoeken en vinden);
- Inleveren voorlopige bestellijst bij bestel-coördinator binnen de instelling;
- Bestel-coördinator stuurt voorlopige bestellijst naar klantenservice@beeldengeluid.nl t.b.v. *viewing*-afspraak;
- Notabene: *viewen* materiaal voordat definitieve bestelling wordt geplaatst is verplicht;
- Binnen twee weken na ontvangst voorlopige bestelling rapporteert Beeld en Geluid welk materiaal wel/niet leverbaar is; in geval materiaal niet leverbaar is, kan instelling in overleg; met Beeld en Geluid eventueel alternatief materiaal bestellen
- Laatste stap in fase 1: bestel-coördinator bij instelling levert definitieve bestelling in bij klantenservice@beelden-geluid.nl

Fase 2

- Maximaal 10 weken na ontvangst van de definitieve bestellijst is het bestelde materiaal toegankelijk via de SURFnet Video Portal;
- Indien materiaal vanwege technische oorzaken toch niet leverbaar blijkt, meldt Beeld en Geluid dit uiterlijk in week 5;
- In week 6 kunnen wederom eventuele alternatieven worden besteld; de afdeling Klantenservice van Beeld en Geluid zal de instelling hierbij intensief ondersteunen opdat eventuele alternatieven ook uiterlijk in week 10 toegankelijk zijn via de SVP.

Let op

- Benodigde informatie op bestellijsten: naam instelling; faculteit, leerstoelgroep / onderwijsschool / instituut; naam project (optioneel), naam docent; onderwerp college; datum bestelling; informatie betr. het bestelde programma (te vinden in de online publiekscatalogus: docid, titel, collectie, docid, dragernummers);
- Op de definitieve bestellijst wordt de totale duur van het bestelde materiaal in uren – minuten – seconden aangegeven;
- Viewen van film is arbeidsintensief, kost veel tijd en en behoeft verplichte ondersteuning van een medewerker van de afdeling Klantenservice van Beeld en Geluid: tijdig reserveren dus!

van zogenaamde 'Berichten van geen Bezwaar' van de kant van de rechthebbenden (omroepen en andere rechtenorganisaties). Tussen het moment van indiening van de definitieve bestellijst en de online beschikbaarstelling van het bestelde materiaal was tussen eindgebruikers en Beeld en Geluid een leverings-termijn van maximaal 10 weken overeengekomen. Een belangrijk - en bij tijd en wijle tijdrovend maar desondanks niet minder noodzakelijk - onderdeel van fase 1 bestond uit de *viewing* van het analoge materiaal in Hilversum. De noodzaak hiervoor was ingegeven door de ervaringen in het Av@lon-project. Bestellingen alleen op basis van de informatie uit de Beeld en Geluid-catalogus zorgden soms voor onaangename verrassingen: filmblikken bleken niet meer in het archief aanwezig, films bleken verminkt of anderszins onvolledig, de geluidsband bleek verdwenen, of televisiejournals bleken slechts te bestaan uit commentaarloze items (zogenaamde 'schone inlassen') waar een docent natuurlijk een compleet 8-uur journal had verwacht zoals dat ooit op de Nederlandse televisie was uitgezonden. Het archief van Beeld en Geluid kent nu eenmaal zijn eigen - soms verbazingwekkende - geschiedenis. Er zijn programmamakers geweest die benodigde stukken *footage* eenvoudigweg uit de film knipten en daarna niet meer naar het archief terugbrachten. Tot begin jaren negentig was het beleid van het omroeparchief vooral gericht op het hergebruik door programmamakers. Om die reden werd materiaal vaak in de vorm van 'schone inlassen' gearchiveerd. In afbeelding 4.9 zijn beide fasen schematisch weergegeven en kort toegelicht.

Bestelformulier

Voor de instellingen was het protocol een nuttig instrument waarmee betrokkenen inzicht konden krijgen in de te volgen route en de tijd die daarmee was gemoeid. Op basis van het protocol konden de docenten hun colleges plannen en kregen zij informatie over de voortgang van hun bestelling.

In het protocol speelde de informatie op basis waarvan de archiefmedewerkers materiaal konden traceren en verwerken een belangrijke rol: titel van film of programma, collectie-informatie (radio- of televisieprogramma, Polygoonjournaal, productie van de rijksoverheid (RVD), of van de vroegere Stichting Film en Wetenschap, het unieke document-informatienummer (DOCID) in het archief, et cetera. Om deze gegevens zo uniform mogelijk aangeleverd te krijgen werd in overleg tussen instellingen en Beeld en Geluid een bestelformulier ontworpen waarin de benodigde gegevens een plek konden krijgen.

In de praktijk bleek dit formulier een minder belangrijke rol te spelen als gewenst. De docenten gebruikten liever een eigen format waarmee de benodigde gegevens in de regel naar tevredenheid werden aangeleverd. Een groter probleem was echter dat de formulieren geen functie hadden bij het inzichtelijk maken en bewaken van de bestel- en verwerkingsprocedure. Daartoe ontbrak een cruciale functionaliteit: beschikbaarheid van de gegevens met betrekking tot de voortgang van de procedure.

Omdat er vanaf 2005 naar verwachting veel meer instellingen materiaal bij Beeld en Geluid zullen gaan bestellen, wordt ten

behoefte van de Academia-abonnees een online bestel- en verwerkingsdatabase ontwikkeld. Deze database kan zowel worden gebruikt om bestellingen in te voeren, als voor het verkrijgen van informatie over materiaal dat door de eigen of een andere instelling al in bestelling staat. De verwachting is dat zowel de instellingen als Beeld en Geluid met dit instrument meer grip zullen kunnen krijgen op het proces. Daardoor wordt een betere en meer efficiënte planning mogelijk. Bovendien kunnen instellingen de bestellingen onderling beter op elkaar afstemmen, waardoor er kostenefficiënt kan worden besteld. In afbeelding 4.10 wordt het bestelformulier weergegeven zoals dat wordt gebruikt binnen het project *De groene videotheek*, een project dat voortbouwt op de ervaringen die binnen Davideon zijn opgedaan.

Rechten

De onderwijsinstellingen beschikken zelf niet over een instrumentarium waarmee ze zich diepgaand bezig kunnen houden met het vrijwaren van rechten. Beeld en Geluid beschikt wel over de benodigde kennis en contacten waarmee besteld materiaal volgens overeengekomen procedures en afspraken kan worden *gecleard* voor gebruik in het onderwijs.

De problematiek met betrekking tot de rechten op audiovisuele content heeft mede gezorgd voor een jarenlange vertraging bij het beschikbaar komen van audiovisuele bronnen voor het onderwijs. Op basis van de Auteurswet van 1912 is het gebruik van audiovisueel materiaal binnen het onderwijs onder bepaalde voorwaarden weliswaar mogelijk zonder daarvoor expliciet toestemming te vragen aan de rechthebbenden (de zogenaamde 'onderwijsexceptie'). Echter, deze bepaling in de Auteurswet werd in de regel echter alleen van toepassing verklaard bij het incidenteel gebruik van individuele audiovisuele werken. Voor de beschikbaarstelling die mogelijk wordt gemaakt door de nieuwe digitale technologie - en die tegemoet komt aan de wens in het onderwijs om leermateriaal onafhankelijk van tijd en plaats flexibel te kunnen inzetten - biedt de onderwijs-exceptie weliswaar mogelijkheden, maar ontbreekt het aan praktijkervaring en daarop gebaseerde procedures.

Rechthebbenden zijn niet gewend om te denken in het *online* toegankelijk maken voor een langere periode van grotere corpora audiovisueel materiaal, laat staan dat men daar een kant en klaar tarief voor heeft vastgesteld.

Die onduidelijke situatie als uitgangspunt nemend heeft Beeld en Geluid overeenkomsten gesloten met de diverse rechtenorganisaties. Naast de Publieke Omroep is dat een aantal organisaties dat zorgdraagt voor repartitie van zogenaamde

Titel	Instelling	Bestelnummer	docID archief	Verzenddatum	Inzage programma	Type
STWV-05-GLD	VRI	Beeld en geluid	36937	30-Mei-03	028-34	video
STWV-05-GLD	VRI	Beeld en geluid	36943	30-Oct-03	028-34	video
STWV-05-GLD	VRI	Beeld en geluid	374611	08-Jun-04	039-25	video
STWV-05-GLD	VRI	Beeld en geluid	380136	06-Sep-03	014-31	video
STWV-05-GLD	VRI	Beeld en geluid	40444	25-Dec-03	018-05	video
STWV-05-GLD	VRI	Beeld en geluid	365187	02-Mei-03	034-12	video
STWV-05-GLD	VRI	STWV-05-GLD	de Zwart	30-Dec-99	012-08	video
STWV-05-GLD	VRI	STWV-05-GLD	Frans Michielens	30-Dec-99	030-00	video

Stoppen Nieuwe bestelling

Geselecteerde bestelling: [Wijzig] [Pagina] [Pagina] [Print lijst] [Details]

Totale lengte alle programma's is 4256:19 (min:ss).

Dagnummers: 707323 (DOC-BETA), 707423 (VRI), 707523 (DOC-BETA).

Datum verzending: []

Datum levering: []

Datum levering bezorging: []

Datum definitieve bezorging: []

Afbeelding 4.10 Voorbeeld van *online* besteldatabase zoals gebruikt in het project 'De groene videotheek'.

'naburige rechten': rechten van componisten, uitvoerende kunstenaars, onafhankelijke televisieproducenten, et cetera. Deze overeenkomsten geven het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid toestemming om de door hem beheerde audiovisuele documenten in het kader van *streaming-media*-projecten of -diensten toegankelijk te maken aan het onderwijs, een en ander binnen de kaders die de Auteurswet stelt, onder twee voorwaarden:

- voor elk besteld document dient bij de organisaties van rechthebbende een zogenaamd *Bericht van Geen Bezwaar* te worden aangevraagd. Indien er persoonlijke rechten van derden in het geding zijn (bijvoorbeeld het portretrecht van individuele personen die geen toestemming geven dat een film of programma waar zij in voorkomen opnieuw openbaar wordt gemaakt) kan een *Bericht van geen Bezwaar* worden onthouden;
- Beeld en Geluid zorgt voor een 'billijke afdracht' van auteursrechten die op de toegankelijk gemaakte documenten berusten.

Voor de eerder in dit artikel genoemde Beeld en Geluid in Academia-dienst is van de € 0,90 die een instelling per ingeschreven student per jaar voor een abonnement gaat betalen, € 0,15 bestemd voor repartitie van de auteursrechten aan rechthebbenden.

In het Davideon-project is het een enkele keer voorgekomen dat er geen *Bericht van Geen Bezwaar* kon worden verkregen. Dit werd dan aan de instellingen gemeld en er werd vervolgens naar alternatieven gezocht.

De aard van de collecties die Beeld en Geluid toegankelijk kan maken (al of niet door de Nederlandse publieke omroepen uitgezonden materiaal waarop rechten berusten van Nederlandse rechthebbenden) maakte de keuze beperkt. Speelfilms kunnen bijvoorbeeld door Beeld en Geluid niet worden geleverd. Mocht een HO-instelling toch behoefte hebben aan dat soort materiaal, dan dient de instelling daar een andere oplossing voor te vinden.

Om de problematiek t.a.v. de beperkingen op gebruik binnen onderwijs en onderzoek van digitaal lesmateriaal (waaronder audiovisueel materiaal) goed in kaart te krijgen en oplossingen aan te reiken, is sinds begin 2004 binnen de SURF-organisatie de DiRECT *community* actief. Een van de belangrijke aandachtsgebieden van deze *community* is het overleggen met collectieve rechten organisaties om het gebruik van Beeld en Geluid in digitale leeromgevingen voor docenten te vergemakkelijken.

Conclusies en aanbevelingen

De samenwerking tussen Beeld en Geluid, SURFnet en hogescholen en universiteiten is door de opgedane ervaring in het Davideonproject een stuk professioneler geworden. Dit geeft met het oog op de nieuwe Academia-dienst goede vooruitzichten voor de toekomst.

Toch is een aantal aspecten voor verbetering vatbaar. Met name de bestelprocedure behoeft verbetering; docenten moeten meer inzicht krijgen in de voortgang van de verwerking van hun bestelling, alsmede in de duur van de totale hoeveelheid besteld materiaal. Dit laatste is van belang gezien het maximale quotum bestelbaar materiaal dat door de instelling aan hun docenten wordt opgelegd. Uitgangspunt bij telling dient dan wel de tijdsindicatie in de Beeld en Geluid-catalogus te zijn; in de praktijk bleek deze nog wel eens te verschillen van de lengte van het materiaal wanneer dat op de SURFnet Video Portal was gezet. Tussen Beeld en Geluid en afnemers moeten heldere afspraken gemaakt worden over de procedure wanneer de duur volgens de catalogus afwijkt van de werkelijke duur. Bij het vaststellen van de door eindgebruiker te betalen prijs geldt dan uiteraard de lengte van het werkelijk geleverde materiaal.

Ook met betrekking tot de metadata valt nog wel het een en ander te verbeteren. De huidige *Dublin Core* metadata die op de SURFnet Video Portal wordt gebruikt bieden te weinig onderwijskundige gegevens, noch enige vorm van gebruikswaardering door de docenten. Een combinatie van de in dit artikel genoemde *online* besteldatabase, en een uitbreiding van de metadata op de SURFnet Video Portal kunnen naar verwachting aan deze wensen tegemoetkomen. Docenten krijgen meer grip op de bestellingen en kunnen hun colleges beter plannen. Een uitbreiding van de Dublin Core metadata met meer onderwijskundige gegevens (LOM-metadata) geven de gebruikers een beter zicht op de onderwijskundige bruikbaarheid van het materiaal ⁵. De plannen die er momenteel bij een aantal HO-instellingen bestaan om een landelijke Digitale Videocatalogus te ontwikkelen die aansluit op het GGC (Gezamenlijk Geautomatiseerd Catalogiseersysteem) bieden

⁵ LOM staat voor 'Learning Objects Metadata' ofwel 'herbruikbare leerobjecten'. Door middel van deze beschrijvingsvelden bestaat de mogelijkheid niet alleen informatie m.b.t. de inhoud maar ook m.b.t. de onderwijskundige toepassing en/of bruikbaarheid in een beschrijving op te nemen.

een hoopvol perspectief bij het beter catalogiseren van de content op de SURFnet Video Portal. Ook de mogelijkheid voor docenten om in de Digitale Videocatalogus eigen annotaties en een waardering toe te voegen aan audiovisueel materiaal is beloftevol.

Het Davideon-project heeft aangetoond, dat er een goede infrastructuur is opgebouwd, die zeer bruikbaar is voor het hoger onderwijs in Nederland.

De structurele voortzetting van deze voorziening in de Academia-dienst is dan ook toe te juichen, al zullen ook daar ongetwijfeld onverwachte onvolkomenheden besproken en opgelost moeten worden.

Het blijft mensenwerk.

5

Websites

ORGANISATIES

Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid

<http://www.beeldengeluid.nl>

SURF

<http://www.surf.nl>

SURFnet

<http://www.surfnet.nl>

SURFnet Video Portal

<http://video.surfnet.nl>

WERKGROEPEN

Webstream

De Webstream *community* bestaat uit deskundigen uit het hoger onderwijs, de audiovisuele wereld, ICT-specialisten en *content* leveranciers. Resultaten die voortkomen uit activiteiten van de werkgroep, zijn gericht op verbetering van het hoger onderwijs door de toepassing van streaming media. Webstream wordt gefaciliteerd door SURF. Een zeer nuttige link is die naar "Internetverwijzingen".

<http://video.surfnet.nl/info/webstream>

DiRECT

De DiRECT *community* is sinds begin 2004 actief op het gebied van digitale rechten. Een van de belangrijke aandachtsgebieden van deze werkgroep is het overleggen met collectieve rechten organisaties om het gebruik van beeld en geluid in digitale leeromgevingen voor docenten te vergemakkelijken. DiRECT wordt gefaciliteerd door SURF.

<http://www.surf.nl/auteursrecht>

ANDERE PROJECTEN

Av@lon

Een project uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen, SURFnet en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, dat diende als pilot voor Davideon.

<http://coo.let.rug.nl/avalondemo>

Click and Go Video

Een baanbrekend project uit het Verenigd Koninkrijk dat tot doel had informatie te verschaffen over het gebruik van *streaming media* in het hoger onderwijs. De website biedt een uitgebreid handboek, een checklist en een virtuele workshop. Het project is voortgezet als VideoActive.
<http://www.clickandgovideo.ac.uk>
<http://www.videoactive.ac.uk>

eStream

Een door de Europese Commissie gesubsidieerd project dat het gebruik van streaming media in het onderwijs wil bevorderen. Een van de publicaties (*Streaming media in the Classroom*) bevat een uitgebreide inventarisatie van bestaande projecten.
<http://estream.schule.at>

Film Studies Resources

De website van de afdeling film van het Bryn Mawr Collge heeft een instructieve pagina over "writing with film".
<http://www.brynmawr.edu/filmstudies/writing/index.html>

AUDIOVISUEEL BRONNENMATERIAAL

Publieke omroepen / Uitzending gemist?

Diverse programma's van de publieke omroepen zijn na de uitzending te bekijken via Internet onder de titel *Uitzending gemist?* Sommige actualiteitenprogramma's hebben daarnaast nog een eigen streaming media archief.
<http://www.omroep.nl>
<http://portal.omroep.nl/uitzendinggemist>

Documentaires op de Nederlandse televisie

Een website gewijd aan recente Nederlandse televisiedocumentaires.
<http://www.documentaire.nl>

Andere Tijden

Op de website van *Andere Tijden* zijn alle afleveringen van dit programma te vinden. Met veel historisch beeldmateriaal.
<http://www.anderetijden.nl>

OVT

De website van het radio-programma OVT bevat veel streaming audio-fragmenten.
<http://www.vpro.nl/geschiedenis/ovt/>

Bewegend geheugen

Op de site "Het geheugen van Nederland" is ook de collectie van het Nederlands Instituut voor Beeld en geluid te vinden met beeld en geluid uit de omroepgeschiedenis van Nederland.
<http://www.geheugenvannederland.nl>

Library of Congress

Op de site van de Library of Congress is onder de titel "American memory" veel streaming media te vinden waar- onder prachtige collectie films.
<http://www.loc.gov>
<http://memory.loc.gov/ammem/index.html>

Edison Motion Pictures

Een van de mooiste filmcollecties in de Library of Congress is van de "Edison Manufacturing Co. and Thomas A. Edison, Inc".
http://memory.loc.gov/ammem/edhtml/edm_vhm.html

Archiv.org

Groot Internet archief waarop een immens reservoir aan documenten valt te vinden waaronder een aantal filmarchieven.
<http://www.archive.org/>

Newsreel database

BUND: "British Universities Newsreel Database" biedt een overzicht van websites waarop streaming newsreel footage is te vinden. Onderdeel van de British Universities Film and Video Council (BUFVC), een door JISC gesubsidieerd orgaan voor de promotie van film in hoger onderwijs en onderzoek.
<http://www.bufvc.ac.uk>
<http://www.bufvc.ac.uk/databases/newsreels/archives/streamed.html>

Open Video Project

Meer dan 1500 gratis te gebruiken fragmenten. Heeft een geavanceerde zoekmachine, en werkt o.m. met transcripties en *storyboards*. Vaak is er de keuze uit verschillende formaten. (i.e. mpeg4, mpeg2, mpeg1).
<http://www.open-video.org>

Webstroom Internetverwijzingen

Zoals hierboven vermeld bevat de Webstroom Community een uitstekende, up-to-date pagina met links:

<http://video.surfnet.nl/info/webstroom/Internetverwijzingen/Internetverwijzingen.jsp>

PUBLICATIES

SURFnet handboek

Dit document besteedt aandacht aan methoden, technologieën en werkwijzen die kunnen worden ingezet bij de ideevorming en productie van videomateriaal. Ook wordt aandacht besteed aan de distributie van de media bestanden naar Internet en de integratie met websites en digitale leeromgevingen.

<http://video.surfnet.nl/info/attachment.db?39243>

Jan Tijmen Goldschmeding en Dick Hermans - Streaming video in het Hoger Onderwijs

In deze uitgave van SURF Platform ICT en Onderwijs worden aan de hand van de dagelijkse onderwijspraktijk geschetst op welke onderwijsterreinen *streaming media* een rol kan spelen.

<http://video.surfnet.nl/info/attachment.db?40108>

Johan Oomen - Internet en het nieuwe leren: de inzet van streaming media

Een zeer informatief en goed leesbaar boek geschreven over de inzet en toepassing van streaming media. Het geeft docenten een antwoord op de vraag "wat kan ik nou met streaming media en waarom zou ik er iets mee moeten doen?"

<http://video.surfnet.nl/info/attachment.db?40537>

Av@lon Eindverslag

Eindverslag van het Av@lon-project (zie onder *Andere projecten*).

<http://coo.let.rug.nl/avalondemo/avalon/eindverslagavalon.pdf>

Video Streaming: A Guide for Educational Development

Een handboek over streaming video, voortkomend uit het project *Click and Go Video*.

De focus op didactiek, die in alle hoofdstukken terug te vinden is, maakt dat de publicatie een welkome aanvulling is op bestaande bronnen.

<http://video.surfnet.nl/info/attachment.db?39263>

Streaming Media in the Classroom

Het Europese project eStream produceerde een informatief boek over het gebruik van streaming media. Naast een aantal technische zaken wordt een uitgebreid overzicht van projecten beschreven, waarbij streaming op verschillende niveaus in het onderwijs wordt ingezet.

http://www.schule.at/dl/estream_report_02_08_2004.pdf

Colofon

Davideon

een wereld in beeld en geluid

ICTOL

Faculteit der Letteren

Rijksuniversiteit Groningen

Postbus 716

9700 AS Groningen

T (050) 363 57 88

REDACTIE

Susan Aasman

André Rosendaal

MET BIJDRAGEN VAN

Rijksuniversiteit Groningen

Susan Aasman

Jan Folkert Deinum

André Rosendaal

Johan Stadtman

Gert-Jan Verheij

Huub Wijffjes

Universiteit van Amsterdam

Mariken Ederveen

Joke Hermes

David Karemaker

Erik Laeven

Martina Roepke

Frank van Vree

Christelijke Hogeschool Windesheim

Wijnand Aalderink

Fer Boei

Bart Ponjee

Menze Poortman

Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid

Pim Slot

VORMGEVING

Sariske Kok Taarlo

DRUKWERK

Het Grafisch Huis bv Groningen

ISBN 90-367-2210-1

Dit Handboek is als pdf-bestand verkrijgbaar via
<http://www.davideon.nl>

De foto's op het omslag en in het handboek zijn *stills* uit het materiaal dat in het kader van Davideon door het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid is geleverd.

De afbeelding op pagina 37 is gebruikt met toestemming van het Gronings Audiovisueel Archief (GAVA).

De Creative Commons Naamsvermelding-GeenAfgeleide-Werken-NietCommercieel Licentie is van toepassing op dit werk. Ga naar <http://creativecommons.org/licenses/by-nd-nc/1.0/nl/> of stuur een brief naar Creative Commons, 559 Nathan Abbott Way, Stanford, Californië 94305, VS om deze licentie te bekijken.

RuG

Rijksuniversiteit Groningen

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Windesheim

BEELD EN GELUID

S U R F

